

Datum: 2025-03-12

Tid: kl. 08:30-12:00

Plats: Hörsalen Karlsgatan 2, Västerås

Ledamöter

Jenny Landernäs (M), ordförande
Aurora Pirraku Nika (M)
Elin Granqvist (KD), Förste vice ordförande
Richard Fallqvist (L)
Janeth Persson (SD)
Sven Fallgren (SD)
Karolina Myllergård (S), Andre vice ordförande
Angelica Stigenberg (S)
Marino Wallsten (S)
Malin Kauranen (S)
Eva-Lotta Svensson (C)

Ersättare

Mikael Söderlund (M)
Per Norin (KD)
Birgitta Åkerberg (L)
Håkan Malmström (SD)
Robert Lennes (S)
Ann-Sofie Hesselbäck (S)
Felicia Granath (V)

Övriga

Christer Alzén, förvaltningsdirektör Regionala utvecklingsförvaltningen
Simon Bölling, verksamhetschef Ledningsstab, Regionala utvecklingsförvaltningen
Maria Hennig, ekonomichef Regionala utvecklingsförvaltningen
Elin Hellström, mötessekreterare
Lena Karlström, verksamhetschef Kultur och ideell sektor
Margareta Wistrand, rektor Tärna folkhögskola

1 Fastställande av föredragningslista**Förslag till beslut**

Den preliminära föredragningslistan fastställs.

2 Föregående protokoll**Ärendet i korthet**

Anmäls att regionala utvecklingsnämndens protokoll från sammanträdet 2025-02-05 justerats i föreskriven ordning.

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämndens protokoll från sammanträdet 2025-02-05 läggs till handlingarna.

3 Justering**Förslag till beslut**

Janeth Persson utses att jämte ordföranden justera dagens protokoll.

4 Nästa sammanträde**Förslag till beslut**

Nästa sammanträde ska äga rum tisdagen den 20 maj 2025 klockan 08.30.

5 Anmälningar för kännedom**Förslag till beslut**

Informationen noteras.

Anmälningar

- RUF240245-2 Regionala bidrag 2025 - RUN.
- RUF250024-1.2 Missiv regional klimat- och energistrategi 250204
- RUF250024-1.1 Ett klimatneutralt Södermanland 2045 remissversion 250204
- RUF240292-1.2 REMISS Energi- och klimatstrategi för Örebro län 2025-2029 diariennr 8174-2024 (3/3)
- RUF240292-1.1 REMISS Energi- och klimatstrategi för Örebro län 2025-2029 diariennr 8174-2024 (2/3)
- RUF250047-2 Beslut om uppdrag till Statens kulturråd om kultursamverkansmodellen
- RUF250059-1.1 Trafikverkets årsuppföljning 2024 av regional plan för transportinfrastruktur i Västmanlands län (2/2)
- RUF250048-1 Redovisning av anslag 1:1 Regionala tillväxtåtgärder
- KTM250031-1.3 Följebrev gällande remiss - Nytt regionalt trafikförsörjningsprogram Region Örebro (4/4)
- KTM250031-1.2 Remissversion - Regionalt trafikförsörjningsprogram för Region Örebro län (3/4)
- KTM250031-1.1 Bilaga 1- Omvärldsrappport- Transporter och infrastruktur (2/4)

- RUF250056-1.2 Samrådsunderlag Finnslätten Bränslegatan - Samråd 130 kV-ledningar Finnslätten-Bränslegatan, Västerås, Västmanlands län. (3/4)
- RUF250056-1.3 Översiktskarta Finnslätten-Bränslegatan - Samråd 130 kV-ledningar Finnslätten-Bränslegatan, Västerås, Västmanlands län. (4/4)
- RUF250056-1.1 Samrådsbrev om 130 kV-ledningar Finnslätten-Bränslegatan, Västerås, Västmanlands län. (2/4)

6 Redovisning av delegeringsbeslut

Förslag till beslut

Informationen noteras.

Delegeringsbeslut

- RUF250001-2 Delegation till chefsjurist och regionjurist
- RUF250001-3 Delegationsbeslut projektmedel - Cirkulär ekonomi i Västerås näringsliv

7 Muntlig information

Ärendet i korthet

- Analys - tillväxtförutsättningar i Västmanlands län
- Läget i länet med utfall befolkning 2024
- Kraftsamlingen och folkhälsoarbetet i länet
- Årlig rapport anslag 1:1, se underlag RUF250048-1 under Anmälningar för kännedom
- SynerLeap (extern gäst)
- SVESAM - Utredningen för Sveriges sammanhållna utveckling (LI 2024:06)
- Aktuellt inom infrastrukturuområdet

Förslag till beslut

Informationen noteras.

8 Revidering av delegationsordning (RUF250071)

Sammanfattning

Nämndens delegationsordning föreslås kompletteras med ny punkt 5. Omprövning och avvisningsbeslut i samband med överklagan enligt förvaltningslagen. Förändringen syftar till att ge nämndens förvaltning liknande beslutsmöjligheter som regionstyrelsens förvaltningar mot bakgrund av att mängden utlämningsärenden ökat i regionen.

Förslag till beslut

Nämnden godkänner redovisat förslag till reviderad delegationsordning.

Expedieras till

Delegater

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse revidering av delegationsordning
- Förslag revidering Delegationsordning regional utvecklingsnämnd

9 Remiss av Region Östergötlands regionala utvecklingsstrategi (RUF240311)**Sammanfattning**

Region Östergötland har överlämnat remiss av reviderad Utvecklingsstrategi för Östergötland för yttrande. Ett förslag till yttrande redovisas.

Förslag till beslut

Förslaget godkänns och överlämnas till Region Östergötland som Region Västmanlands yttrande.

Beslutsunderlag

- Remiss Region Östergötlands regionala utvecklingsstrategi - Reviderad RUS remissversion (2/3)
- Remiss Region Östergötlands regionala utvecklingsstrategi - Remissmissiv reviderad RUS (3/3)
- Region Västmanlands svar på remiss av reviderad Utvecklingsstrategi för Östergötland (RÖ 2024-10297)

10 Remiss av Energi- och klimatstrategi för Västmanlands län 2025 - 2029 (RUF250011)**Sammanfattning**

Länsstyrelsen i Västmanlands län har överlämnat remiss av Energi- och klimatstrategi för Västmanlands län 2025-2029 för yttrande. Ett förslag till yttrande redovisas.

Förslag till beslut

Förslaget godkänns och överlämnas till Länsstyrelsen i Västmanlands län som Region Västmanlands yttrande.

Beslutsunderlag

- Missiv Energi- och klimatstrategi (3/3)
- 2025-01-13 Energi- och Klimatstrategi för Västmanlands län (2/3)
- Region Västmanlands svar av remiss Energi- och klimatstrategi för Västmanlands län(83270)

11 Kulturdrömmar – ett kulturstöd för unga i Västmanland (RUF250072)**Sammanfattning**

Kulturdrömmar är ett ekonomiskt stöd för unga mellan 13 och 20 år som ger dem möjlighet att skapa kultur och påverka det regionala kulturlivet. Det syftar till att inspirera och stärka unga kulturskapare i att förverkliga sina idéer, utvecklas och få praktisk erfarenhet av kulturprojekt. Stödet möjliggör också deltagande i aktiviteter som främjar kunskap och engagemang inom kulturområdet, samtidigt som det bidrar till en geografisk spridning för att nå unga i hela Västmanland.

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden antar regelverk för Kulturdrommar – ett kulturstöd för unga i Västmanland.

Beslutsunderlag

- Regelverk för bidragsstöd Kulturdrommar

12**Verksamhetsberättelse 2024 för Tärna folkhögskola (RUF250038)****Sammanfattning**

Varje folkhögskola ska varje år skicka in en årsredovisning till Folkbildningsrådet innehållande verksamhetsberättelse som skolans styrelse ska ta beslut om.

Förslag till beslut

Verksamhetsberättelse 2024 för Tärna folkhögskola fastställs enligt redovisat förslag.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Förslag på Verksamhetsberättelse 2024 för Tärna folkhögskola
- Verksamhetsberättelse för Tärna folkhögskola 2024

Ärenden till regionfullmäktige**13****Prissättning av Tärna folkhögskolas internat (RUF250037)****Sammanfattning**

Reglering av priserna på Tärna folkhögskolas internatboende bör regleras varje år till följd av generella kostnadsökningar. Skolledningen har utgått från medelvärdet på konsumentprisindex (KPI) 2024.

Prissättningen gäller från och med 1 juli 2025.

Förslag till beslut***Regionala utvecklingsnämndens förslag till fullmäktiges beslut***

Prislista för Tärna folkhögskolas internat fastställs enligt redovisat förslag att gälla från och med den 1 juli 2025.

14**Regional systemanalys för Västmanland 2024 (RUF240098)****Sammanfattning**

Genom att skapa god och hållbar tillgänglighet till arbete, studier, aktiviteter och service för invånare, besökare och näringsliv kan visionen i den regionala utvecklingsstrategin om ett livskraftigt Västmanland möjliggöras.

Regional systemanalys för Västmanland tydliggör en regional riktning för utveckling av länet med avseende på hållbar tillgänglighet. Genom att peka ut strategiska inriktningar fungerar systemanalysen vägledande vid prioriteringar i kommande planeringsskeden. Det gäller både länstransportplan och trafikförsörjningsprogram, likväl som

utvecklingsprocesser och satsningar inom andra områden som har bäring på tillgängligheten i länet. Vilket innebär såväl inom Region Västmanland som hos länets kommuner och andra aktörer. För att uppnå goda resultat är samverkan mellan aktörer en grundförutsättning.

Systemanalysen tydliggör också prioriteringarna kring vilken nationell infrastruktur som är mest angelägen att utveckla för Västmanlands län samt prioriterade policyfrågor vi vill se en förändring kring för att förbättra länets förutsättningar. Genom gemensam prioritering ökar kraften i länets påverkansarbete.

Förslag till beslut***Regionala utvecklingsnämndens förslag till fullmäktiges beslut***

Regional systemanalys för Västmanland godkänns.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Regional systemanalys för Västmanland
- Regional systemanalys för Västmanland 2024

15 Motion om instiftande av kulturpris för barn och unga i Västmanland (RV240941)**Sammanfattning**

Karolina Myllergård, Marino Wallsten, Malin Kauranen, Angelica Stigenberg, Robert Lennes och Ann-Sofie Hesselbäck, alla (S), föreslår i en motion inkommen 2024-10-28 att Region Västmanland instiftar ett kulturpris för barn och unga i Västmanland enligt beskrivning i motionen.

Förslag till beslut***Regionala utvecklingsnämndens förslag till fullmäktiges beslut***

Motionen avslås.

Beslutsunderlag

- Motion om instiftande av kulturpris för barn och unga i Västmanland
- Svar på motion om instiftande av kulturpris för barn och unga

16 Omstrukturering Create Business Incubator Mälardalen AB (RV250244)**Sammanfattning**

Sörmland och Västmanland har alla förutsättningar att genom entreprenörskap och utveckling av nya innovativa bolag skapa hållbar förändring, lokalt, regionalt och globalt. Med anledning av det har Eskilstuna Kommun, Region Sörmland, Region Västmanland, Västerås stad och Mälardalens universitet genom MDU Holding AB beslutat sig för att vara aktiva i denna utveckling genom formandet, styrning och finansiering av ett sammanhållet och starkt innovationsstödsystem i Västmanland och Sörmland. Förslag har arbetats fram gällande nästa generation av inkubatorn Create. Målet är ett attraktivt erbjudande till startups och scaleups med unika kunskapsförsprång. Förutsättningar har också varit ett tydligt, sammanhållet och kraftfullt innovationsstöd

där kvalificerad affärsutveckling erbjuds men där också regionernas unika förutsättningar är en del av erbjudandet.

Förslag till beslut

1. Region Västmanland tillstyrker ägarandel i Create Business Incubator Mälardalen AB som framgår av dokument daterat den 31 januari 2025 med titeln Aktieandelar Create, bilaga 1a).
2. Region Västmanland tillstyrker att det egna kapitalet per 241231, i Create Business Incubator Mälardalen AB, ska vara proportionerligt till ägarandelen. Exakt belopp fastställs i reviderat bokslut för 2024.
3. Region Västmanland godkänner bolagsordning 1b), ägardirektiv 1c), aktieägaravtal 1d) samt aktieöverlåtelseavtal 1e).
4. Region Västmanland tillstyrker att arvode till styrelsens ledamöter och lekmannarevisorer ska vara enligt förslag till aktieägaravtal.
5. Stämmoombudet i Create Business Incubator Mälardalen AB i uppdrag att på bolagsstämma besluta om genomförande av den process som framgår av det dokument som anges i den första att-satsen.
6. Stämmoombudet får i uppdrag att på bolagsstämma i Create Business Incubator Mälardalen AB besluta om genomförandet av bolagsordning, ägardirektiv, och arvodesregler, samt i övrigt verka för att parternas avsikt med det gemensamma bolaget genomförs.
7. Regionstyrelsens ordförande får i uppdrag att teckna aktieöverlåtelseavtal och ägaravtalet för Region Västmanlands.
8. Regionstyrelsen får i uppdrag att fatta alla de ytterliga beslut som erfordras för att kunna genomföra åtgärder som har beslutats i enlighet med vad som framgår ovan.
9. Ovanstående beslut gäller under förutsättning av att ägarna i Eskilstuna kommun, Västerås Kommun, Region Sörmland och MDU Holding AB fattar motsvarande beslut.

Expedieras till

Create Business Incubator

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Create Business Incubator Mälardalen AB, utveckling av innovationsstödsystemet i Västmanland och Sörmland
- Bilaga 1a Aktieandelar Create 250131
- Bilaga 1b 250523 Bolagsordning Create
- Bilaga 1c 250523 Create ägardirektiv
- Bilaga 1d 250501 Aktieägaravtal Create

8

RUF250071

Regionkontoret, RF- och RS-sekretariat
Fredrik Alm
Epost: fredrik.alm@regionvastmanland.se
Telefon: +4621176401

TJÄNSTESKRIVELSE REVIDERING AV DELEGATIONSORDNING

Förslag till beslut

Nämnden godkänner redovisat förslag till reviderad delegationsordning.

Ärendet i korthet

Nämndens delegationsordning föreslås kompletteras med ny punkt 5. Omprövning och avvisningsbeslut i samband med överklagan enligt förvaltningslagen. Förändringen syftar till att ge nämndens förvaltning liknande beslutsmöjligheter som regionstyrelsens förvaltningar mot bakgrund av att mängden utlämningsärenden ökat i regionen.

Beslutet skickas till

Delegater

Delegationsordning regional utvecklingsnämnd

FÖR DELEGATIONSORDNINGEN GÄLLER GENERELLT FÖLJANDE BEGRÄNSNINGAR OCH ANVISNINGAR

- Ärenden som avser verksamhetens mål, inriktning, omfattning eller kvalitet och vissa beslut som rör myndighetsutövning mot enskild kan inte delegeras. Beslutanderätten får inte delegeras när det gäller ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda, om de är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt.
- Om ärendet som delegerats kan bli prejudicerande eller om det är svårbedömt eller om ärendet är av större omfattning ska ärendet underställas nämnden för beslut.
- Av huvudman beslutade anvisningar och särskilda föreskrifter.
- Särskilda direktiv från regional utvecklingsnämnd.
- Beslut som fattats enligt delegation skall anmälas till nämnden.
- Med nämndens förvaltning avses Regional utvecklingsförvaltning.
- I de beslut där rätt till vidaredelegation finns angivet avses vidaredelegation i ett led. De tjänstepersoner som fått uppdrag att fatta beslut genom vidaredelegation ska anmäla besluten till nämnden.

	TYP AV BESLUT	DELEGATION TILL	KAN VIDARE-DELEGERAS
1.	Beslut på nämndens vägnar i ärende som är så brådskande att nämndens beslut inte kan avvaktas.	Regional utvecklingsnämnds presidium	Nej
2.	Besvarande av till nämnden ställd skrivelse.	Regional utvecklingsnämnds ordförande	Nej
3.	Deltagande i konferenser och övriga uppdrag för nämndens ledamöter och ersättare.	Regional utvecklingsnämnds ordförande	Nej
4.	Slutlig prövning och beslut att inte lämna ut handling inom nämndens ansvarsområde.	Regional utvecklingsdirektör	Ja
5.	Omprövning och avvisningsbeslut i samband med överklagan enligt förvaltningslagen.	Regional utvecklingsdirektör	Ja
6.	Mottagande av gåva/donation som inte medför restriktioner för nämndens förvaltning.	Regional utvecklingsdirektör	Ja
7.	Omfördelning av resurser inom nämndens förvaltning.	Regional utvecklingsdirektör	Ja
8.	Utseende av besluts- och behörighetsattestanter inom nämndens förvaltning.	Regional utvecklingsdirektör	Ja
9.	Resor utanför Norden för nämndens förvaltning.	Regional utvecklingsdirektör	Ja
10.	Beslut om avgångsvederlag, i samråd med HR-direktör/förhandlingschef.	Regional utvecklingsdirektör	Nej
11.	Avskrivningar av fordringar och kassaförluster över ½ basbelopp inom respektive förvaltning.	Regional utvecklingsdirektör	Ja
12.	Överlåtelse eller förvärv av lös egendom inom ram om 10 basbelopp.	Regional utvecklingsdirektör	Nej

Delegationsordning regional utvecklingsnämnd

	TYP AV BESLUT	DELEGATION TILL	KAN VIDARE-DELEGERAS
13.	Försäljning av uttrangerad utrustning/inventarier.	Regional utvecklingsdirektör	Ja
14.	Tecknande av personuppgiftsbiträdesavtal (PUB-avtal).	Regional utvecklingsdirektör	Ja
15.	Beslut om medfinansieringsintyg över 1 000 000 kronor avseende regionala tillväxtmedel, villkoras av externa projektfinansierings- och budgetbeslut.	Regional utvecklingsdirektör	Nej
16.	Projektmedel för regionala tillväxtåtgärder inom ekonomisk ram upp till 1 000 000 kronor.	Regional utvecklingsdirektör	Nej
17.	Företagsstöd inom ekonomisk ram upp till 1 000 000 kronor.	Regional utvecklingsdirektör	Nej
18.	Beslut om utbetalning och säkerhetsändringar avseende företagsstöd.	Regional utvecklingsdirektör	Nej

INTERN REFERENS

Fastställd av regional utvecklingsnämnd 2022-10-25 § 7, reviderad 2025-03-12 § XX

9

RUF240311

Utvecklingsstrategi för Östergötland

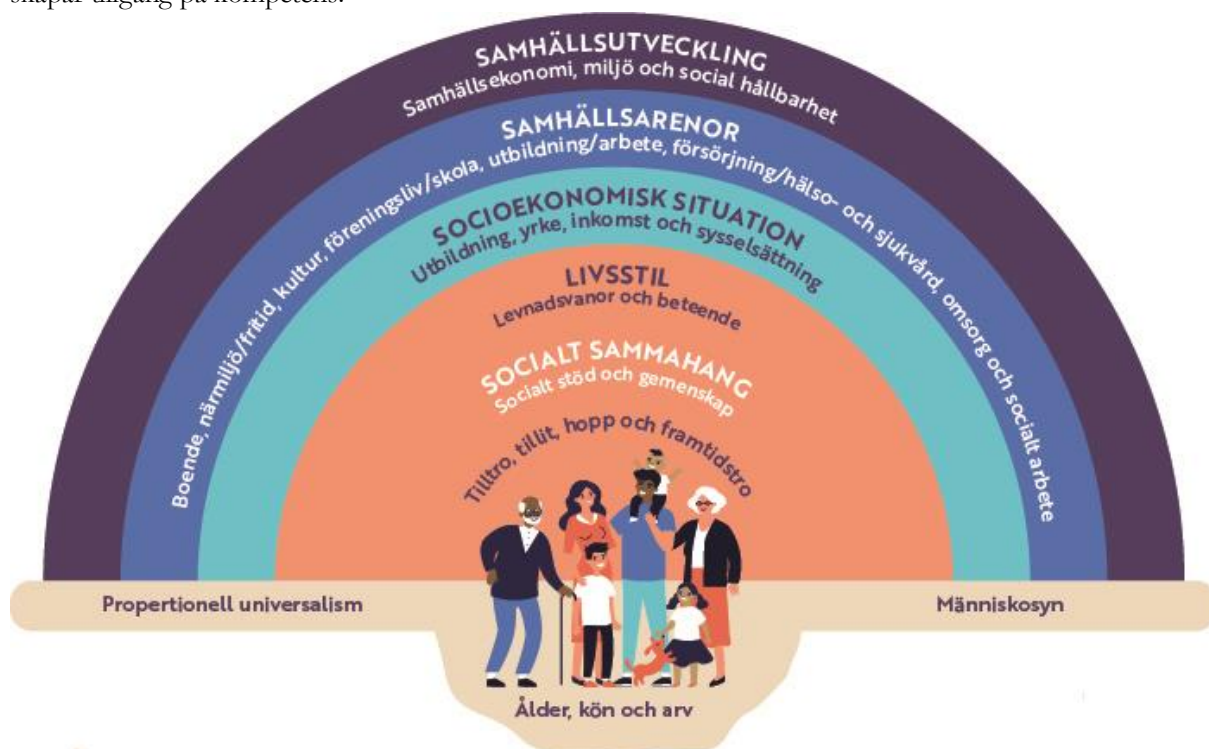
Goda livsvillkor i Östergötland

Alla som bor och verkar i Östergötland ska ha möjlighet att leva ett gott liv. Goda livsvillkor tar sin utgångspunkt både i individen och i samhällets strukturer. Goda livsvillkor förutsätter en hållbar tillväxt och utveckling i hela Östergötland. Utvecklingsstrategin ska bidra till en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling i Östergötland. Strategin tar utgångspunkt i Agenda 2030 och FN:s 17 globala hållbarhetsmål utifrån lokal och regional nivå. I fokus står omställningen till det hållbara samhället där goda livsvillkor och jämlik hälsa står i centrum. En långsiktigt hållbar ekonomi är ett medel och en förutsättning för att kunna uppnå det hållbara samhället. Utvecklingsstrategin tillämpar ett perspektiv på hållbar utveckling där social hållbarhet är målet, ekonomin medlet och ekologin sätter ramarna. De tre dimensionerna är integrerade och ömsesidigt beroende av varandra.

Utvecklingsstrategins mål är *Goda livsvillkor i Östergötland*. För att uppnå det krävs ett inkluderande, innovativt, attraktivt, grönnare och robust Östergötland.

Ett inkluderande Östergötland

Östergötland ska möta samhällets utmaningar på ett hållbart sätt och med människan i centrum. En välmående befolkning utgör grunden för ett robust samhälle som klarar påfrestningar och stärker Östergötlands motståndskraft. Ett socialt hållbart Östergötland är ett län där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Med utgångspunkt i hälsans bestämningsfaktorer förbättrar vi och skapar ett mer jämställt och jämlikt samhälle. En befolkning som är frisk och mår bra skapar bättre förutsättningar för välbstånd genom mindre sjukfrånvaro, större sysselsättning, högre produktivitet och mindre behov av vård och omsorg. Invånarna i Östergötland behöver känna tillit till varandra och samhällets institutioner. Det skapar trygghet och bidrar till ökan delaktighet i samhällsutvecklingen. Att unga fullföljer sina grundutbildningar är avgörande för samhället och individen. Väl fungerande utbildningsinstitutioner, akademi och forskning samt ett brett utbildningsutbud stärker kompetensen och skapar tillgång på kompetens.

Ett innovativt och attraktivt Östergötland

För att kunna konkurrera på både nationella och internationella marknader behöver företag anpassa sig till förändringar och utveckla hållbara affärsmodeller. Globaliseringen erbjuder ökad handel och möjligheter till internationalisering, vilket kräver en strategisk anpassning av företagets verksamhet. Genom en stark innovationsförmåga och utveckling skapas arbete och välfärd. Näringslivet i Östergötland ska attrahera, behålla och utveckla både mäns och kvinnors kompetens och kapital. Östergötland ska präglas av en stark och varierad arbetsmarknad där nivån av arbetsrelaterad ohälsa är låg för att ge arbetsgivare tillgång till den kompetens som behövs. Östergötlands unga ska, oavsett kön, fullfölja sina grundutbildningar vilket är avgörande för ett gott samhälle och för individens möjligheter. Varje individ ska ges möjlighet att utveckla sin fulla potential.

I Östergötland ska en mångfald av olika livsmiljöer finnas; kusten, skärgården, skogsbygderna, slättlandskapet, storstäderna, småstaden, tätorterna, byarna och landsbygderna. Bra boende, arbete och tillgång till service, kultur, omsorg, rekreation och naturupplevelser ska finnas i alla delar av Östergötland. Olika platser särskilda kvaliteter kompletterar eller förstärker andra platser och ger en bredd i livsmiljöer.

Ett grönnare Östergötland

Den gröna omställningen är viktig för att bekämpa klimatförändringarna samt bidra till ren luft, rent vatten, friska jordar och en biologisk mångfald. Effektivitet och hållbarhet är ledord i resursanvändningen och vid produktion. För konsumtion används alltid livscykel- och systemperspektiv. I Östergötland ska näringslivets innovationskraft och förmåga till omställning tas tillvara för att främja en klimat- och miljödriven näringslivsutveckling i alla branscher. Offentlig sektor har här en viktig roll som föregångare.

I Östergötland ska biobaserade produkter och tjänster vara en viktig del i att skapa cirkulära flöden. Hanteringen av skadliga kemikalier och utsläpp ska ske på ett sätt som skyddar vår miljö och hälsa, samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras. Transportsystemet ska utvecklas mot hållbarhet där hållbar tillgänglighet står i fokus. Tillgängligheten förstärks av digitala och elektroniska kommunikationer och tjänster.

Ett robust Östergötland

Ett robust och demokratiskt Östergötland bygger på välinformerade, reflekterande och medvetna invånare och är en förutsättning för utveckling. Därför behövs en god beredskap att under längre tid tillfredsställa grundläggande behov. Livsmedelsförsörjning, skydd och värme, gods- och persontransporter, utpekade kulturmiljöer, vård och möjlighet till kommunikation och information behöver vara säkrat. Östergötland behöver vara rustat för exempelvis epidemi, pandemi, geopolitiska kriser och naturkatastrofer.

Östergötlands krisberedskap bygger på att alla parter tar sitt ansvar, samverkar, samordnar och stödjer varandra. En viktig del av krisberedskapen i Östergötland är att samverkan sker med civilsamhälle och näringsliv. För att hela Östergötland ska fungera och kunna utvecklas behöver försörjningen av exempelvis dricksvatten, livsmedel och energi vara robust.

Trygg energiförsörjning handlar om att förebygga och lindra negativa konsekvenser för samhälle och energianvändare som uppstår på grund av störningar och avbrott i energiförsörjningen. För att klara omställningen till ett hållbart och tryggt energisystem krävs en effektiv energianvändning i Östergötland och ett ändamålsenligt, robust och tillräckligt kapacitetsstarkt energiförsörjningssystem. Ansvars- och rollfördelningar ska vara tydligt definierade och väl kända i Östergötland.

Aktörer

Den regionala utvecklingsstrategin beskriver hur Östergötland ska utvecklas och är det övergripande styrdokumentet. Strategin är styrande för Region Östergötland, vägledande för statliga myndigheter och Östergötlands kommuner andra offentliga och inspirerande för näringslivet och civilsamhället. Därför ska

det regionala utvecklingsarbetet ske i samverkan med Östergötlands kommuner, berörda statliga myndigheter och andra regioner. Även civilsamhället och näringslivet ska erbjudas möjlighet till samverkan. Region Östergötland har i uppgift att samordna insatser för genomförandet av strategin.

Varje aktör ansvarar för att integrera utvecklingsstrategins mål och prioriteringar i sina ordinarie planerings- och budgeteringssystem. Östergötlands kommuner bör arbeta in strategin i sina översiktsplaner när dessa revideras. Även andra strategiska kommunala dokument kan vara relevanta att se över för att integrera utvecklingsstrategins intentioner. En gemensam kraftsamling med samverkan mellan alla aktörer krävs utifrån respektive organisations förutsättningar och roller. Genom samverkansavtalet mellan Region Östergötland och Östergötlands kommuner har en samrådsstruktur etablerats med politiska och tjänstepersonsforum för dialog, erfarenhetsutbyte och samverkan.

Strategiska samrådet är det forum där samordning av insatser ska ske. Politiska samtal är en viktig del i samverkan och i att skapa förståelse för olika roller och bidrag i de olika processerna. Här har politiska företrädare i Region Östergötland och Östergötlands kommuner en viktig roll att prioritera av insatser i respektive organisations verksamhetsplanering.

OMVÄRLD OCH FÖRUTSÄTTNINGAR

Globala trender påverkar Östergötland

Östergötland möter, precis som övriga Sverige, några stora övergripande samhällstrender som påverkar länets utveckling. Områden som digitalisering, urbanisering och globalisering kommer fortsatt att forma samhällsutvecklingen. Klimatförändringar och hållbar resursanvändning är, och kommer med stor sannolikhet fortsatt vara, dominerande frågor under många år framåt. De långsiktiga stora samhällsförändringarna verkar inte var för sig utan påverkar varandra i komplexa samband. Bland annat skapar de förutsättningar för varandra och förstärker eller kompenserar för varandras effekter. För att möta dessa utmaningar kommer det att krävas stora systemförändringar. En alltmer global ekonomi ger förändrade förutsättningar för det östgötska näringslivet, samtidigt som trender pekar på mer lokala marknader. Städernas befolkning växer. Samtidigt har ett antal oväntade samhällsstörningar under de senaste åren utmanat krisberedskapen i Sverige och påvisat flera fall av sårbarhet i samhället, inte minst under covid-19-pandemin.

Arbetslivet förändras i snabb takt och näringslivet står inför stora strukturomvandlingar i digitaliseringens kölvatten. Detta innebär att samhället, arbetslivet och inte minst den offentliga servicen, har goda förutsättningar att nyttja digitala verktyg för ökad tillgänglighet. Samtidigt finns ett digitalt utanförskap där vissa invånare saknar infrastruktur, tekniska verktyg och/eller kunskap för att till fullo vara digitalt delaktiga.

Ett hållbart utvecklingsarbete kräver långsiktighet och medvetenhet om dessa stora samhällstrender. Det kräver också en flexibilitet för att kunna anpassas till ändrade riktningar i trenderna. Förändringar kan ske snabbt. Det är därför viktigt att arbetet för att förverkliga Utvecklingsstrategi för Östergötland tar hänsyn till dessa trender och har den flexibilitet som krävs för att justera inriktningen om vår omvärld förändras. Samtidigt är det viktigt att se omvärldens förändringar som just globala. Vi kan göra mycket på lokal och regional nivå men globala frågor behöver hanteras mellan många parter.

Stark ekonomi och hög utbildningsnivå

Den östgötska ekonomin står stark, bland annat tack vare en stor branschbredd, ett dynamiskt näringsliv och hög innovationsnivå. Den högteknologiska industrin är viktig i Östergötland. En faktor bakom den utvecklingen är en lång tradition av stark samverkan mellan näringslivet, Linköpings universitet och offentligt finansierade företagsstödande organisationer. Inte minst gäller det den kunskapsintensiva

universitetssjukvårdens kopplingar till innovationer, där Östergötland har flera företag som är ledande inom sin bransch. Inom de gröna näringarna finns hög kompetens och innovationsförmåga i länet.

Utbildningsnivån i Östergötland är bland de högsta i Sverige, men det ser olika ut i olika delar av Östergötland. Mätt i andel invånare i arbetsför ålder som har eftergymnasial utbildning är utbildningsnivån den sjätte högsta bland landets regioner. Linköpings universitet spelar en viktig roll både inom och utanför Östergötland. Betydelsen av ett universitet som genom utbildning, forskning och innovation, bidrar till samhällsutvecklingen kan inte överskattas. Universitetet är självklart viktigt som utbildnings- och utvecklingsinstitution, men minst lika viktig är den roll som universitet spelar för ett innovativt Östergötland. Forskning leder till nya idéer och innovationer som leder till nya företag, tillväxt och arbetstillfällen. På samma sätt utgör universitetssjukvården en kunskapsnod som ger ringar på vattnet i den östgötska ekonomin.

UTMANINGAR

Ojämlika förutsättningar

Människor har idag ojämlika förutsättningar. Förutsättningarna för människor att delta i samhällslivet varierar beroende på utbildning, ålder, kön, fysiska och psykiska funktionsnedsättningar, boendeplats och en rad andra faktorer. Det krävs åtgärder för att alla invånare ska ha möjligheter att delta i samhällslivet på samma villkor som andra. Östergötland behöver fortsatt agera och investera gemensamt i hälsa genom att tillämpa ny kunskap, nya arbetssätt och ny teknik. Genom detta skapas samhälleliga förutsättningar så att individen ges möjlighet att, utifrån sin förmåga och sina förutsättningar, vara medaktör i att skapa och bidra till sin egen goda hälsa. Idag syns skillnader inte minst mellan olika socioekonomiska grupper.

En arbetsmarknad med matchningsproblem

Det finns flera utmaningar i att möta framtidens arbetsmarknad och flera av dessa utmaningar är gemensamma för hela Sverige. Prognoserna för befolkningens utveckling fram till 2030 visar att det kommer uppstå arbetskraftsbrist i Sverige. Många arbetsgivare har svårt att hitta rätt kompetens samtidigt som arbetslösheten är relativt hög i vissa grupper. Kvinnor och män väljer i fortsatt stor utsträckning yrken utifrån traditionella mönster. För att tillvarata mångfalden av arbetskraft behöver dessa mönster brytas.

En segregerad boendemiljö med skiftande förutsättningar

I Östergötland behövs fler bra boendemiljöer och fler bostäder. Olika platser har olika förutsättningar, vilket planering och insatser behöver ta hänsyn till. Att ta tillvara olika platserns specifika förutsättningar är viktigt. Det krävs en helhetssyn på utformandet av livsmiljön där arkitektur, form, konst och design ses sammanhållet. Ofta är staden norm och platser utanför städerna behöver ges möjligheter att utvecklas utifrån sina förutsättningar

Skillnader i tillgång till att utöva och uppleva kultur

Det finns fortsatt utmaningar vad gäller hur kulturen ges möjlighet att nå många, men även vad gäller förutsättningarna för professionella kulturskapare. Kulturen är betydelsefull ur såväl ett individperspektiv som ett samhällsperspektiv. Individen hittar skönhet och mening i kulturen, men får även möjlighet till utveckling, samhällskritik och bildning. Samhället hålls samman och blir öppet av fri, kreativ och mångfacetterad kultur. Detta belyser vikten av ett starkt kulturliv även ur en demokratisk aspekt. Det konstnärliga skapandet är förutsättningen för ett starkt kulturliv. Att invånare, i alla åldrar och på alla platser, har möjlighet att möta och skapa kultur är grunden för delaktighet, kreativitet, kulturellt företagande och ett, för individen, livslångt växande. Arenor för utbildning, professionell kultur och eget konstnärligt skapande är centrala och bör stärkas.

En infrastruktur med kapacitetsbrist och ojämn tillgänglighet

Samhällsplaneringen i Östergötland behöver vidareutvecklas och samordnas i syfte att ta tillvara den potential som finns så att mer sammanhängande bostads-, studie- och arbetsmarknader kan skapas. Östergötland behöver ett effektivt och hållbart transportsystem och en väl utbyggd kollektivtrafik där den utgör ett effektivt verktyg i en god samhällsplanering. Östergötlands utveckling riskerar att hämmas av den tilltagande kapacitetsbristen på södra stambanan samt kvalitets- och kapacitetsbrister på delar av vägnätet. Förseningar i byggandet av Ostlänken riskerar att bidra till detta. Ytterligare järnvägskapacitet sydväst om Linköping mot Jönköping och vidare behövs för att möta transportbehoven i framtiden. Den digitala infrastrukturen är inte fullt utbyggd. Utbyggnaden behöver fortsätta för att invånare och företag ska kunna bidra till, och ta del av, utvecklingen. Det är viktigt med fortsatta investeringar som stödjer och ökar förutsättningarna för att kunna bo, leva och verka i hela Östergötland, med möjlighet till distansarbete och användandet av framtidens digitala tjänster.

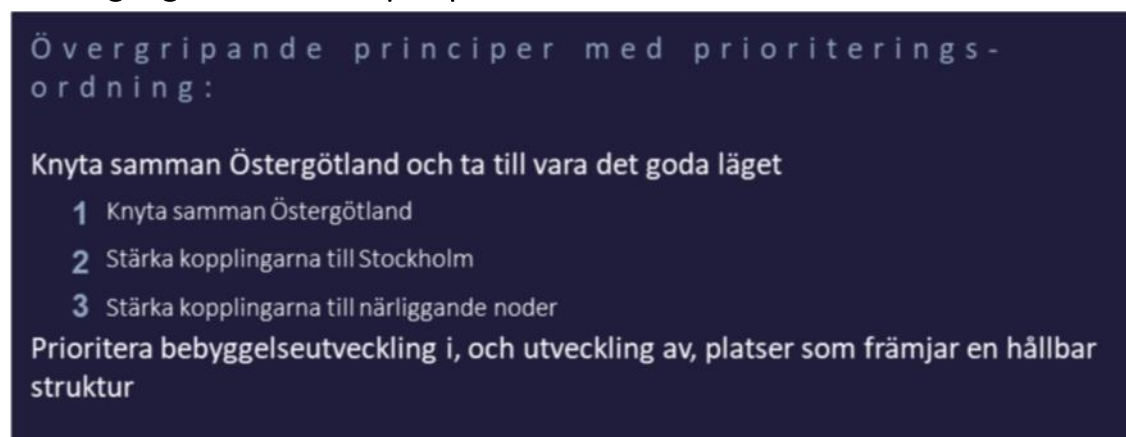
Miljö- och klimatutmaningar

För att nå hållbarhet krävs ökad resurseffektivitet bland annat genom avfallsförebyggande åtgärder och ökad återanvändning, eller återbruk. Den digitala utvecklingen ger många möjligheter men är ofta energikrävande. Dessutom krävs giftfria kretslopp i både tekniska och biologiska flöden så att det är möjligt att materialåtervinna uttjänta produkter. Östergötlands näringsliv står för nära hälften av den totala energianvändningen i länet. Uppvärmningen av bostäder och lokaler i Östergötland står för cirka en fjärdedel av länets totala utsläpp. Transportsektorn står för en tredjedel av Östergötlands totala växthusgasutsläpp, vilket är samma nivå som övriga riket. En ökad energieffektivitet krävs för att bidra till att nå målen i energi- och klimatstrategin för Östergötland.

Näringslivets förnyelseförmåga behöver stärkas

Östergötland behöver även fortsättningsvis driva insatser för en ekonomisk tillväxt som är hållbar för miljön och samhällsutvecklingen. Det är viktigt att satsningar på forskning och utveckling möts upp av åtgärder för att kommersialisera och skapa nytta av idéer, eftersom det driver entreprenörskap och attraherar investeringar. På det sättet kan förutsättningarna stärkas för en hållbar tillväxt med starkt konkurrenskraft, innovationskraft och omställningsförmåga. Dessutom behöver företagets förnyelseförmåga stärkas så att de snabbt kan anpassa sig till förändringar i omvärlden.

KNYT SAMMAN ÖSTERGÖTLAND OCH TA TILLVARA DET GODA LÄGET ett geografiskt helhetsperspektiv

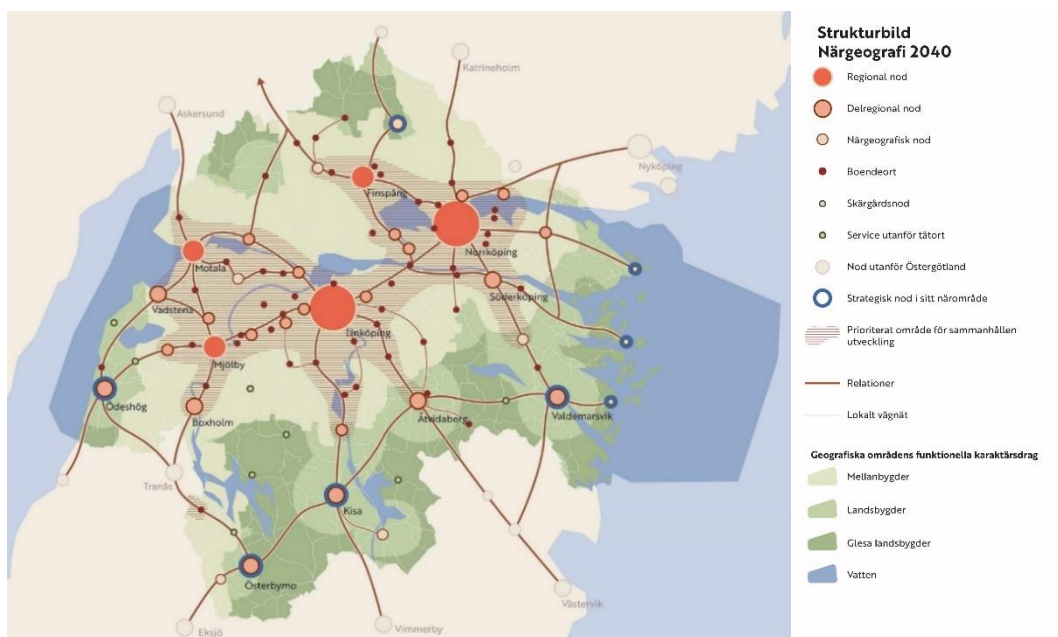
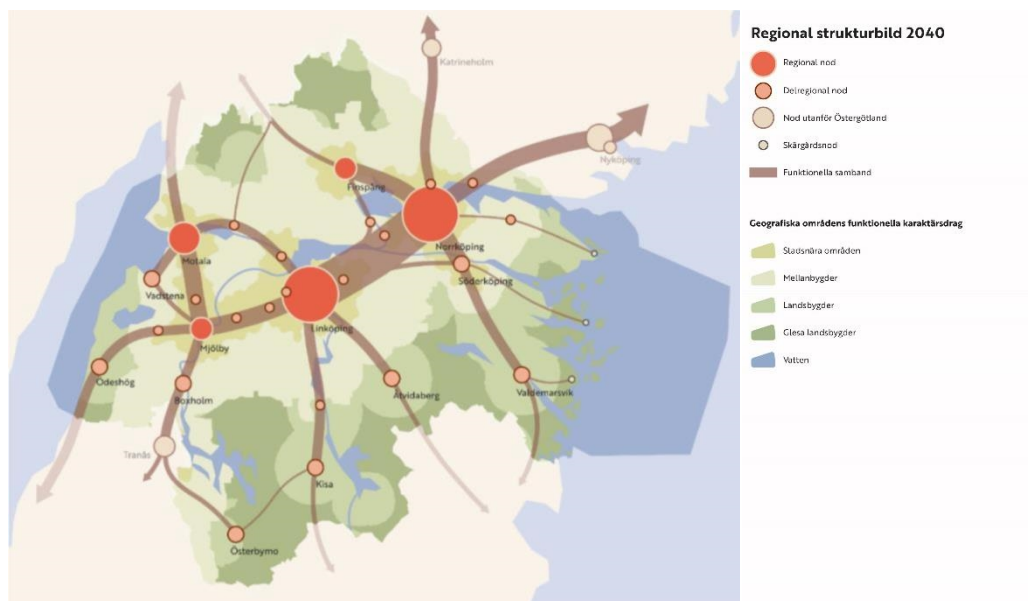

Figur 1: Övergripande principer för den rumsliga inriktningen

En långsiktig planering med ett geografiskt helhetsperspektiv nyanserar bilden av Östergötlands geografi och synliggör platser med olika förutsättningar och potential. . Alla som bor, verkar och lever i Östergötland ska kunna ha en väl fungerande vardag där administrativa gränser inte spelar någon avgörande roll.

Detta förutsätter ett fortsatt starkt funktionellt utbyte mellan platser inom Östergötland men också med platser utanför Östergötland.. Den rumsliga inriktningen i utvecklingsstrategin ska bidra till att möjliggöra detta. En hållbar struktur möjliggör ett hållbart resande, tillgång till grundläggande service, en effektiv markanvändning samt en hög tillgänglighet till regionala noder och de funktioner som finns där. En hållbar struktur skapas utifrån platsens egna unika förutsättningar och relationer till andra platser. De övergripande principerna (se figur 1) ska bidra till detta. De övergripande principerna är preciserade i regionala och närgeografiska principer som syftar till att *knyta samman Östergötlands* amt storregionala principer som syftar till att *ta tillvara det goda läget*. Till principerna finns tillhörande strukturbilder.

Knyt samman Östergötland

Den regionala respektive närgeografiska inriktningen bidrar till att utveckla ett sammanhållet Östergötland där platsers potential tas tillvara i hela Östergötland. De gemensamma principerna, tillsammans med de två strukturbilderna syftar till att skapa förutsättningar för detta.

De regionala och närgeografiska principerna bidrar till ett nära och funktionellt Östergötland genom att:

Knyta samman och skapa ett nära Östergötland

Verka för en god och hållbar tillgänglighet genom:

- En utvecklad digital infrastruktur
- Ett väl fungerande, effektivt och hållbart transportsystem
- Ett transporteffektivt samhälle, med rätt trafikslag på rätt plats

Utveckla samhällsplaneringen och stärka Östergötland i sin flerkärnighet genom:

- Att prioritera utveckling i noder, i stationsnära läge och vid starka kollektivtrafikstråk
- En förstärkning av befintlig funktionalitet
- Att verka för att livsmiljöer utformas utifrån omsorgsfull gestaltning och miljömässig och social hållbarhet
- Att stärka noder och orter genom hållbar platsutveckling

Vidga det funktionella Östergötland genom att stärka kopplingar till närliggande noder

Ta tillvara och utveckla funktionella samband inom och över länsgräns till

<u>Regionala samband</u>	<u>Närgeografiska samband</u>
1 Nyköping, Tranås	1 Västervik, Eksjö, Vimmerby
2 Katrineholm	2 Vingåker, Askersund

Figur 2: Regionala och närgeografiska principer

Befolkningsframskrivningar visar att invånarantalet kommer att öka i Östergötland. Merparten av befolkningstillväxten sker i de regionala och delregionala noderna vilket behöver tas hänsyn till i planeringen av markanvändningen. Målbilden är ett Östergötland som är en än mer sammanhållen region där invånarna kan bo i en del av länet och enkelt arbeta eller studera i en annan del av Östergötland. Den flerkärniga strukturen med regionala och delregionala noder utefter starka stråk utgör grunden för utvecklingen.

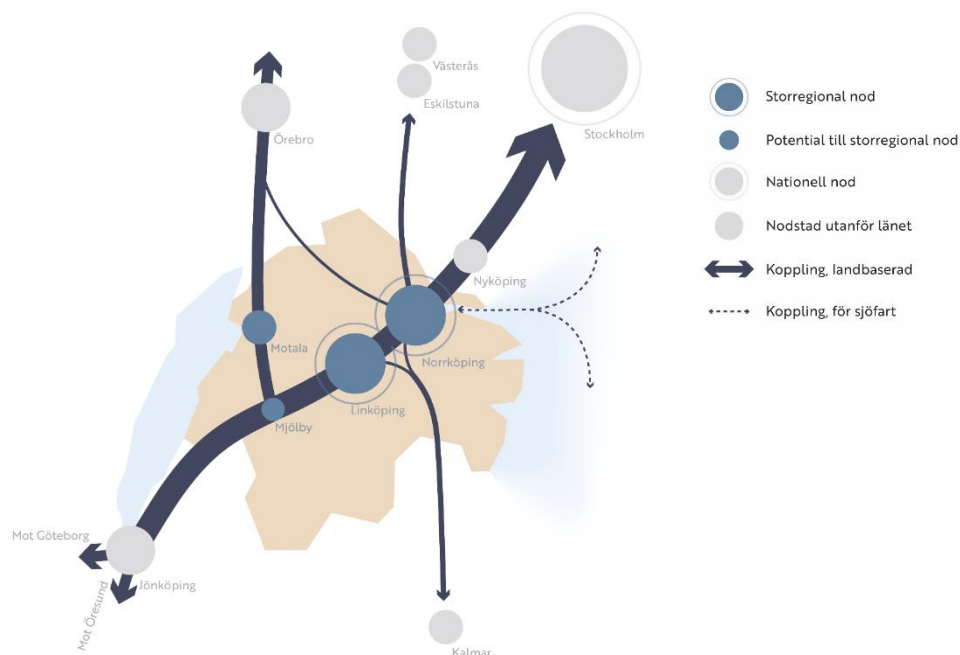
Ett hållbart samhälle med goda livsvillkor och god tillgänglighet utvecklas och bibehålls genom prioritering av bebyggelse i en hållbar fysisk struktur, en utvecklad digital infrastruktur och ett väl fungerande, effektivt och hållbart transportsystem. Samhällsplaneringen bidrar till att än mer knyta samman landsbygder, städer, tätorter och platser så väl inom som över länsgränser. Alla platser bidrar till utvecklingen av Östergötland och likvärdiga möjligheter till ett gott liv skapas genom tillämpning av ett geografiskt helhetsperspektiv i planeringen.

Utbytet mellan Linköping och Norrköping behöver fortsatt utvecklas mot en gemensam lokal arbetsmarknadsregion med två arbetsmarknadscentrum, dvs med en tydlig dubbelriktad pendling. Detta tillsammans med ökade funktionella samband, inom och utom länet, ökar attraktiviteten för näringslivsetableringar och skapar goda förutsättningar för en hållbar ekonomi i hela Östergötland. Östergötlands flerkärnighet och den höga tillgängligheten till regionala och delregionala noder inom länet samt till centralorter som Nyköping, Tranås och Katrineholm utanför Östergötland bidrar till fortsatt stark utveckling lokalt och regionalt.

I den glesa geografin har strategiska noder en viktig funktion i att säkerställa funktioner i sitt närområde. Regional och kommunal planering men också näringsliv och civilsamhälle behöver bidra till att stärka dessa noder så att väsentliga funktioner behålls och utvecklas.

Region Östergötland säkerställer hälso- och sjukvård genom en fördelning av olika vårdutbudspunkter för en god och nära vård i hela regionen, i viktiga noder, och genom kollektivtrafik i utbildnings- och arbetsstråk som en grundläggande nivå av offentlig service. Kommuner bidrar i sin planering till goda boendemiljöer i strategiska noder för att säkerställa underlag för bibehållande av service och kollektivtrafik.

Ta tillvara det goda läget

De Storregionala/nationella/internationella principerna bidrar till att ta tillvara på Östergötlands goda läge genom att:

Stärk Linköping - Norrköping som storregional nod

Stärk Östergötlands kopplingar i följande prioritetsordning till

- 1 Stockholm (storregionalt/nationellt/internationellt)
- 2 Örebro (storregionalt), Hallsberg (storregional och nationell knutpunkt)
- 3 Jönköping (storregionalt), Öresund (nationellt/internationellt), Göteborg (nationellt)
- 4 Nyköping, Eskilstuna, Västerås, Kalmar (storregionalt)

Stärk Motala för att nyttja potentialen och på sikt bli en storregional nod

Stärk Mjölby roll som storregional knutpunkt

Den storregionala inriktningen visar Östergötlands sammanhang och hur det goda läget tas tillvara, det vill säga hur Östergötland är uppkopplat storregionalt, nationellt och internationellt. Fokus är stärkt storregional integrering och funktionalitet, men även de större sammanhangen som kopplingen mot de tre storstadsområdena i Sverige och den europeiska kontinenten är mycket viktig. Linköping och Norrköping

ska fortsätta stärkas tillsammans som en sammanhållen storregional nod, och som urban funktionell nod i ett europeiskt perspektiv. Här finns tillgång till högre utbildning på universitetsnivå, specialistvård på universitetssjukhus, samt storstadsmiljöer som kompletterar varandra.

Östergötlands geografiska läge med närhet till Storstockholm och Mälardalen (östra Mellansverige) samt i stråket mellan europeiska kontinenten och Stockholmsregionen ger bra förutsättningar för att utveckla de europeiska, nationella och storregionala kopplingarna. Med Ostlänken i drift knyts Östergötland än starkare till Storstockholm med förkortade restider som stärker integreringen av arbets-, studie- och bostadsmarknaderna i länen. För Östergötlands del halveras restiden i relationen Motala – Örebro med utbyggd järnvägskapacitet, och ger en acceptabel restid för dagspendling. Motalas egna kvalitéer och förbättrade funktionella sambanden stärker Motala som en regional nod med storregionala funktioner. De goda kommunikationerna binder samman Östergötland med de storregionala nodstäderna i östra Mellansverige och med Storstockholm.

Östergötlands kopplingar till Öresund och Göteborg behöver förbättras genom ny järnväg så att kapaciteten ökar. Ett första steg är att koppla Östergötland starkare till Jönköping som innebär ökad integrering av studie-, boende- och arbetsmarknader och ett mer diversifierat näringsliv. Att knyta Östergötland starkare till kontinenten har stor betydelse för utvecklingen av befintligt näringsliv i länet men också i Östergötlands attraktivitet för nya näringslivetableringar. Mjölby's storregionala funktioner ligger i dess strategiska läge som järnvägsknut, längs med Godsstråket i Bergslagen och Södra stambanan.

STRATEGISKA OMRÅDEN

För att möta samhällsutmaningarna och för att nå målbilden om *goda livsvillkor i hela Östergötland* är fyra strategiska områden prioriterade. En övergripande princip i utformandet av insatser inom dessa fyra områden är att ta tillvara platserns möjligheter med utgångspunkt i den rumsliga inriktningen. Vidare ska invånarna i Östergötland ha möjlighet att vara delaktiga, ha inflytande, samt kunna bidra till samhällsutvecklingen. Alla ska kunna vara delaktiga utifrån sina förutsättningar.

De fyra strategiska områden som tagits fram är viktiga för att realisera en hållbar utveckling. De kräver samverkan mellan flera aktörer om gemensamma insatser. Det är viktigt att strukturer inte hindrar utan anger ramarna. Det gynnar den gemensamma utvecklingen i Östergötland då alla kan ta del av resultaten.

Kunskap och kompetens genom livslångt lärande i hela Östergötland

En väl fungerande kompetensförsörjning och kompetensutveckling ökar möjligheterna till ekonomisk utveckling och möta samhällsutmaningarna. Det behövs ett inkluderande perspektiv och strukturella lösningar för att stödja jämlika förutsättningar för fler i utbildning och arbetsliv.

Främja livslångt lärande

För att möta arbetslivets behov behövs ett flexibelt och relevant utbildningsutbud på alla utbildningsnivåer. Linköpings universitet, utbildningsanordnare inom gymnasieskolan, yrkeshögskolan, den kommunala vuxenutbildningen, Arbetsförmedlingen och folkhögskolor har alla en viktig roll här. För väl grundade utbildningsval och karriärväxlingar behövs välutvecklade system för utbildnings- och yrkesvägledning. Utanför det formella utbildningssystemet stöds lärandet exempelvis på arbetsplatser, inom civilsamhället samt på fritiden. För att bättre ta tillvara på kompetens behövs en bredare syn på kunskap, oavsett hur den förvärvats, därför behöver strukturer för validering av kompetens utvecklas ytterligare. För att möjliggöra studier genom hela livet behövs även tillgängliga lärandemiljöer, både fysiska och digitala.

Skapa förutsättningar för arbete, utbildning och meningsfull sysselsättning

En fullföljd grund- och gymnasieskola är ofta avgörande för individens utveckling och inkludering i samhället. För att bättre tillvarata individens förmågor behövs exempelvis tidiga insatser för unga som varken arbetar eller studerar och att rusta och matcha så att alla inkluderas i arbetslivet utifrån sin egen

förmåga. Samverkan mellan skola och arbetsliv behöver utökas och metoder för snabbare arbetsmarknadsintroduktion behöver stärkas. Det kan handla om att utmana traditionella utbildningsformer för att bättre passa olika individers sätt att lära. De normer och värderingar som skapar hinder för individers förutsättningar i utbildningssystemet och på arbetsmarknaden behöver identifieras och åtgärdas.

Attrahera, behålla och utveckla grund- och spetskompetens

Kompetensbrist är en av de främsta orsakerna till att företag och organisationer har svårt att växa. Brist på spetskompetens riskerar att begränsa Östergötlands innovations och förnyelsekraft. Behovet att attrahera efterfrågad kompetens på en global marknad är stort och påverkas av regionala satsningar på attraktiva livsmiljöer. Arbetsgivare och akademien, inklusive forsknings- och utvecklingsmiljöer, behöver stärka samarbeten som bidrar till att identifiera kompetensbehov och stödja utvecklingen av spetskompetens. Arbetsgivare behöver stödjas i att arbeta mer strategiskt med sin kompetensförsörjning. Det handlar t.ex. om att identifiera och kommunicera framtida kompetensförsörjningsbehov till utbildningssystemet för att utbildningsutbudet bättre ska matcha arbetsmarknadens behov och. nya arbetssätt inom exempelvis lärande i arbetslivet, rekrytering, arbetsdifferentiering, validering och arbetsintroduktion.

Boende, arbete och välfärd i hela Östergötland

Den demografiska och socioekonomiska utvecklingen påverkar den regionala utvecklingen genom de samhällsutmaningar och möjligheter som de innebär. De varierade utmaningarna och möjligheterna påverkar näringslivets och organisationers förutsättningar att utvecklas. En god och jämlik hälsa samt tillgängliga kultur- och fritidsaktiviteter för alla är en förutsättning för hållbar regional utveckling.

Goda och attraktiva livsmiljöer

Samhällsplanering är ett viktigt verktyg för att skapa goda, attraktiva, trygga och omsorgsfullt gestaltade livs- och boendemiljöer i Östergötland. En god samhällsplanering skapar förutsättningar för en hållbar utveckling med stärkt folkhälsa, bevarandet av biologisk mångfald och har betydelse för såväl människors livskvalitet som näringslivets utveckling och konkurrenskraft. Nya byggnader, offentliga platser och lösningar för infrastruktur blir i de flesta fall bestående i generationer. Det är viktigt att i hela Östergötland tillämpa en omsorgsfull gestaltning av miljön, där processer och kunskap tillvaratas i samspel med andra sektorer och aktörer, samtidigt som hänsyn tas till kostnadseffektivitet. Politikområdet gestaltad livsmiljö kan sägas utgöra den fysiska gestaltungs- och planeringsdimensionen av goda livsvillkor i Östergötland och attraktiva livsmiljöer. Väl gestaltade, hälsofrämjande och funktionella livsmiljöer med framträdande estetiska och konstnärliga värden, där hänsyn tas till kulturhistoriska värden, kan stärka hållbarheten och människors livskvalitet.

Östergötland behöver en mer samordnad samhällsplanering, vilket stärker förutsättningarna för att utvecklingspotentialen i alla delar av Östergötland kan tas tillvara. Samverkan mellan Region Östergötland, Östergötlands kommuner och statliga myndigheter är därför viktig, liksom partnerskap med civilsamhälle och näringsliv.

Säkra ett starkt kultur- och idrottsliv

Tillgång till att uppleva och utöva kultur, idrott, rekreation och annat föreningsliv ger sammanhang, gemenskap och ökat välbefinnande. Det civila samhället och ideella krafter är en viktig del av den sociala hållbarheten och i det kontinuerliga demokratiska samhällsbygget. Men deltagandet behöver breddas än mer liksom tillgängligheten så att likvärdiga förutsättningar finns i hela Östergötland. Ökad delaktighet för vissa målgrupper, metoder för ökat inflytande och engagemang, mötesplatser och nya sätt att samverka mellan olika aktörer i samhället är några av verktygen som behövs framåt. Även idrottsrörelsen behöver utvecklas och förnyas för att svara upp mot människors behov idag och i framtiden. Idrotten inrymmer verksamheter som stärker området och samtidigt bidrar till bättre folkhälsa, ökad inkludering i föreningslivet, starkare näringsliv och ökad besöksnäring.

Breddat deltagande och ökad spridning, konstnärlig utveckling och främja kvalitet samt kulturens kraft och värden i samhällsutvecklingen är tre övergripande prioriteringar för Östergötland där målsättningen är ökad tillgång och inkludering i kulturlivet. Det behövs en bättre infrastruktur för kultur, såväl för att möta som att skapa kultur. Det krävs en mångfald av aktörer för att bidra till denna infrastruktur där aktörer med regionala uppdrag såväl inom som vid sidan av kultursamverkansmodellen är viktiga. Ett starkt kulturliv ger samtidigt möjligheter till internationellt utbyte och samverkan. Här är fortsatt utveckling av kultursamverkansmodellen och kulturplanen centrala verktyg.

En viktig del i detta är att skapa goda förutsättningar för yrkesverksamma kulturskapare, bland annat genom satsningar på kulturella och kreativa branscher. För att utveckla den kulturella infrastrukturen har kulturarvet en betydelse för platsutveckling.

Idrotten behöver bidra till en sund samhällsutveckling, ofta kan idrottsföreningen vara kittet i ett samhälle eller ett bostadsområde. Mötet med idrottsledare och föreningslivet är viktigt för att bygga gemenskap och framtidstro i Östergötland. Idrotten ska ha låga trösklar så att alla kan aktivera sig genom hela livet oavsett livssituation och vart i Östergötland man bor.

God och jämlik hälso- och sjukvård

I Östergötland ska en jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård som utgår från patientens behov och möjligheter bedrivas. Vården ska tillgodose invånarnas behov, vara av hög kvalitet och ha god tillgänglighet i hela Östergötland. Hänsyn ska tas till att patienter som möter vården har olika förutsättningar på grund av livsvillkor och var de bor. För att möta detta behövs en personcentrerad och hälsofrämjande vård. Det kommer att kräva mer samverkan med andra vårdgivare och regioner, nya arbetssätt, fler digitala alternativ och fortsatt arbete med att skapa en mer robust vård. Att nyttja resurserna optimalt blir en förutsättning för att klara behoven och ha en fortsatt hållbar ekonomi.

Denna utveckling kan stimuleras i omställningen till nära vård där primärvården är navet och den vårdnivå som ska vara nära invånarna och bidra till hälsa och trygghet. Omställningen till nära vård är ett långsiktigt arbete som drivs i nära samarbete mellan Region Östergötland och länets kommuner, men även i samverkan med privata vårdgivare, Linköpings universitet och civilsamhället. Samverkan med andra regioner, som till exempel Region Kalmar län och Region Jönköpings län i sydöstra sjukvårdsregionen är viktigt.

Goda livsvillkor är avgörande för en god hälsa, därför behövs riktade insatser för att stärka förmågan till goda levnadsvanor och livsvillkor tidigt i livet. Det behövs fortsatt arbete med hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser, både när det gäller folkhälsoarbete tillsammans med kommuner och andra aktörer i länet samt i hälso- och sjukvårdens möten med patienter.

Näringsliv och innovation

Genom att fokusera på innovation och entreprenörskap kan näringslivet stärkas och en hållbar utveckling främjas.

Investering och etablering

En effektiv samverkan kan möta näringslivets intresse för etablering och investering i Östergötland. Det är därför viktigt att aktörerna i Östergötland samarbetar mer strategiskt och samordnat för att stärka Östergötlands styrkor, förutsättningar och potential. En strategisk och strukturerad kommunikation av Östergötlands attraktionskraft är viktig för att locka investeringar och etableringar.

Investeringar i hållbarhet och digitalisering är avgörande för att stärka företagens konkurrenskraft. Offentliga aktörer har en viktig roll i att stimulera innovation genom strategiska investeringar och underlätta etableringen av nya och innovativa företag.

Upplevelser och aktiviteter spelar också en viktig roll i att öka regionens attraktionskraft. För att stärka besöksnäringen och locka fler besökare behövs ett utvecklat samarbete mellan Region Östergötland, Östergötlands kommuner, besöksnäringen och övrigt näringsliv. Genom att bygga ett samordnat agerande kan Östergötland fortsätta att vara en dynamisk och attraktiv plats för både företag och besökare.

Innovation och konkurrenskraft

Genom förändring och utveckling inom varor, tjänster, processer och affärsmodeller kan vi effektivisera samhället och lösa våra största utmaningar. För att utveckla lösningar på samhällsutmaningar krävs samverkan mellan olika aktörer, inklusive små, medelstora och stora företag, forskningsinstitut, universitet och offentliga aktörer. För att främja systeminnovation och ta sig an specifika samhällsutmaningar kan missionsorienterat arbete implementeras.

Region Östergötland, Östergötlands kommuner och statliga myndigheter spelar en central roll i att främja innovation genom upphandling, policyskapande och samarbete med olika aktörer för systeminnovation. Genom innovationsupphandlingar kan också klimat- och miljödriven näringslivsutveckling stimuleras. Stöd till företag i olika faser är nödvändigt för att stödja innovation. Det handlar om processer från inkubation till tillväxt. Här krävs insatser kopplat till affärsmodeller, kompetensförsörjning, talangattraktion och kapitalförsörjning. Det är också viktigt att få med aspekter kring socialt företagande som en resurs i innovationsarbetet.

Digital teknik är viktigt för både näringslivets och offentlig sektors utveckling. Genom att nyttja digitaliseringens möjligheter kan vi stärka konkurrenskraften och förbättra offentliga tjänster, särskilt i områden med långa avstånd och gles befolkning. Digitala lösningar bidrar även till att skapa hållbara produktionsmönster och affärsmodeller. Omställningen till en cirkulär ekonomi skapar möjligheter för ett hållbart näringsliv och möter behovet av ökad resurseffektivitet.

Företagsutveckling och tillgång till kompetens

I Östergötland finns ett väl förankrat samarbete mellan olika näringslivsfrämjande aktörer som behöver behållas och utvecklas. Detta samarbete skapar förutsättningar för ett diversifierat näringsliv som kan tillvarata möjligheter och stå starkt i tider av förändring. Det är nödvändigt att främjandesystemet för företag och innovation fortsätter att utvecklas för att säkerställa att olika stöd, strukturer och finansieringsmöjligheter matchar företag i alla former och faser, från entreprenörskap i skolan och nyföretagande till att dra nytta av Östergötlands styrkor och spetskunskap.

Elektrifieringen är en central komponent för industrins omställning till fossilfrihet och därmed en förutsättning för att skapa konkurrenskraft och behålla industriföretag både nationellt och regionalt. Tillgång till säker och konkurrenskraftig energi samt tillräcklig distributionsförmåga är grundläggande för investeringsfrämjande arbete. Därför är det viktigt att planera lokalt och regionalt för att möta de förväntade behoven av energiresurser.

Regionala styrkeområden

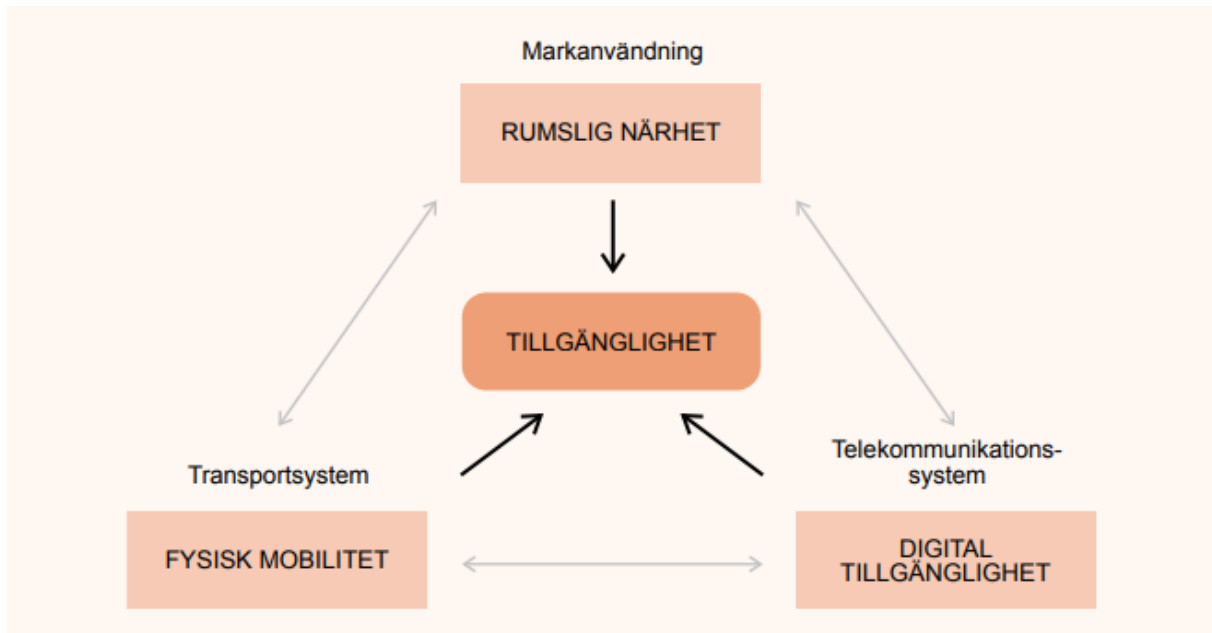
Östergötlands styrkeområden kännetecknas av en stark tillväxt och världsledande forskning. Genom att fortsätta att utveckla dessa områden kan Östergötland ta sig an samhällsutmaningar och samtidigt bidra till nytta, förnyelse, utveckling och synergier för flera sektorer. Dessa styrkeområden bidrar till fler och starkare företag, innovationer i befintliga och nya branscher samt omställning till en hållbar utveckling.

Samverkan kopplat till regionala styrkor är en framgångsfaktor. Med gemensamma kraftsamlingar möjliggörs mer underbyggda satsningar, initiativ och utvecklingsprojekt som stärker regionens näringsliv och konkurrenskraft. Där utgör forsknings-, utbildnings- och innovationsmiljöerna viktiga mötesplatser för att stärka näringslivet och vidareutveckla forskningen.

God tillgänglighet i hela Östergötland

För att skapa en god tillgänglighet till t ex arbetsplatser, studieplatser och service behöver avstånd minskas genom effektiv samhällsplanering. Avstånd kan minskas genom att olika funktioner placeras nära

bostaden, eller genom effektiva transporter eller genom digital tillgänglighet. Förutsättningarna för god tillgänglighet förändras med den utveckling som samhället genomgår. Genom att arbeta med helhetssyn där markanvändning, transport och digitalisering analyseras samlat kan insatser för ökad tillgänglighet anpassas utifrån geografiskt givna förutsättningar. Genom att arbeta med ett tillgänglighetsperspektiv ökar möjligheterna till hållbar utveckling.

Digital tillgänglighet

En väl fungerande digital infrastruktur, både i form av fasta och mobila nät är avgörande för digital tillgänglighet. En fortsatt utbyggnad och uppgradering av befintlig telekominfrastruktur behöver fortsätta i takt med ökad användning av digitala tjänster och funktioner. Utbyggnaden möjliggör bland annat att olika krav på kapacitet och prestanda kan tillgodoses för olika ändamål. Den digitala infrastrukturen ska vara väl utbyggd och robust i hela geografien. Detta gäller såväl där invånare bor men även där företag verkar och där människor rör sig.

Alla ska ha möjlighet att ta del av, och använda digital information och digitala tjänster, oavsett bakgrund, boendeplats, funktionsförmåga och ålder. Genom att digitaliseringen skapar nya förutsättningar och utmaningar för samhället, måste det finnas arenor som möter nya behov, till exempel inom medie- och informationskunskap. Offentliga aktörers webbplatser och mobila applikationer ska vara tillgängliga och den digitala servicen ska vara hanterbar samt vara begriplig och robust för alla.

Rumslig närhet

Bebyggelseutveckling bör ske i linje med principerna i den rumsliga inriktningen. Det möjliggör att fler får tillgång och närhet till utbud av bostäder, service, samhällsfunktioner och arbetsplatser, samtidigt som det skapar underlag till ett effektivt transportsystem. En blandad bebyggelsestruktur skapar miljöer som är trygga och levande. I sådana miljöer har invånare större möjligheter att ta plats i gaturummen och få förutsättningar för mer social inkludering.

Bebyggelse vid noder, hållplatser och stationer skapar också ökad tillgänglighet till service och arbetsplatser längre bort. Stationsnära områden har en lokal dimension som påverkas av gatunätverket, men även en regional och nationell dimension som påverkas av vägar och järnväg och deras kapacitet. Stationer och stationsnära områden är länken mellan dessa två system. Transportplanering och stadsutveckling behöver därför ytterligare integreras.

Närhet till service är en förutsättning för att det ska vara attraktivt att bo, verka, leva samt besöka i alla delar av Östergötland, såväl på landsbygderna, i städerna, i tätorter och i byarna. En god tillgänglighet till

grundläggande kommersiell service inom rimliga avstånd möjliggör goda livsvillkor. Främjande av tillgänglighet till service kan ske genom fysisk planering, kollektivtrafikens utformning och genom stödsatser i serviceglesa geografier.

Fysisk mobilitet

Transportsystemets tillgänglighet utvecklas i kombination med ökad funktionsblandning, digitala lösningar och effektiv markanvändning. Genom samordning mellan transportplanering och lokalisering av bebyggelse, noder och hållplatser stärks överflyttningen från bil till kollektivtrafik i täta miljöer. Här har kollektivtrafiken en central roll. Vägätgärder bidrar till ökad trafiksäkerhet, trygghet och tillgänglighet för gående och cyklister, samt främjar det allmänna transportbehovet. Ett väl fungerande järnvägssystem, med strategiskt placerade hållplatser i närhet till bebyggelse bidrar till överflyttningen.

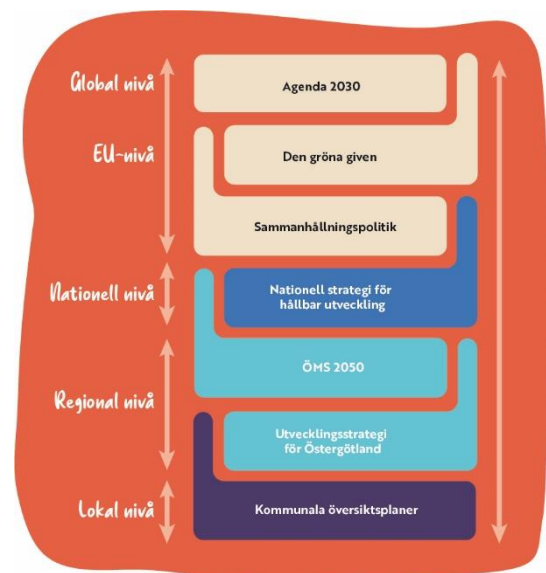
Bilen spelar en viktig roll för invånare som av olika anledningar inte kan nyttja kollektivtrafik, cykel eller gång. Bilen har en betydande funktion i glesa områden och landsbygder där utbudet av kollektivtrafik är begränsat. Bilens roll som anslutningsfärdmedel till kollektivtrafik behöver beaktas, till exempel på satsningar genom bytespunkter – pendlarparkeringar i anslutning till stationer och större hållplatser, för smidiga byten mellan transportslag.

Godslösningar med hänsyn till hela kedjan av transport bör finnas med tidigt i planeringen för alla trafikslag och djupare analyser av överflyttningseffekterna bör göras. Åtskillnaden av transport av och stadsmiljö behöver beaktas. Strategisk energiförsörjning och energiplanering är av särskild vikt för att möjliggöra omställningen av tunga transporter, exempelvis i logistikområden vid järnväg och hamn.

Genom satsningar på t.ex. omlastningsterminaler och samordnad citydistribution minskar lastbilstrafiken i städerna, miljö- och klimatbelastningen blir lägre, bullret minimeras och stadsmiljön blir mer attraktiv.

En gemensam kraftsamling

Utvecklingsstrategins övergripande syfte är att utifrån Östergötlands förutsättningar identifiera mål och prioriteringar för den regionala utvecklingspolitiken. Östergötlands utvecklingspolitik är beroende av omvärlden och en bredd av insatser inom många politikområden på olika nivåer krävs. Detta gränsöverskridande perspektiv brukar beskrivas som flernivåstyre, där de lokala, regionala, nationella och internationella nivåerna samspelar. Utvecklingsstrategin kommer också att vara grund för de europeiska struktur- och investeringsfonder som är EU:s viktigaste investeringsverktyg för att skapa hållbar tillväxt och sysselsättning. Samtidigt finns även en horisontell dimension av utvecklingsstrategin, eftersom den är sektorövergripande. Det innebär att flera olika samhällsområden, sektorer, berörs eftersom de är beroende av och påverkar varandra. Detta gör strategin mer omfattande och komplex än strategier inom ett mer avgränsat politikområde.

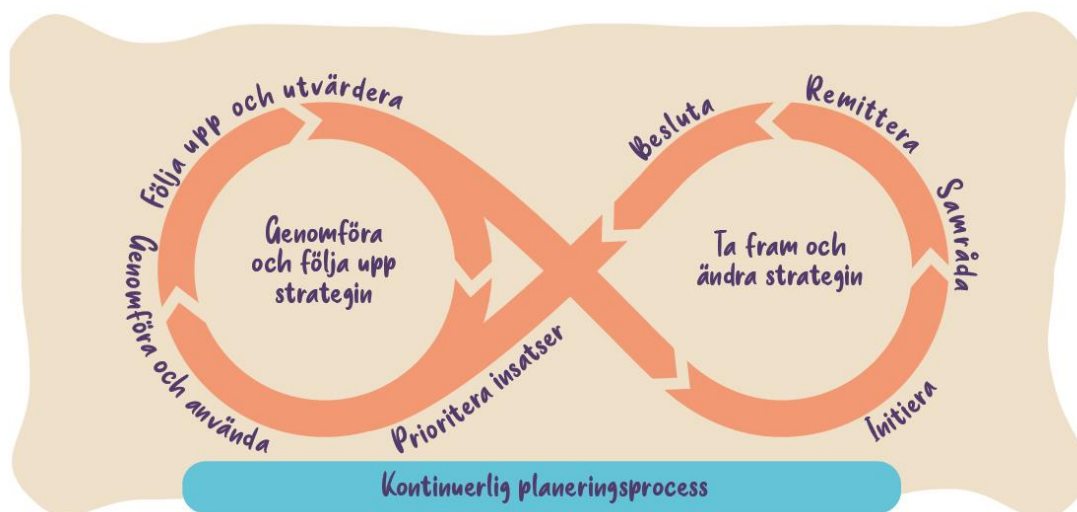

Utvecklingsstrategin och understrategier

Analys, uppföljning och utvärdering

Utvecklingsstrategin är del av en kontinuerlig planeringsprocess där planen successivt stäms av mot det som händer i Östergötland. Avgörande vid bedömningen av om strategin behöver uppdateras eller revideras är bland annat den nytta den kan ha som underlag för olika beslut i länet. Genomförandet av strategin ska utgå från ett kontinuerligt kunskapsbyggande kring Östergötlands förutsättningar. Ett naturligt led i den kontinuerligt bedrivna utvecklingsplaneringen är därför att löpande följa upp och utvärdera strategins effekter i olika avseenden. De strategiska och prioriterade områdena för kraftsamling behöver analyseras och insatser behöver delas in i vad som ska genomföras i ett kort perspektiv och vad som ska genomföras i ett längre perspektiv.

Region Östergötland har i uppgift att långsiktigt, löpande och systematiskt följa utvecklingen i Östergötland och analysera, följa upp och utvärdera genomförandet av utvecklingsstrategin och de insatser som görs. Här ska de analyser och utvärderingar som gjorts inom EU, framför allt kopplat till EU:s struktur- och investeringsfonder, tas tillvara.

I syfte att uppfylla dessa krav tas en flerårig analysplan fram där återkommande tematiska analyser planeras, det gäller näringsliv, bostadsmarknad, folkhälsa m.m. *Hur går det för Östergötland?* publiceras årligen och beskriver läget i Östergötland när det gäller demografi, arbetsmarknad m.m. Rapporten ger också möjligheten att reflektera eller fokusera på aktuella samhällsfrågor finns. Rapporten presenteras på den årliga konferensen *Framtid Östergötland*, en plattform för de aktörer som arbetar för Östergötlands utveckling. Genom att bygga detta system för gemensamt lärande skapas en beredskap och förmåga att hantera både kända och okända utmaningar och möjligheter. Detta ger förutsättningar för att utveckla samverkan och kan i förlängningen leda till samhandling där det är relevant. En gemensam bild av Östergötlands behov och förutsättningar skapas, vilket ger förutsättningar att binda samman olika planeringsprocesser på nationell, regional och lokal nivå.

Andra delar i uppföljningsarbetet är att kontinuerligt se över indikatorer för att säkerställa hur det går för Östergötland samt se vilka effekter prioriterade insatser har.¹ Det upprättas också en analysplan med långsiktigt planerade analyser inom befintliga områden.

¹ På utveckling.regionostergotland.se/ru/statistik finns den samling indikatorer som används för att följa upp utvecklingsstrategin.

Remiss av reviderad Utvecklingsstrategi för Östergötland

Region Östergötland har, precis som alla andra regioner, i uppdrag att ta fram och besluta om en strategi för länets utveckling. Utvecklingsstrategi för Östergötland utgör därför grunden för det samlade utvecklingsarbete som bedrivs av Region Östergötland, länets kommuner och andra aktörer för att skapa en hållbar utveckling och tillväxt. Strategin ska enligt förordningskrav ses över minst en gång varje mandatperiod.

Region Östergötland har därför under 2024 gjort en översyn av den befintliga strategin, vilken beslutades av regionfullmäktige 2022. Enligt uppdraget till översyn bedöms strategin i allt väsentligt fortsatt vara giltig men det finns skäl att i vissa delar göra en översyn för att se om justeringar ska göras. Dessutom har flera regionala strategier beslutats med koppling till utvecklingsstrategin vilket påkallar följdändringar i utvecklingsstrategin. Detta gäller kulturplanen, kompetensförsörjningsstrategin och den rumsliga strategin. Dessutom pågår ett arbete med en näringslivs- och innovationsstrategi. Dessa ändringar följer av processer och beslut som redan fattats eller kommer fattas, varför dessa ändringar inte är föremål för remiss.

Det översynen har fokuserat på är att:

- Förtydliga strukturen i strategin
- Analysera hur utvecklingsstrategin bör ytterligare harmoniseras med målen för den nationella politiken för regional utveckling inkl. den nationella strategin för hållbar regional utveckling och andra politikområden.
- Utveckla och stärka integreringen av hållbarhet i strategin
- Utveckla och stärka integreringen av folkhälsostrategin i utvecklingsstrategin
- Belysa hur krisberedskap bör hanteras inom ramen för utvecklingsstrategin

Det är i dessa avseenden som Region Östergötland vill remittera föreliggande förslag till uppdaterad utvecklingsstrategi. Eftersom den övergripande bedömningen är att strategin i allt väsentligt är aktuell, har översynsarbetet i stor utsträckning gjorts internt på Region Östergötland efter samråd med strategiska samrådet och ledningsgruppen för strategiska frågor. Resultatet av översynen presenterades för regionstyrelsen i september och har varit utgångspunkten i framtagandet av den uppdaterade strategin. Rapporten till regionstyrelsens finns bilagd som bakgrundsmaterial.

Så svarar ni

Region Östergötland önskar svar på remissen senast **31 mars 2025**. Svaret skickas in i wordformat (döpt med er organisations namn) till region@regionostergotland.se. Ange diarienummer RÖ 2024-10297 och organisationens namn i ämnesraden. Ange även kontaktperson för ert remissvar.

Svaret ska utgå från huvudrubriker och vara så kortfattat och konkret som möjligt. Ta upp både det som ni ser som styrkor i strategin och det ni tycker behöver ändras. Motivera kortfattat.

Så behandlas synpunkterna

Region Östergötland sammanställer och behandlar de inkomna synpunkterna efter att remissperioden är slut. Inkomna remissvar presenteras på www.regionostergotland/utvecklingsstrategi. Beslut om strategin tas på regionstyrelsen 11 september 2025.

Remisshandlingar

- Missiv och sändlista (det här brevet)
- Remissversion reviderad Utvecklingsstrategi för Östergötland

Ovanstående handlingar finns tillgängliga på www.regionostergotland/utvecklingsstrategi.

Frågor

Har du frågor är du välkommen att kontakta Maria Ståhl 072 462 14 03

Maria.A.Stahl@regionostergotland.se

Vi ser fram emot att ta del av era remissvar!

Richard Widén

Regionutvecklingsdirektör

Sändlista

Boxholms kommun
Finspångs kommun
Kinda kommun
Linköpings kommun
Mjölby kommun
Motala kommun
Norrköpings kommun
Söderköpings kommun
Vadstena kommun
Valdemarsviks kommun
Ydre kommun
Åtvidabergs kommun
Ödeshögs kommun
Politiska partier 8 stycken (Regionfullmäktige)
Sveriges kommuner och Regioner (SKR)
Linköpings universitet
Länsstyrelsen Östergötland
Region Stockholm
Region Västmanland
Region Gävleborg
Region Västmanland
Region Södermanland
Region Uppsala
Region Örebro
Region Jönköping
Region Kalmar
Arbetsförmedlingen
Boverket
Tillväxtverket
Vinnova
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
Jordbruksverket
Trafikverket, Region Öst
Transportstyrelsen
Svenska ESF-rådet, huvudkontoret
Statens kulturråd
Linköpings stift
Företagarna i Östergötland
LRF Östergötland
RISE
Svenskt näringsliv Östergötlands län
Linköping Science Park
Norrköping Science Park
Nyföretagarcentrum Norrköping
Cleantech Östergötland
Vreta kluster
Energimyndigheten
Östsvenska Handelskammaren

Hushållningssällskapet Östergötland
Bildningsförbundet Östergötland
Östergötlands idrottsförbund
Riksteatern Östergötland
Leader Folkungalandet, Leader Gränslandet, Kustlandet, Leader Sommenbygd
Länsbygderådet i Östergötland
Coompanion Östergötland
Hela Sverige ska leva
Skogsstyrelsen
Centrum för vuxenutbildning, Linköping
YH-myndigheten
Visit Linköping och Co
Ung företagsamhet Östergötland
Funktionsrätt Östergötland

Regionkontoret
Regionala utvecklingsförvaltningen
David Lundgren

Datum

2025-03-12

Dnr: RUF240311

REMISSVAR OM REGION ÖSTERGÖTLANDS REVIDERADE RUS DNR: RUF240311**REGION VÄSTMANLANDS SYNPKUNKTER**

Region Västmanland tackar för möjligheten att lämna synpunkter på Region Östergötlands reviderade regionala utvecklingsstrategi (RUS). Vi ser positivt på att strategin tar ett samlat grepp om den regionala utvecklingen och betonar vikten av samverkan för att stärka regionens attraktivitet och konkurrenskraft. Nedan följer våra reflektioner utifrån ett lokalt och storregionalt perspektiv.

Styrkor i den reviderade RUS

- **Folkhälsa som en del av regional utveckling**
Vi ser positivt på att strategin lyfter folkhälsans betydelse och dess koppling till samhällsutvecklingen. En frisk och välmående befolkning är en förutsättning för ekonomisk tillväxt, kompetensförsörjning och en effektiv resursanvändning. Samtidigt vill vi understryka att folkhälsoinsatser bör gå hand i hand med insatser som stärker individens egen förmåga att ta ansvar för sin hälsa och anställningsbarhet.
- **Samspelet mellan städer och landsbygder**
Vi uppskattar strategins ambition att stärka kopplingen mellan stad och landsbygd. Att skapa tillgänglighet och sammanhållning mellan olika delar av regionen är avgörande för att stärka näringsliv, arbetsmarknad och livskvalitet. Vi ser gärna att strategin betonar vikten av att utvecklingsinsatser anpassas efter lokala förutsättningar och behov, så att regionens olika områden kan växa på sina egna villkor.
- **Storregional samverkan och ÖMS-samarbetet**
Vi ser mycket positivt på att strategin betonar vikten av regional och storregional samverkan. Samarbetet mellan regionerna i östra Mellansverige (ÖMS) blir allt viktigare, exempelvis genom initiativ som Almis förstärkning i det storregionala perspektivet. Vi föreslår att strategin tydligare lyfter samverkan med Mälardalsregionen, både vad gäller infrastruktur, näringslivsutveckling och kompetensförsörjning.

Möjliga utvecklingsområden

- **Boende och infrastruktur**
Vi ser positivt på att strategin belyser utmaningarna kring boende och transportinfrastruktur. För att stärka hela regionens utveckling skulle det vara värdefullt att tydligare beskriva hur bostadsbyggandet kan stimuleras

Datum

2025-03-12

och transportlösningar förbättras. Samtidigt ser vi vikten av att planeringen möjliggör utveckling i både större och mindre samhällen utifrån deras respektive förutsättningar.

- **Balans mellan planering och utvecklingsmöjligheter**

Strategin tar ett ambitiöst grepp om samhällsplanering och gestaltning av livsmiljöer, vilket vi ser som positivt. Samtidigt vill vi betona vikten av en balanserad planeringsprocess där både utvecklingsmål och befintliga strukturer beaktas. En flexibel planering som tar hänsyn till lokala förutsättningar och olika aktörers behov skapar bättre förutsättningar för långsiktig utveckling.

- **Näringslivets utveckling och innovation**

För att stärka regionens konkurrenskraft ser vi ett värde i att ytterligare utveckla arbetet med innovationsfrämjande åtgärder, etableringsmöjligheter för företag och förutsättningar för omställning i näringslivet.

Sammanfattning

Region Västmanland ser den reviderade RUS som en genomarbetad strategi med potential att stärka den regionala utvecklingen. Vi ser särskilt positivt på strategins satsning på folkhälsa som en del av tillväxt och kompetensförsörjning, dess ambition att stärka samspelet mellan stad och landsbygd samt det storregionala perspektivet.

Samtidigt ser vi utrymme för förstärkningar i några delar:

- Betydelsen av att folkhälsoinsatser även bör stärka individens egen förmåga att ta ansvar för sin hälsa och anställningsbarhet
- En tydligare beskrivning av boende och infrastruktur där lokala förutsättningar och utvecklingsmöjligheter beaktas
- Vikten av en balanserad planeringsprocess som möjliggör långsiktig utveckling utifrån både regionala mål och lokala förutsättningar
- Fördjupad samverkan inom ÖMS och Mälardalsregionen

Vi ser fram emot fortsatt samverkan och ett gemensamt arbete för en stark och attraktiv region.

Med vänlig hälsning

Region Västmanland

Jenny Landernäs (M)
Regionsråd

Christer Alzén
Regionutvecklingsdirektör

10

RUF250011

Remiss av Energi- och klimatstrategi för Västmanlands län 2025 - 2029

Länsstyrelsen i Västmanlands län har som ett projekt i länets Miljö- och klimatråd arbetat fram ett förslag på ny energi- och klimatstrategi för Västmanlands län 2025 - 2029. Ni har nu möjlighet att vara med och påverka länets klimatarbete genom att lämna synpunkter på denna strategi. Kommuner i länet förväntas avge yttrande, övriga mottagare får gärna lämna synpunkter om möjligt.

Energi- och klimatstrategin

Klimatförändringarna är enligt FN:s klimatpanel IPCC en av vår tids största utmaningar och påverkar redan miljö, samhälle och ekonomi världen över. Klimatförändringarna är en global utmaning men många lösningar måste utvecklas och genomföras lokalt. Denna energi- och klimatstrategi ska visa en tydlig viljeinriktning för länet för att vara en del av den lösningen. Den nya strategin kommer att ersätta nuvarande klimatstrategi.

Strategin kommer under våren 2025 kompletteras med en handlingsplan med åtgärder inom respektive fokusområden.

Att lämna remissvar

- [Svar lämnas i ett digitalt formulär som du når genom att klicka HÄR.](#)
- Använd klarspråk när ni skriver era synpunkter.
- **Svar kan också skickas med post till:**
Abdulahi Mohamed Abdisalan, Länsstyrelsen i Västmanlands län,
Västra Ringvägen 1, 721 86 Västerås.

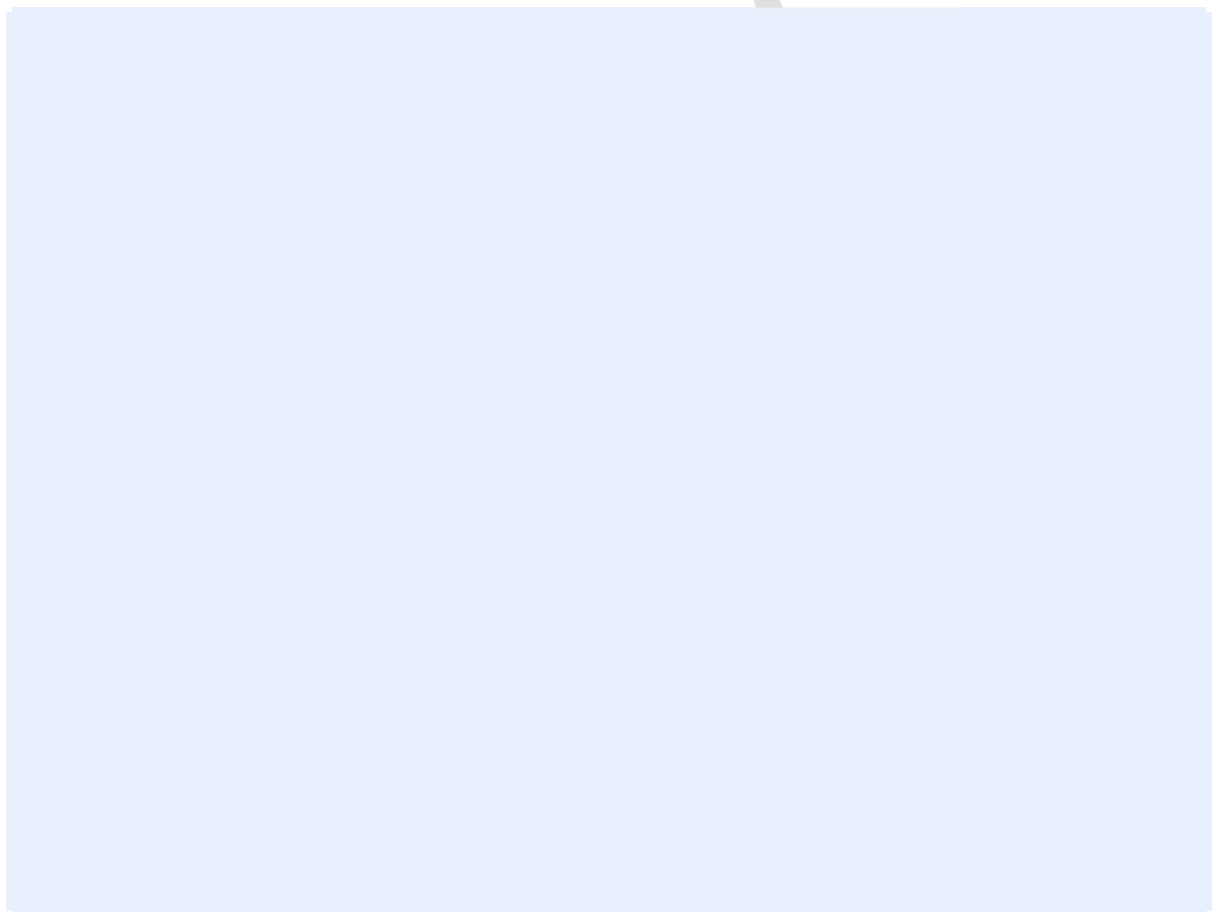
Svar önskas senast 15 april 2025.

Har du frågor kontakta Abdulahi Mohamed Abdisalan, energistrateg, tel 010-2249324, abdulahi.mohamed.abdisalan@lansstyrelsen.se eller Philip Wallgren, energistrateg, tel 010-2249478, philip.wallgren@lansstyrelsen.se

Det går även bra att ringa till Länsstyrelsens växel, telefon 010-224 90 00.

Energi- och Klimatstrategi för Västmanlands län

2025–2030

Länsstyrelserna

REMISS

Titel: Energi- och
Klimatstrategi för
Västmanlands län

Författare: Länsstyrelsen i
Västmanlands län

ISBN:

Rapportnummer:

Diarienummer:

Utgivningsår: 2025-01-13

Omslagsbild:

REMISS

Innehåll

ENERGI- OCH KLIMATSTRATEGI FÖR VÄSTMANLANDS LÄN	1
SAMMANFATTNING	5
DEFINITIONER.....	6
INLEDNING.....	7
Energi och klimatstrategins roll	7
BAKGRUND	8
EU:s energi- och klimatmål till 2030 och framåt.....	9
Sveriges energi- och klimatmål till 2030 och framåt	9
Sveriges miljömål	10
Västmanlands status i Sveriges energi- och klimatmål	11
FOKUSOMRÅDEN	15
Fossilfri och robust energiproduktion	15
Grön mobilitet och transport.....	18
Hållbar byggnation och förvaltning.....	21
Cirkulär ekonomi och resurseffektivitet	23
Hållbar markanvändning.....	25
REFERENSER	28
ENERGI- OCH KLIMATSTRATEGI FÖR VÄSTMANLANDS LÄN	40

Sammanfattning

Energi- och klimatstrategin för Västmanlands län utgör en vägledning för länets omställning mot klimatneutralitet till år 2045. Ambitionen är att vara en nationell förebild inom energi- och klimatarbetet redan till 2030.

Strategin syftar till att ge en nulägesbeskrivning i länet för energi- och klimatområdet, samt att ge en vägledning att minska utsläppen av växthusgaser och främja hållbara energilösningar. Samtidigt ska den skapa ekonomiska möjligheter och socialt hållbara samhällen. Strategin utförs som ett projekt inom Västmanlands miljö- och klimatråd. Genom dialog med kommuner, akademi och det omgivande samhället har fem fokusområden för strategin identifierats.

Fem fokusområden

1. **Fossilfri och robust energiproduktion** – Prioriterar fossilfri energi, motverka kapacitetsbrister i elnätet och energiomställning som vätgas och biobränsle.
2. **Hållbar byggnation och förvaltning** – Kravet är att alla nya byggnader ska vara klimatneutrala senast 2030, vilket ställer tydliga krav på energieffektivitet och hållbara materialval som centrala principer.
3. **Grön mobilitet och transport** – Främjar bränslebyte av transporter, laddinfrastruktur och effektivare person- och godstransporter.
4. **Cirkulär ekonomi och resurseffektivitet** – Vill maximera återanvändning och återvinning samt minska användningen av jungfruliga resurser.
5. **Hållbar markanvändning** – Fokuserar på hållbara jordbruksmetoder, hållbart skogsbruk och restaurering av våtmarker för ökad kolinlagring och biologisk mångfald.

Utifrån strategin kommer en handlingsplan fram med tydliga åtgärder inom de för de fem fokusområdena. För att säkerställa att både kort- och långsiktiga mål uppnås.

Energi- och klimatstrategin för Västmanlands län är en omfattande plan för att möta klimatutmaningar och stärka länets resiliens och konkurrenskraft. Genom att kombinera klimatneutralitet, social hållbarhet och ekonomisk utveckling erbjuder strategin en hållbar framtid för både Västmanland och dess invånare.

Definitioner

Biogen – Av biologiskt ursprung eller producerat av biologiska processer.

Elektrobränsle – Bränslen som tillverkas genom att använda (ofta förnybar) elektricitet. Syntetiska bränslen ofta från koldioxid och vatten.

Energiintensitet – Mått på mängden energi som används för att producera en viss mängd ekonomisk output, ofta uttryckt som energi per enhet BNP.

Kontinuitetsskogsbruk – En skogsbruksmetod som strävar efter kontinuerlig trädbevuxen mark med varierad träålder.

Nollutsläppsbyggnad – Från direktivet om byggnaders energiprestanda (EPBD). EU:s medlemsländer ska själva sätta kravnivå för nollutsläppsbyggnader utifrån kostnadsoptimalberäkningar. I princip att byggnaden ska ha en mycket hög energiprestanda och generera noll eller mycket låga växthusgasutsläpp från fossila bränslen.

Nära-nollenergibyggnad – Från direktivet om byggnaders energiprestanda (EPBD). EU:s medlemsländer ska själva sätta kravnivå för nära-nollenergibyggnader utifrån kostnadsoptimalberäkningar. En byggnad som har mycket hög energiprestanda, och till hög tillföras från förnybara energikällor.

Inledning

Klimatförändringarna är enligt FN:s klimatpanel IPCC en av vår tids största utmaningar och påverkar redan miljö, samhälle och ekonomi världen över. Genom samarbete, innovation och stark regional ledning kan Västmanlands län spela en nyckelroll i omställningen till ett hållbart samhälle och vara en förebild för andra län.

Målet är tydligt: att skapa en gemensam väg framåt mot klimatneutralitet och hållbart Västmanland. Enligt Parisavtalet ska den globala temperaturökningen hållas väl under 2 °C med en strävan att begränsa den till 1,5 °C. Sveriges energi- och klimatmål utgör en central grund för denna strategi.

Denna energi- och klimatstrategi har utformats med hänsyn till länets specifika förutsättningar och utmaningar. Strategin är indelad i fem fokusområden som adresserar de mest kritiska aspekterna av omställningen:

1. Hållbar byggnation och förvaltning
2. Fossilfri och robust energiproduktion
3. Grön mobilitet och transport
4. Cirkulär ekonomi och resurseffektivitet
5. Hållbar markanvändning

I en separat handlingsplan presenteras konkreta mål och åtgärder för varje fokusområde. Handlingsplanen ska följas upp årligen så länge strategin gäller.

Energi och klimatstrategins roll

Energi- och klimatstrategin ska visa en tydlig viljeinriktning för länet inom området. Västmanland ska vara en energi- och klimatförebild år 2030. Syftet med strategin är att vägleda och inspirera berörda aktörer i klimatarbetet, skapa engagemang och ingjuta mod att genomföra nödvändiga åtgärder och utgöra grunden för Länsstyrelsens egna prioriteringar. Klimatförändringarna är en global utmaning, men lösningarna måste utvecklas och genomföras lokalt.

Strategin har utarbetats av Länsstyrelsen i Västmanlands län på uppdrag av regeringen.

Som en del av detta arbete har vi genomfört en kommuntournée för att möta alla kommuner i länet, där vi har undersökt deras problematik och identifierat hur vi bäst kan stödja deras klimatarbete. Denna dialog har varit en viktig grund för klimatstrategin.

Bakgrund

Klimatförändringen är en global utmaning som kräver internationellt samarbete. Klimatkonventionen antogs på 1990-talet och syftar till att stabilisera mängden växthusgaser för att undvika farlig påverkan på klimatet. Den utgör grunden för internationellt klimatsamarbete och konkretiserades genom Kyotoprotokollet och Parisavtalet [1].

Besluten i Parisavtalet 2015 sätter målet att begränsa temperaturökningen till väl under 2°C, helst under 1,5°C jämfört med förindustriell tid. För att nå detta mål måste globala utsläpp minska snabbt [2].

Agenda 2030 för hållbar utveckling, antagen av FN:s medlemsstater 2015, strävar efter en hållbar och rättvis framtid till 2030. Agenda 2030 består av de tre delarna för hållbarhet: social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet [3].

För att uppfylla Parisavtalet införde Sverige ett klimatpolitiskt ramverk 2017. Ramverket innehåller en klimatlag, klimatmål och ett klimatpolitiskt råd. Klimatpolitiska ramverket antogs med bred majoritet i riksdagen och är konstruerat för att klara av politiska förändringar. Ramverkets syfte är att ge långsiktiga förutsättningar för näringsliv och samhälle att genomföra den gröna omställningen [4].

1 januari 2018 trädde klimatlagen i kraft. Genom klimatlagen åläggs nuvarande och framtida regeringar ansvar att driva politik utifrån klimatmålen. Regeringen ska regelbundet rapportera utvecklingen i klimatarbetet och de klimatpolitiska och budgetpolitiska målen ska ges möjligheter att samverka. Vart fjärde år ska regeringen ta fram en klimatpolitisk handlingsplan [5].

Med klimatlagen skapades det klimatpolitiska rådet som är ett tvärvetenskapligt expertorgan. Rådet har uppgiften att utföra en oberoende utvärdering av regeringens politik. Utvärderingen undersöker om regeringens politik överensstämmer med klimatmålen på kort och lång sikt, om målen kan nås kostnadseffektivt, samt om social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet beaktas [5].

Sveriges långsiktiga klimatmål är att Sverige ska ha nettonollutsläpp av växthusgaser till 2045 och därefter negativa utsläpp [6]. Utmaningen är stor och kommer att påverka hela samhället. Likväl medför klimatomställningen möjligheter för samarbete, innovation och teknikutveckling som kan ge en renare miljö och mer robust energiförsörjning.

Region Västmanland har ansvar för att ta fram den Regionala Utvecklingsstrategin (RUS). RUS:n fungerar som ett paraply över en

bredare uppsättning av regionala och lokala planer, där Länsstyrelsens energi- och klimatstrategin stämmer väl med RUS:ns tre målområden; *Ett välmående Västmanland, Ett tillgängligt Västmanland, och Ett nyskapande Västmanland genom hållbar tillväxt* [7].

EU:s energi- och klimatmål till 2030 och framåt

- EU ska vara klimatneutralt senast år 2050 [8].
- EU ska minska utsläppen av växthusgaser med 55 % jämfört med 1990 [8].
 - EU:s utsläppshandel EU ETS omfattar större anläggningar inom industri, kraft- och värmeproduktion, samt flyget inom EU [8].
För att nå 55 %-målet ska utsläppen i EU ETS till 2030 minska med 62 % jämfört med 2005 [8].
- Energieffektivitetsdirektivets övergripande mål är att energieffektiviteten ska öka med 32,5 % till 2030 jämfört med 1990 [9].
- Förnybartdirektivet har övergripande målet att EU:s totala energiförbrukning ska vara 42,5 % förnybar till 2030 [10].
 - Varje medlemsland har egen andel som de ska bidra till målet, varav Sveriges andel uppgår till 76 % [11].
 - Slutanvändning av energi i transportsektorn ska ha en förnybar andel på 29 % till 2030 [10].
- Minst 15 % av producerad elkraft inom varje medlemsland ska kunna överföras till grannländerna till 2030 [12].

Sveriges energi- och klimatmål till 2030 och framåt

Utsläpp av växthusgaser

- Senast år 2045 ska Sverige ha nettonollutsläpp, varav minst 85 % av reduktionen av utsläpp ska ske i Sverige, resterande andel ska klimatkompenseras [6].
- Jämfört med 1990 ska (gäller verksamheter som inte omfattas av EU:s system för utsläppsrätter (EU ETS)):
 - utsläppen av växthusgaser vara 63 % lägre år 2030 [6].
 - utsläppen av växthusgaser vara 75 % lägre år 2040 [6].

Transportsektorn

- Utsläppen för inrikes transporter exklusive inrikes flyg ska vara 70 % lägre år 2030 jämfört med år 2010 [6].

Energieffektivisering

- Energianvändningen ska vara 50 % effektivare år 2030 jämfört med år 2005 (genom minskad energintensitet [kWh/BNP]) [6].

Elproduktion

- Elproduktionen ska år 2040 vara 100 % fossilfri [6].

Sveriges miljömål

Sveriges miljömål är avgörande för att vägleda mot en hållbar utveckling och Agenda 2030. Miljömålssystemet definierar den miljö som den svenska politiken ska styra mot, och består av ett generationsmål och 16 miljö kvalitetsmål. För att klara Sverige miljömål behöver samhället accelerera sitt miljöarbete [13].

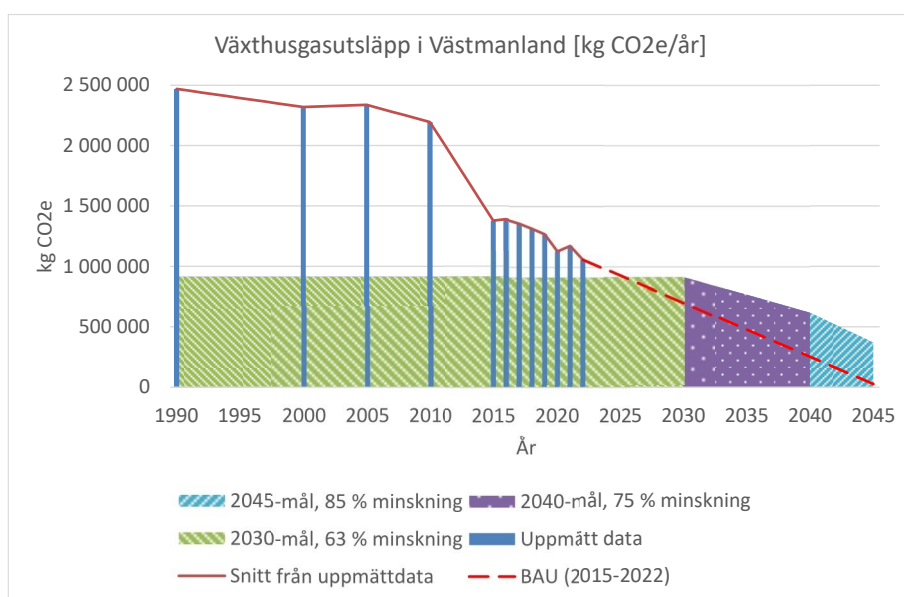
Tabell 1 visar målbedömning och utvecklingstrend för år 2024 för de 14 miljö kvalitetsmål relevanta för Västmanland, samt för år 2023 för miljö kvalitetsmålen som bedöms på nationell nivå [14, 15]:

Tabell 1. Miljö kvalitetsmålen, deras målbedömning och utveckling för Västmanland. Målen **Begränsad klimatpåverkan**, **Skyddande ozonskikt** och **Säker strålmiljö** bedöms inte för Västmanland utan bedöms nationellt.

Miljö kvalitetsmål	Målbedömning	Utveckling
1. Begränsad klimatpåverkan	Nås inte (nationellt)	Negativ (nationellt)
2. Frisk luft	Nås inte	Positiv
3. Bara naturlig försurning	Nås inte	Positiv
4. Giftfri miljö	Nås inte	Neutral
5. Skyddande ozonskikt	Nås (nationellt)	Neutral (nationellt)
6. Säker strålmiljö	Nära (nationellt)	Neutral (nationellt)
7. Ingen övergödning	Nås inte	Neutral
8. Levande sjöar och vattendrag	Nås inte	Neutral
9. Grundvatten av god kvalitet	Nära	Neutral
10. Myllrande våtmarker	Nås inte	Neutral
11. Levande skogar	Nås inte	Neutral
12. Ett rikt odlingslandskap	Nås inte	Negativ
13. God bebyggd miljö	Nära	Neutral
14. Ett rikt växt och djurliv	Nås inte	Negativ

Västmanlands status i Sveriges energi- och klimatmål

Sveriges energi- och klimatmål är nationella mål och det är oklart hur eller om det ska ske en ansvarsfördelning mellan olika geografiska regioner. Vissa regioner kan behöva bidra mer till målen än andra. I denna strategi har Länsstyrelsen i Västmanlands län antagit att Västmanlands län har samma mål som de nationella målen. Därför är det viktigt att undersöka hur Västmanland ligger till jämfört med de nationella målen.

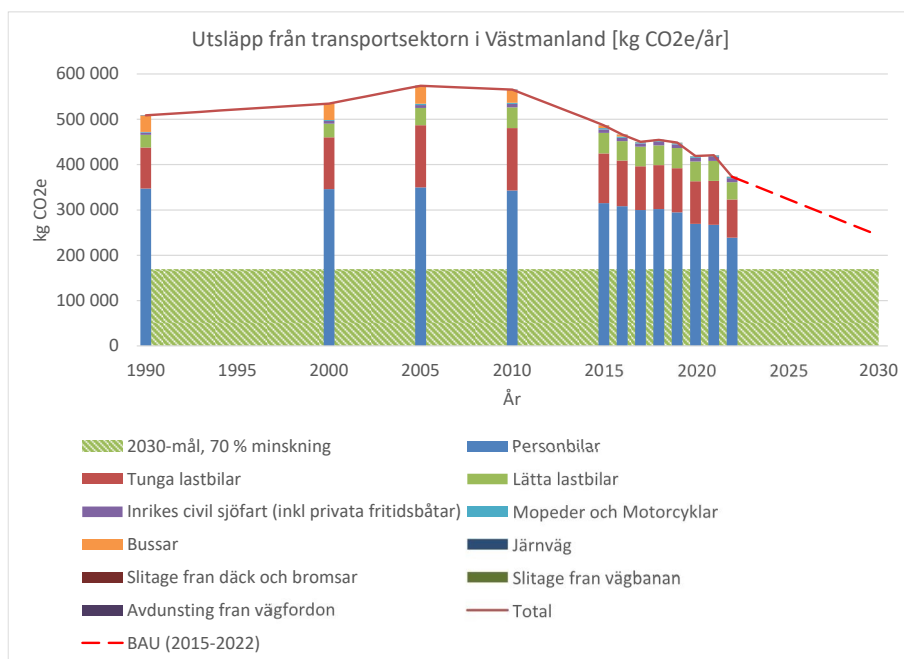

Figur 1. Växthusgasutsläpp i Västmanland från 1990 till 2022. Figuren visar också hur utsläppen för Västmanland skulle se ut om framtiden från 2022 om det fortsatte som business as usual (BAU) mellan 2015–2022. De blå staplarna är data från SMHI:s nationella emissionsdatabas. Den röda heldragna linjen är linjära uppskattningar mellan två mätår. Den röda streckade linjen är BAU 2015–2022. De tre fälten är Sveriges klimatmål och etappmål för växthusgasutsläpp.

Växthusgasutsläppen i Västmanland går att se i Figur 1 och har minskat med ungefär 60 % mellan 1990–2022 [16]. Om Västmanland skulle kunna ha samma minskning av växthusgaser som mellan 2015–2022 (business as usual (BAU)) skulle Västmanland klara alla tre mål om utsläppsminskning utan klimatkompensering. Det kan dock bli svårt att minska utsläppen helt till 0 % och de sista procentenheterna kommer troligtvis att behöva klimatkompenseras. Vart Västmanland står idag gällande vilken mängd växthusgaser som klimatkompenseras eller som tas upp via CCS är oklart, men exempelvis Mälarenergi har CCS-utvecklingsprojekt i länet [17].

Att länet ser ut att klara målet innebär inte att länet kan sänka ambitionen och engagemanget. Att minska utsläppen blir svårare och

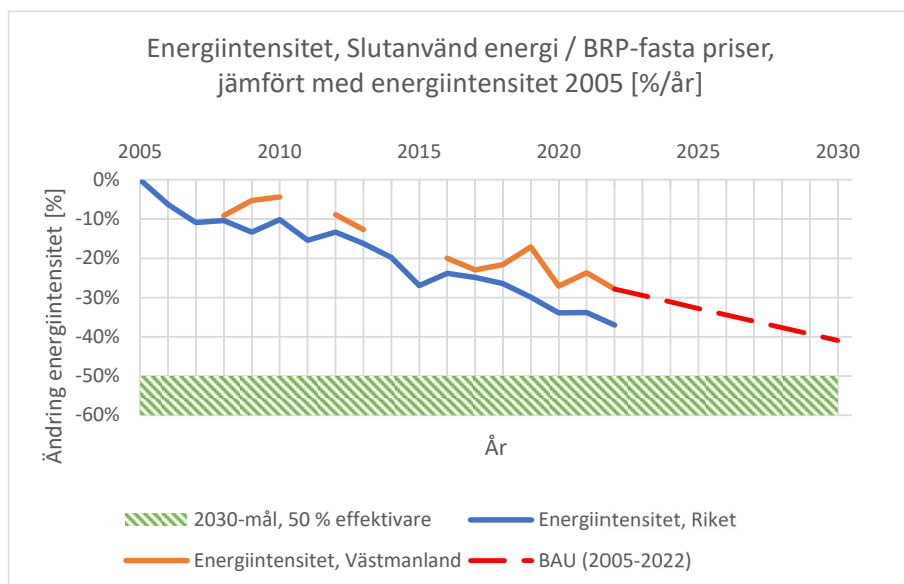
svårare för varje minskad procent. Fortsatt arbete behövs göras där tekniskt och ekonomiskt möjligt, det extra Västmanland bidrar med bidrar till att länet och Sverige kan vara i framkant i utsläppsfrågan.

Figur 2. Växthusgasutsläpp från transportsektorn i Västmanland från 1990 till 2022. Figuren visar också hur utsläppen för Västmanland skulle se ut om framåt från 2022 om det fortsatte som business as usual (BAU) mellan 2015–2022. Staplarna är fördelade mellan olika trafikslag och är data från SMHI:s nationella emissionsdatabas. Den röda heldragna linjen är linjära uppskattningar mellan två mätår. Den röda streckade linjen är BAU 2015–2022. Det gröna fältet är Sveriges klimatmål för transportsektorn.

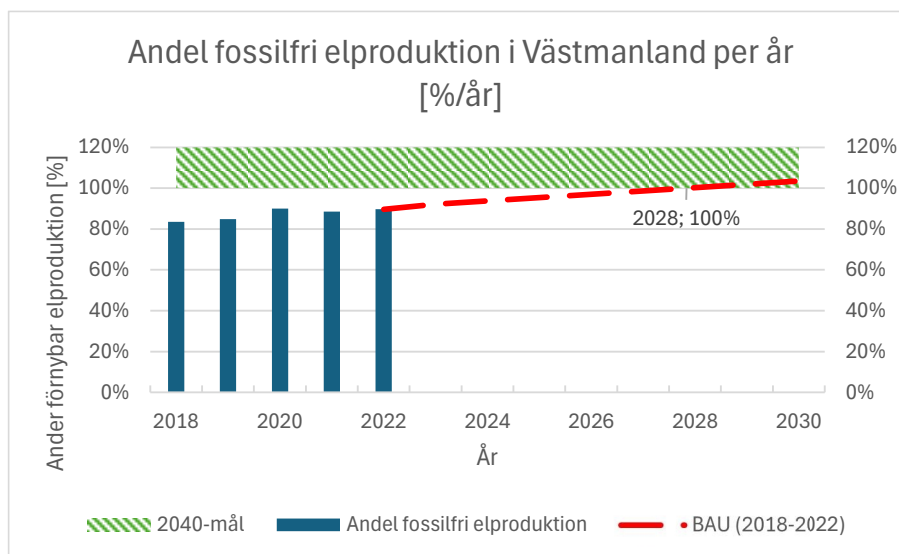
Transportsektorn står för ungefär 40 % av växthusgasutsläppen i Västmanland, främst är det utsläpp från personbilar som bidrar till utsläppen, och sedan lastbilar. [16]. Utsläppen har minskat med ungefär 33 % mellan 2010–2022 och går att se i Figur 2 [16]. Om Västmanland fortsätter BAU 2015–2022 skulle Västmanland inte klara målet med 70 % minskning jämfört med 1990.

För att kunna uppnå transportmålet behöver ytterligare arbete göras. Effektivare transporter som ändrade transportvanor och kollektivtrafik samt bränslebyte är kritiska för att uppnå målet [18].

Figur 3. Energiintensitet för Västmanland och Sverige mellan 2005 och 2022, med 2005 som basår. Figuren visar också hur energiintensiteten för Västmanland och Sverige skulle se ut om framåt från 2022 om det fortsatte som business as usual (BAU) mellan 2005–2022. Den blå heldragna linjen är för Sverige och den orangea heldragna linjen är för Västmanland. Den röda streckade linjen är BAU 2005–2022. Vissa data för Västmanland saknas eller är sekretesskyddad och är därmed är den orangea linjen inte kontinuerlig.

I Figur 3 går det att se att energiintensiteten har minskat med 28 % i Västmanland mellan 2005–2022 [19, 20, 21, 22, 23, 24, 25]. Dock verkar Västmanland inte klara energieffektiviseringsmålet till 2030. Ytterligare arbete behöver fokuseras på energikartläggningar för effektivisering i industri och lokaler, energi- och klimatrådgivning för bostäder, samt effektivare transporter.

Figur 4. Andel fossilfri elproduktion i Västmanland mellan 2018–2022. Figuren visar också hur andelen fossilfri elproduktion för Västmanland skulle se ut framåt från 2022 om det fortsatte business as usual (BAU) mellan 2018–2022. De blå staplarna är andel fossilfri elproduktion per år. Den röda streckade linjen är BAU 2018–2022.

Nästan 90 % av elproduktionen i Västmanland var fossilfri 2022 och går att se i Figur 4 [26, 27, 28, 29, 30, 31, 32]. Västmanland ser ut att klara elproduktionsmålet till 2030 om Västmanland fortsätter BAU 2018–2022. Dock är det en större osäkerhet hur utvecklingen ser ut då det finns få datapunkter med endast fem årtal. Liknande som för utsläppsmålet är varje ytterligare procent svårare och svårare. Största problemet för elproduktionen i Västmanland är den fossila andelen, främst plast, i avfallet som bränns i kraftvärmeverken.

Fokusområden

Fossilfri och robust energiproduktion

Framtidsbild

År 2045 är Västmanland en ledare i den globala gröna omställningen, med fossilfri energi som en av grunderna i alla delar av samhällsplaneringen. Industrin och transportsektorn är till stor del elektrifierade, och regionen har en diversifierad energimix med vattenkraft, vindkraft och solkraft som nyckelspelare. Lokala energilösningar som kraftvärme och biogas ökar självförsörjningen, medan förnybar vätgas och energieffektivisering bidrar till att lagra överproduktion och balansera elnätet. Ett robust och resilient energisystem garanterar kontinuiteten även under kriser. Västmanland 2045 är en grön förebild där innovation och hållbarhet står i centrum.

Nuläge

Fossilfri energi i samhällsplanering

Sveriges och Västmanlands framtida konkurrenskraft och välfärd grundas i fossilfri energi till konkurrenskraftiga priser [33]. Elektrifiering inom industri- och transportsektorn är kritisk för den gröna omställningen och att uppnå Sverige klimatmål [33]. Till följd väntas Sveriges efterfråga på el öka avsevärt [33]. Det krävs en kraftig utbyggnad av elproduktion, elnätsinfrastruktur, och alternativ för lagring, tillsammans med förbättrade möjligheter till flexibilitet [33]. Utvecklingen för energisystemet behöver ske kostnadseffektivt och parallellt med annan kritisk samhällsutveckling, som totalförsvaret [33].

Västmanlands konsumerade elenergi kommer främst från elproduktion utanför länet, länets elproduktion 2021 på 930 GWh stod för cirka en tredjedel av länets elanvändning på 2 900 GWh [34, 35]. Elproduktionen i Västmanland kommer främst från kraftvärme, sedan ungefär lika stor del vattenkraft och solkraft [34, 36]. Vindkraftverken i Västmanland är få och står för en liten del av länets elproduktion [37].

Flera områden i Västmanland upplever kapacitetsbrist i elnäten [38]. Ytterligare uttag från lokalnäten i Arboga, Kungsör och Västerås är begränsade, medan nätet för Sala-Heby är möjligt för ökade uttag [39, 40, 41]. Användningen av region- och transmissionsnäten i Västmanland är nära sin maxkapacitet, speciellt i Arboga och Västerås [42]. Kapacitetsbristen i länet har lett till att företag blir nekade för etablering [38]. Elnätsägarna i regionen utför flera utbyggnader av elnäten för att minska kapacitetsbristen och möta det framtida behovet [39, 40, 41]. Att

Västmanland har elnät med kapacitetsbrist hämmar den gröna omställningen, tekniska och ekonomiska utvecklingen i länet.

Uppvärmning av flerbostadshus, lokaler och småhus i Västmanland består till ungefär 69 % fjärrvärme, 24 % el, och 7 % biobränsle (nästan exklusivt använt i småhus) [43, 44, 45]. Fjärrvärmens i Västmanland är till minst 80 % från fossilfria källor, främst biobränslen och avfall.

Resterande 20 % som är icke fossilfritt kommer främst från plast i avfallet [46]. För att minska mängden plast i fjärrvärmens måste den sorteras ut och återvinnas innan avfallet kommer till värmepannorna [47].

Biogas produceras genom rötning av biomassa såsom matrester, avloppsslam, gödsel, och växter. Ur ett helhetsperspektiv vore det bästa att all mat som produceras äts upp, även om det skedde skulle det finnas exempelvis fallfrukt och slaktrester som kan rötas. Produktion av biogas bidrar till flera nyttor, organiskt avfall bearbetas och ersätter fossila bränslen samtidigt som lokal energi- och matproduktion stärks [48].

Skogsnäringen är en viktig del för Västmanland, den skapar arbetstillfällen och producerar en mångsidig råvara. Skogen bidrar till den gröna omställningen genom att verka som kolsänka och att tillhandahålla biogent material som kan ersätta fossilt material. Skogsråvara kan exempelvis ersätta betong i byggnader [49] och fossilt flygbränsle [50].

Produktion av förnybar vätgas och elektrobränslen kan hjälpa att balansera elnätet och lagra överproduktion av eleffekt [51]. Vätgas är en möjlig väg att minska klimatpåverkan i energi-, industri-, och transportsektorn [51]. Idag är kostnaden för förnybar vätgas för hög men prognoser pekar på att den kommer att sjunka, dock är det oklart när [51].

Sverige har flera förutsättningar som skulle kunna göra konkurrenskraftig vätgasproduktion möjlig [51]. Exempelvis generellt låga elpriser och låg klimatpåverkan från svensk elmix [51]. Flera hinder står dock i vägen för expansion av vätgas i Sverige [51]. Exempelvis saknar Sverige ett nationellt transmissionsnät för gas [51]. En sådan infrastruktur behövs byggas ut för att transportera och distribuera vätgas [51]. Ökad överföringskapacitet behövs i elnätet för att möjliggöra produktion och möta efterfråga på vätgas [51]. Sverige har också få underjordiska lagringsmöjligheter för vätgas, vilket också skulle behöva byggas ut [51].

Energieffektivisering är genomförbar på relativt kort tid jämfört med nyproduktion av elkraftverk [52]. Fram till 2030 är det teknologiskt och ekonomiskt möjligt att minska elanvändningen genom energieffektivisering i Sverige med 20–25 TWh [53], vilket motsvarar 13–

19 % av elanvändningen 2022 [54] och 10–13% av prognostiserade elanvändningen 2030 [54]. Beteendeåtgärder har potential att spara 10–25 % av energianvändningen i bostäder. Ytterligare arbete med energikartläggningar för företag och lokaler, samt de kommunala energi- och klimatrådgivarna är möjliga metoder för utökad energieffektivisering [53].

Robusthet och beredskap

Energi- och klimatfrågor är centrala för god beredskap, planering och investeringar. Hållbara byggnationer och markanvändning behövs för att säkerställa framtida levnadsförhållanden och ett samhälle som kan hantera påfrestningar [55]. Sverige är medlem i NATO och i medlemskapet ingår det att arbeta med NATO:s sju grundkrav för nationell motståndskraft, en av dem är robust energiförsörjning [56].

Rysslands invasion av Ukraina har lyft en större medvetenhet om hur utsatt och sårbart samhället är utan förebyggande åtgärder [55]. Minskat importbehov av energi och kontinuitet är viktiga lärdomar [55]. Försvarsberedningen betonar vikten av att beakta totalförsvarets behov vid utveckling av nya energisystem och infrastruktur [55]. Robust energiförsörjning uppnås genom stark informations- och cybersäkerhet, ökad redundans, förbättrat säkerhetsskydd och i vissa fall fysiskt skydd [55]. För att säkerställa elsystemets funktionalitet är det avgörande att upprätthålla den planerbara energiproduktionen, det vill säga vattenkraft och kärnkraft, även vid höjd beredskap och krig [55]. Energilager som batterier kan även användas för att öka robustheten i elnätet, samt bidra till att återstarta och återställa elsystemet [57]. För att minska elnätets sårbarhet bör även elnätets kapacitet förstärkas, samt se över förutsättningarna för lokal produktion och distribution av el [55].

Energi är ett av våra största kritiska beroenden, särskilt elenergi, som behövs för allt från dricksvattenproduktion till informationssystem. Utan elenergi stannar samhället. Energiproduktion och distribution är samhällsviktig verksamhet med stor betydelse för totalförsvaret. Avbrott i energiförsörjningen kan få stora konsekvenser, vilket kräver planering och förebyggande arbete på alla samhällsnivåer. I den regionala risk- och sårbarhetsbedömningen (RSB) kartläggs hot, förmågor och sårbarheter inom länet.

Västmanland behöver utveckla robusta energisystem och se över sin energiproduktion. Dagens centraliserade energiförsörjning är en sårbarhet. Kraftvärmeverken producerar el och värme, men produktionen från vattenkraft, solkraft och vindkraft är relativt låg jämfört med kraftvärmens. Västmanland är en stor nettoimportör av el. Lokal energiproduktion ökar försörjningstryggheten och minskar känsligheten för omvärldsförändringar.

Grön mobilitet och transport

Framtidsbild

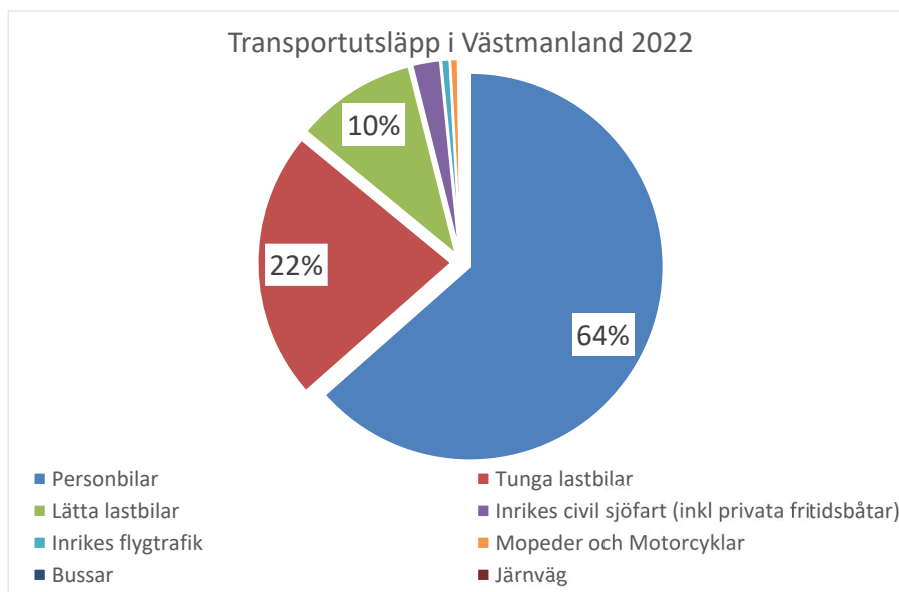
Året är 2045 och kommunernas medvetenhet om hur bebyggelsens lokalisering påverkar människors mobilitet och deras möjlighet att välja olika transportsätt är hög. De förstår att var människor bor och arbetar påverkar hur de reser, och strävar därför efter att skapa en hållbar och effektiv infrastruktur. Länet och dess kommuner har arbetat målmedvetet för att sätta upp tydliga och ambitiösa mål för att minska antalet personkilometer som görs med personbil. Dessa mål är en del av en bredare strategi för att förbättra miljön och minska koldioxidutsläppen. Genom att uppmuntra användningen av alternativa transportslag, såsom kollektivtrafik, cykling och gång, och genom att utveckla smart stadsplanering, hoppas kommunerna att skapa en mer hållbar framtid för alla invånare.

Nuläge

Forskning visar att bränsle- och teknologiskifte är kritiskt för att minska utsläpp från transportsektorn för att nå 1,5 °C-målet. Generellt är elektrifiering en nyckelspelare för landfordon, med biobränsle och vätgas som komplement för frakttransporter. Inom sjö- och luftfart är biobränslen och vätgas troligtvis mer lämpligt [58].

En stor del av Sveriges växthusgasutsläpp kommer från transportsektorn, positivt är att sektorn är en av de tekniskt enklare att ställa om. För att klara klimatmålen behövs det elektrifiering och effektivare transporter, men på vägen dit behövs biodrivmedel som biogas, etanol och HVO [59].

Sverige ser inte ut att klara klimatmålet på 70 % minskning av utsläpp för inrikes transporter exkl. inrikes flyg till 2030. Transportsektorn stod för 35 % och 30 % av Västmanlands respektive Sveriges totala utsläpp 2022 [16]. Detta innebär inte nödvändigtvis att Västmanlands transporter har högre utsläpp per personkilometer eller tonkilometer än snittet i Sverige. Att Västmanland har en högre andel utsläpp från transportsektorn pekar på att Västmanland är ett mer transportintensivt län än snittet i Sverige. Fördelningen transportutsläpp i Västmanland går att se i Figur 5. 64 % kommer från personbilar, 22 % från tunga lastbilar, och 10 % från lätta lastbilar, resterande 4 % är från sjöfart, inrikes flyg, motorcyklar med flera [16].

Figur 5. Grafen visar växthusgasutsläpp från transportsektorn i Västmanland 2022 fördelat över trafikslag. De tre trafikslag med störst utsläpp i Västmanland är **personbilar**, **tunga lastbilar** och **lätta lastbilar** som tillsammans stod för 96 % av transportutsläppen [16].

Utsläppen andra kvartalet 2024 ökar jämfört med andra kvartalet 2023, transportsektorn ökade med 10 % [60]. Ökningen av utsläppen kommer främst från ökad användning av fossil diesel som följd av sänkta reduktionsplikten [60]. Januari 2024 sänktes reduktionsplikten från 30,5 % till 6 % för diesel och från 7,8 % till 6 % för bensin [60]. En motivation till sänkningen av reduktionsplikten var att sänka drivmedelspriset, till nytta för näringslivets konkurrenskraft [61]. Sänkningen av reduktionsplikten gör det svårare för Sverige att nå nationella klimatmål och åtaganden mot EU:s förnybartdirektiv (RED) och ansvarsfördelningsförordningen (ESR) [62].

ESR är ett bindande mål på EU-nivå där fram till 2030 ska Sverige minska utsläppen med 50 % för sektorer utanför utsläppshandelssystemet EU ETS (ETS 1) [59]. Ett nytt separat handelssystem ETS 2 är beslutat och förväntas träda i full kraft redan 2028 [63]. ETS 2 är ett utsläppshandelssystem för vägtransporter, byggnader, jordbruk och fritidsbåtar [63].

Biodrivmedel är en nyckelfaktor för en fossilfri transportsektor, främst i övergången från fossila bränslen till elektrifiering med elbilar och vätgas och andra elektrobränslen [59]. En fördel för biodrivmedel är att många av dem går att använda rent eller med inblandning i dagens förbränningsmotorer med små eller inga modifikationer [64]. Idag importeras ungefär 80 % av biodrivmedlet [59], men flera investeringar görs för ökad inhemsk produktion [65, 66]. Ett problem med biodrivmedel är högre kostnader, men med ökat utbud av inhemsk

produktion leder till lägre och mer förutsägbara drivmedelspriser, samtidigt som det leder till ökad självförsörjning och beredskap [59, 67]. Idag produceras främst biogas från avfall i Västmanland, men med betydande skogsnäring i länet skulle skogen kunna användas som råvara vid produktion av biodiesel [68]. Positivt för biogasen är att den återfick skattebefrielse från energiskattedirektivet 23 oktober 2024, detta underlättar lönsamhets- och investeringskalkyler för biogas [69].

Riktningen inom transportsektorn är elektrifiering, både elbilar och elektrobränslen som vätgas [70]. Elektrifieringen minskar utsläppen från fordonen via energieffektivisering och bränslebyte [59]. Effektivisering bidrar eftersom verkningsgraden för elmotorer är mycket högre än för förbränningsmotorer [59]. Bränslebyte bidrar eftersom nordisk elproduktion har betydligt lägre utsläpp än dagens bensin och diesel [71]. Dock kommer det att ta lång tid innan hela fordonsflottan är utbytt till elbilar. Det behövs också investeringar i utbyggnad av elnätskapacitet och laddinfrastruktur.

Majoriteten (77 %) av resandet per personkilometer görs med personbil och endast 28 % av resandet sker för arbete och skola [72]. Effektivare transporter behövs för att minska utsläppen. Mer arbete behöver fokuseras på kollektivtrafik och stadsplanering för att underlätta för cykel och gång.

Godstransport med tunga och lätta lastbilar står för ungefär en tredjedel av transportutsläppen i Västmanland [16]. Gods i Sverige som transporteras med lastbil transporteras främst (74 %) inom samma kommun eller mellan kommuner i samma län, och står för 35 % av transportarbetet för gods [72]. Godstransport via järnväg i Sverige sker främst interregionalt eller internationellt [72]. Utbyggnation av järnväg i Västmanland ger fördelar som att stärka länets beredskap och främja den gröna omställningen [73].

Hamnarna i Mälaren med hjälp av inlandssjöfart har möjlighet att minska trycket på de belastade bil- och järnvägarna i länet. Sedan 2021 utförs en muddring av Mälarfärleden för att öka lastkapacitet och sjösäkerhet för färleder till Västerås och Köping [74]. Projektet beräknas vara klart under 2024 [74]. Inlandssjöfarten står för en liten del av Sveriges godstransportarbete, men under rätt förutsättningar kan det vara samhällsekonomiskt fördelaktigt med inlandssjöfart [75]. Stora volymer, förutsägbara frekvens över en längre tid är till fördel för sjöfartstransporter, även över kortare sträckor [75]. Hjulstabron som korsar Mälarfärleden är en flaskhals för inlandssjöfarten i Mälaren [76]. Bron är i stort upprustningsbehov, antingen behövs broöppningen byggas om eller ersättas med en ny bro för att större fartyg ska kunna passera [76]. Trafikverket definierade 2020 Hjulstabron som en brist i den nationella planen för transportinfrastruktur, men i dagsläget saknas finansiering för bygget [76].

Hållbar byggnation och förvaltning

Framtidsbild

Västmanland har år 2045 etablerat sig som en ledande region inom hållbar byggnation och förvaltning. Alla nya byggnader är klassade som nära-nollenergibyggnader och försörjs av fossilfria energikällor [77]. Energieffektivitet genomsyrar både nybyggnation och renovering. Energiförbehovet minskas genom kontinuerliga förbättringar i äldre byggnader, vilket tillgängliggör energi som kan användas för andra ändamål. Byggprocesserna följer ett livscykelperspektiv, där materialval och konstruktion optimeras för lång livslängd och återanvändbarhet. Detta säkerställer att naturresurser och energi används effektivt, att bygg- och rivningsavfall minimeras genom fokus på återbruk av material [78].

Nuläge

För att Västmanland ska nå visionen för hållbar byggnation och förvaltning till 2045 krävs en tydlig strategi och samarbete inom flera områden.

Genom att regionala aktörer kontinuerligt följer de senaste EU-direktiven och samtidigt utvecklar egna initiativ, kan regionen sätta en hög standard för energieffektivitet och hållbarhet [79]. Direktivet om byggnaders energiprestanda anger att alla nya byggnader ska vara nollutsläppbyggnader senast 2030 och offentliga byggnader redan 2028.

Det är viktigt att tidigt i projekteringen beräkna klimatpåverkan för byggnader ur ett livscykelperspektiv. Därmed kan byggdelar och installationer väljas för att minimera miljöpåverkan och minska resursanvändningen [78]. En cirkulär ekonomi främjas genom prioritering av smart design av byggmaterial och återbruk av rivningsmaterial, vilket i sin tur kan minska både resursbehovet och avfallsmängden [80].

Idag har en svensk tillämpning av nära-nollenergibyggnader definierats i enlighet med Boverkets byggregler (BBR), där energiprestandan ofta motsvarar en byggnad med energiklass B. Samtidigt behövs fortsatt forskning och utvärdering för att säkerställa att definitionen är ändamålsenlig och kan utvecklas för att möta framtida krav.

Energieffektivitet är en avgörande faktor för att uppnå hållbara byggnader och minska klimatpåverkan. Genom att integrera fossilfria energikällor såsom solceller och vindkraftverk tillsammans med energilagringssystem kan byggnader minska beroendet av externa energikällor, vilket minskar belastningen på det lokala elnätet [81]. Detta är möjligt med en stark teknisk infrastruktur som gör det möjligt för byggnader att anpassa sin energiförbrukning efter tillgången på egenproducerad energi och aktuellt behov. Digital teknik och smarta

styrssystem spelar en avgörande roll för att förbättra energieffektiviteten och möjliggöra hållbar förvaltning i byggnader. Dessa lösningar stödjer också principerna om resurseffektivitet enligt EU:s ramdirektiv för avfall (2008/98/EG), genom att bidra till minskad energiförbrukning och optimalt utnyttjande av resurser. Genom att implementera sådana system kan byggnader automatiskt justera sin energianvändning och resursförbrukning efter aktuella behov, vilket minskar onödig energiförbrukning och avfall. Dessutom möjliggör dessa system fjärrövervakning och effektivare underhåll, vilket i sin tur bidrar till en långsiktigt hållbar byggnadsförvaltning och minskad klimatpåverkan [82]. Sådana system kan också ge viktiga data som stöd för ytterligare förbättringar av byggnadernas energiprestanda och hållbarhet.

För att möta klimatrelaterade risker behövs en grön stadsplanering som innehåller åtgärder för klimatanpassning. Genom att anlägga gröna tak, parker och använda system för att hantera regnvatten kan byggnader skyddas mot klimatförändringens effekter, såsom kraftigare regn och värmeböljor. Grön stadsplanering minskar inte bara översvämningsrisken utan förbättrar även den lokala miljön, vilket gör länet bättre rustad för framtida klimatutmaningar.

Samverkan mellan regionala aktörer såsom offentlig sektor, näringsliv och forskning är en avgörande komponent i att förverkliga visionen. Genom ett strukturerat samarbete kan nya affärsmodeller och tekniska lösningar utvecklas, vilka stödjer länets mål inom hållbarhet och klimatneutralitet. Genom investeringar i hållbar teknik och energieffektiva lösningar kan Västmanland stärka sin klimatstrategi och driva på utvecklingen inom området. Dessa satsningar underlättas av finansiella stöd från både nationella och internationella klimat- och innovationsprogram, vilket ökar länets kapacitet att genomföra sina hållbarhetsmål [80]. Samordning på EU-nivå ger ytterligare fördelar genom att säkerställa att Västmanlands utveckling är i linje med de senaste klimatmålen och bästa praxis för hållbart byggande [9].

Cirkulär ekonomi och resurseffektivitet

Framtidsbild

År 2045 har Västmanland etablerat en stark position inom cirkulär ekonomi och resurseffektivitet. Offentliga byggnader, såsom skolor och kontor, används mer effektivt genom att rymma olika verksamheter vid olika tidpunkter, vilket maximerar nyttjandet och minskar behovet av att bygga nya lokaler. System för återanvändning och återvinning är etablerade på alla nivåer i samhället, från hushåll och skolor till företag och kommuner, vilket gör det enkelt och naturligt för invånarna att minska sitt avfall. Företag har ett utökat producentansvar som sträcker sig över produkternas hela livscykel, från tillverkning till återanvändning och materialåtervinning. Den cirkulära ekonomin gör det enkelt för konsumenter att välja miljövänliga alternativ, och minimal mängd avfall genereras då produkter är designade för lång hållbarhet och återanvändning.

Med stöd från Sveriges nationella strategi för cirkulär ekonomi [83] har Västmanland anpassat en modell som bygger på resurseffektivitet, fossilfri produktion och hållbar konsumtion som utgör kärnan i den regionala ekonomin. I enlighet med resultaten från kartläggningen i Östra Mellansverige [84], som visar på både unika regionala styrkor och gemensamma utmaningar inom cirkulär ekonomi, har Västmanland fokuserat sina insatser efter regionala behov. Regionala initiativ och medveten konsumtion har gjort det möjligt att kombinera ekonomisk tillväxt med miljömässig hållbarhet.

Nuläge

Västmanland står inför betydande utmaningar i arbetet med att övergå till en cirkulär ekonomi och resurseffektivitet. Sveriges nationella strategi för cirkulär ekonomi betonar vikten av att minska beroendet av jungfruliga resurser, men återanvändningsgraden är idag endast 3,4%, vilket innebär att över 97% av materialflödena i ekonomin är linjära [85]. Detta cirkularitetsgap markerar behovet av att genomföra åtgärder på regional nivå för att skapa en resurseffektiv och hållbar ekonomi.

En av de största sektorerna i Västmanland med potential för förbättring är byggsektorn. Byggnader, som skolor och kontor, nyttjas inte alltid effektivt och står outnyttjade under stora delar av dygnet. Genom att utnyttja dessa offentliga byggnader mer effektivt kan Västmanland minska behovet av nykonstruktion, vilket både sparar resurser och minskar avfallet [83]. Detta är ett viktigt steg mot att minska länets materiella fotavtryck och öka hållbarheten inom samhällsplanering och byggnation.

Utmaningarna omfattar både ekonomiska och tekniska hinder. Det är ofta kostsamt för små och medelstora företag att investera i ny teknik som effektiviserar återanvändnings- och återvinningsprocesser inom cirkulära affärsmodeller. Lagstiftning och offentlig upphandling behöver också utvecklas för att stödja cirkulära lösningar och underlätta en snabbare omställning [83]. Genom strategiska insatser kan Västmanland bidra till att minska cirkularitetsgapet och skapa en hållbar framtid, i linje med Sveriges nationella och regionala mål [83].

För att förverkliga visionen om en cirkulär ekonomi i Västmanland behövs riktade åtgärder och ett aktivt samarbete mellan olika aktörer. En central metod för denna omställning är EU:s avfallstrappa, som främjar att avfall först och främst förebyggs. Därefter ska fokus ligga på återanvändning och materialåtervinning, följt av energiutvinning och deponering endast som sista utväg [83]. Målet för Västmanland är att minimera avfallet från början och röra sig uppåt i trappan. I dialog med Vafabmiljö som är en av länets aktör för avfallshantering har det framkommit att detta är en av deras största ambition för att minska och slutligen eliminera onödigt avfall.

Inom jord- och skogsbruket kan Västmanlands län främja biobaserade produkter och hållbara odlingsmetoder som minskar behovet av fossila resurser, minskar användningen av kemikalier och därigenom bidrar till att förbättra markens långsiktiga hälsa och bördighet [84]. Industri och småföretag kan stödjas med ekonomiska incitament och utbildning för att övergå till cirkulära affärsmodeller. Dessa stöd kan minska de ekonomiska och tekniska barriärerna som ofta hindrar mindre företag och industrier från att bli mer resurseffektiva [83].

Gemensamt ansvar för en cirkulär ekonomi innebär också att konsumenter måste ändra sina beteenden, och producenter bör utveckla produkter med längre hållbarhet och högre återvinningsvärde. Västmanlands framgång i omställningen bygger på att näringslivet, kommuner, akademien och civilsamhället tar ett gemensamt ansvar för att skapa hållbara lösningar som främjar regionens miljömässiga och ekonomiska hållbarhet.

Hållbar markanvändning

Framtidsbild

År 2045 brukas marken i Västmanlands Län på ett sätt som i hög grad främjar kolinlagring, minskade utsläpp av växthusgaser och stärker den biologiska mångfalden. Detta uppnås genom att jordbruket använder hållbara regenerativa metoder som bidrar till att hålla markens ekosystem levande och effektivt binder kol i jorden, vilket leder till att negativa växthusgasutsläpp minskas och detta ligger i linje med de nationella klimatmålen. Länets skogar brukas på ett hållbart sätt, så att skogens kollager ökar och den gröna infrastrukturen, det vill säga nätverket av olika livsmiljöer är funktionell. Träden tillåts växa sig stora och återplanteras vid avverkning samtidigt som det sparas så kallade evighetsträd, vilket bevarar skogens ekologiska värde och bidrar till minskad klimatpåverkan. För både odlingsmark och skog så ökar markens kollager, det vill säga jordens bördighet bevaras och förbättras.

Skyddade områden och restaurerade våtmarker fungerar som kolsänkor och bevarar viktiga ekosystemtjänster, som vattenrening och översvämningsskydd. Genom att jordbruk, skogsbruk och skyddade områden samverkar, skapas en hållbar och klimatsmart helhet i hela Västmanland. Detta arbete är helt centralt för att uppnå en livskraftig och grön framtid som tar hänsyn till både lokala och globala behov.

Nuläge

Västmanland har stora naturresurser där cirka 60 % av landytan täcks av skog, medan 18 % är åkermark. Dessa naturtillgångar har både ekonomiska och ekologiska värden, vilket ställer krav på hållbar och ansvarsfull hantering för att säkerställa en positiv klimatnytta och bevara den biologiska mångfalden. Under de senaste 15 åren har skogens tillväxt ökat med cirka 20 % [86]. Detta är ett positivt resultat men det ställer även krav på noggrant planerad och ansvarsfull förvaltning för att motverka klimatförändringarnas effekter och bevara ekosystemen för framtida generationer.

För att Västmanland ska nå sin vision för år 2045 är hållbart jordbruk och skogsbruk avgörande. Sveriges klimatstrategi betonar jordbrukets potential att fungera som en viktig kolsänka [87]. Genom att införa regenerativa metoder, såsom minimal jordbearbetning och täckgrödor, kan jordbruket minska den negativa påverkan på markytan. Dessa metoder, som också stöds av FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO), har stor potential att binda kol i det översta jordlagret, ett lager som kan lagra upp till dubbelt så mycket koldioxid som atmosfären. FAO betonar dessutom vikten av att skydda markhälsan, vilket främjar både grödor och ekosystem och gör jordbruket till en central del av Västmanlands bioekonomiska kretslopp, med stor

klimatnytta som resultat [88]. Genom att stärka markens förmåga att binda kol, bidrar Västmanlands jordbruk både till minskade utsläpp och till långsiktig livsmedelssäkerhet. Naturvårdsverket framhåller också att hållbart jordbruk minskar behovet av konstgödsel, vilket ytterligare stödjer klimatmålen och stärker den biologiska mångfalden i regionen [86].

Skogsbruket i Västmanland spelar en viktig roll i länets arbete med klimatfrågor. Skogen i Västmanland bidrar avsevärt till koldioxidupptag, men klimatförändringarna skapar utmaningar för att bibehålla denna funktion. Hållbara avverkningsmetoder, som kontinuitetsskogsbruk, är avgörande för att bevara biologisk mångfald och stödja skogens långsiktiga roll som kolsänka, i linje med Naturvårdsverkets rekommendationer och Sveriges klimatstrategi [87]. Genom att skydda äldre träd och bevara skogsekosystemens mångfald säkerställs skogsbrukets klimatfunktion och motståndskraft mot klimatförändringar. Äldre skogar är inte bara viktiga för kolinlagring utan erbjuder också livsmiljöer för många känsliga arter.

En utmaning för både jordbruk och skogsbruk är att balansera mellan att maximera koldioxidlagring och att bevara den biologiska mångfalden i skogsekosystemen, då båda dessa aspekter är centrala för ett hållbart klimat- och naturvårdsarbete enligt Sveriges klimatstrategi [87]. Naturvårdsverket betonar behovet av att skydda hotade arter och ekosystem inom skogsbruket, särskilt i områden med höga naturvärden [86]. Markägare och skogsbrukare måste vara medvetna om dessa ekologiska värden samtidigt som de ser skogen som en resurs. Att återvåta dikade torvmarker kan också bidra till att minska utsläppen och öka den biologiska mångfalden [89].

Naturvårdsverket framhäver på nytt våtmarkernas förmåga att lagra stora mängder kol [86]. Både FN och EU:s LULUCF-regler uppmuntrar återställningen av våtmarker för att stärka deras klimatfunktion [90]. Genom att restaurera skyddade områden och återvåta dikade torvmarker kan länet minska sina koldioxidutsläpp och öka kolinlagringen, vilket bidrar till att dessa ekosystemtjänster fortsätter att fungera effektivt.

Sammanfattningsvis har framtiden för markanvändningen i Västmanland vital betydelse för både den lokala och globala miljön. Genom att satsa på hållbara metoder och integrera olika aspekter av naturvård och resursanvändning kan Västmanland förse oss med en livskraftig, grön och medveten framtid. I denna koordinerade sträva mot hållbarhet är det avgörande att hela samhället engagerar sig, från lokala lantbrukare och skogsägare till beslutsfattare och konsumenter. Tillsammans kan vi skapa en framtid som prioriterar klimatet, biologisk mångfald och hållbara resurser, och därigenom främja en bättre värld för kommande generationer.

Ekonomiska incitament och stödprogram från både nationell och regional nivå är avgörande för att underlätta denna omställning. Genom att erbjuda lantbrukare och skogsägare stöd för att implementera hållbara metoder kan Västmanland lägga en solid grund för långsiktig hållbar markanvändning. Detta arbete stärker länets klimatomståndskraft och främjar en grön bioekonomi som gynnar både miljön och ekonomin i länet.

Klimatförändringarna påverkar Sveriges förmåga att producera mat. Exempelvis kan perioder av torka och översvämningar leda till minskad spannmålsskörd [55]. Vid krig kan tillgången till insatsvaror användas som säkerhetspolitiska påtryckningar. Att ha en inhemsk produktion som är robust mot klimatförändringar skulle minska Sveriges beroende från andra stater [55].

Livsmedelsförsörjningen kan hotas av cyberattacker, krig, torka, översvämningar och bränder. Vid kris och krig behövs en stark försörjningsförmåga där jordbruk och livsmedelsindustri fungerar väl. Sverige är beroende av import, vilket gör det viktigt för kommuner, regioner och livsmedelsföretag att vara förberedda på störningar [55]. Den regionala livsmedelsstrategin för Västmanland strävar efter att öka produktionen av livsmedel till 2030, särskilt med fokus på spannmål och djurproduktion [91]. Förädling sker mest utanför länet och att stärka den inhemska produktionen är avgörande för robusthet mot klimatförändringar.

Referenser

- [1] **Naturvårdsverket.** Klimatkonventionen. [Online] den 28 oktober 2024. [Hämtad: den 25 november 2024.]
<https://www.naturvardsverket.se/om-miljoarbetet/internationellt-miljoarbete/internationella-miljokonventioner/klimatkonventionen/>
- [2] **Naturvårdsverket.** Vad är Parisavtalet? [Online] u.å. [Hämtad: den 25 november 2024.]
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomställningen/det-globala-klimatarbetet/parisavtalet/vad-ar-parisavtalet/>
- [3] **Naturvårdsverket.** Agenda 2030 och globala hållbarhetsmålen. [Online] u.å. [Hämtad: den 25 november 2024.]
<https://www.naturvardsverket.se/om-miljoarbetet/agenda-2030-och-globala-hallbarhetsmalen/>
- [4] **Regeringskansliet.** Det klimatpolitiska ramverket. [Online] den 12 juni 2017. [Hämtad: den 25 november 2024.]
<https://www.regeringen.se/artiklar/2017/06/det-klimatpolitiska-ramverket/>
- [5] **Naturvårdsverket.** Sveriges klimatmål och klimatpolitiska ramverk. [Online] den 11 mars 2024. [Hämtad: den 25 november 2024.]
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomställningen/sveriges-klimatarbete/sveriges-klimatmal-och-klimatpolitiska-ramverk/>
- [6] **Energimyndigheten.** Sveriges energi- och klimatmål. [Online] den 21 juni 2023. [Hämtad: den 25 november 2024.]
<https://www.energimyndigheten.se/klimat/klimat/sveriges-energi-och-klimatmal/>
- [7] **Region Västmanland.** Vår strategi för ett livskraftigt Västmanland. [Online] juni 2020. [Hämtad: den 25 november 2024.] sida 26-29, 30-34.
https://regionvastmanland.se/globalassets/regional-utveckling/blandade-dokument/rus-2030_juni-2020.pdf
- [8] **Naturvårdsverket.** Sveriges del av EU:s klimatmål. [Online] den 01 juli 2024. [Hämtad: den 25 november 2024.]
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomställningen/sveriges-klimatarbete/sveriges-del-av-eus-klimatmal/>

- [9] **EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU)**. Byggnaders Energiprestanda. [Online] den 24 april 2024. [Hämtad: den 21 Oktober 2024.] sid:24-27. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=OJ%3AL_202401275
- [10] **EUR-Lex**. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/2413. [Online] den 31 oktober 2023. [Hämtad: den 25 november 2024.] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:32023L2413>
- [11] **Energimyndigheten**. Yttrande angående Sänkning av reduktionsplikten för bensin och diesel. [Online] den 23 augusti 2023. [Hämtad: den 25 november 2024.] <https://www.regeringen.se/contentassets/de853e9b01aa453399187bfa5d6be326/statens-energimyndighet.pdf#page=2>
- [12] **European Commission**. Electricity interconnection targets. [Online] u.å. [Hämtad: den 25 november 2024.] https://energy.ec.europa.eu/topics/infrastructure/electricity-interconnection-targets_en
- [13] **Naturvårdsverket**. Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2024: Med fokus på statliga insatser. [Online] den 24 april 2024. [Hämtad: den 25 november 2024.] sida 3. <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:naturvardsverket:diva-11028>
- [14] **Länsstyrelsen Västmanlands län**. Miljömålsbedömningar Västmanlands län 2024. [Online] 2024. [Hämtad: den 17 december 2024.] sida 5. <https://www.rus.se/wp-content/uploads/RAU-2024-Vastmanland.pdf#page=5>
- [15] **Naturvårdsverket**. Fördjupad utvärdering av Sveriges miljömål 2023. [Online] januari 2023. [Hämtad: den 25 november 2024.] sida 58-59. <https://www.naturvardsverket.se/4acc3d/globalassets/media/publikationer-pdf/7000/978-91-620-7088-5.pdf#page=58>
- [16] **SMHI**. SMHI Nationella emissionsdatabasen. [Online] 2024. [Hämtad: den 04 november 2024.] <https://nationellaemissionsdatabasen.smhi.se/>
- [17] **Mälarenergi**. Pressmeddelande: Start i november: Mälarenergi testar koldioxidinfångning på Kraftvärmeverket. [Online] den 10 oktober 2024. [Hämtad: den 02 december 2024.] <https://via.tt.se/pressmeddelande/3646708/start-i-november-malarenergi-testar-koldioxidinfangning-pa-kraftvarmeverket>

- [18] **Fossilfritt Sverige.** Förslag för att minska utsläppen i transportsektorn till 2030. [Online] den 16 juni 2023. [Hämtad: den 04 november 2024.] sida 3, 4, 5, 7, 10, 11. <https://fossilfrittssverige.se/wp-content/uploads/2023/06/Forslag-for-att-minska-utslappen-i-transpor-tsektorn-till-2030-Fossilfritt-Sverige.pdf>
- [19] **SCB.** Bruttoregionprodukt (BRP), sysselsatta och löner (ENS2010) efter region (län, riksområde). År 2000 - 2022. [Online] den 09 januari 2024. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_NR_NR0105_NR0105A/NR0105ENS2010T01A/
- [20] **SCB.** Folkmängden efter region, civilstånd, ålder och kön. År 1968 - 2023. [Online] den 22 februari 2024. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101_BE0101A/BefolkningNy/
- [21] **SCB.** BNP från användningssidan, försörjningsbalans 1993-2022, aggregerad. [Online] den 30 maj 2024. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.scb.se%2Fcontentassets%2Ffc825bc851db645bcad99fda252ebc869%2Fbnp-fran-anvandningssidan-1993-2022_202422.xlsx
- [22] **SCB.** Slutanvändning (MWh), efter län och kommun, förbrukarkategori samt bränsletyp. År 2009 - 2022. [Online] den 27 februari 2024. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_EN_EN0203_EN0203A/SlutAnvSektor/
- [23] **Statens Energimyndighet.** Slutlig energianvändning per sektor fr.o.m. 1970, TWh. [Online] den 15 november 2024. [Hämtad: den 02 december 2024.] https://pxexternal.energimyndigheten.se/pxweb/sv/Energimyndighetens_statistikdatabas/Energimyndighetens_statistikdatabas__Officiell_energistatistik_Arlig_energibalans_Total_slutlig_energianvandning/EN0202_7.px/
- [24] **Statens Energimyndighet.** Total energitillförsel per energivara fr.o.m. 1970, TWh. [Online] den 15 november 2024. [Hämtad: den 02 december 2024.] https://pxexternal.energimyndigheten.se/pxweb/sv/Energimyndighetens_statistikdatabas/Energimyndighetens_statistikdatabas__Officiell_energistatistik_Arlig_energibalans_Total_tillforsel_och_total_anvandning_av_energi/EN0202_1.px/

- [25] **SCB**. Folkmängden efter region, civilstånd, ålder och kön. År 1968 - 2023. [Online] den 22 februari 2024. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101_BE0101A/BefolkningNy/
- [26] **Energimyndigheten**. Nätanslutna solcellsanläggningar, antal och installerad effekt, från år 2016 -. [Online] den 03 april 2024. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] https://pxexternal.energimyndigheten.se/pxweb/sv/Energimyndighetens_statistikdatabas/Energimyndighetens_statistikdatabas_Officiell_energistatistik_Natanslutna_solcellsanlaggningar/EN0123_1.px/
- [27] **Kolada**. AGENDA 2030 - Globala målen för hållbar utveckling - Region Västmanland. [Online] oktober 2023. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] Mål 7 Hållbar energi för alla. Fjärrvärmeproduktion av förnybara energikällor inom det geografiska området, andel (%). <https://kolada.se/verktyg/jamforaren/?focus=27507&report=130290>
- [28] **Mälarenergi**. Mälarenergis Hållbarhetsredovisning 2018. [Online] 2019. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] sida 27. https://www.malarenergi.se/globalassets/dokument/koncerngemensamma/me_hallbarhetsredovisning_2018.pdf#page=27
- [29] **Mälarenergi**. Mälarenergis Hållbarhetsredovisning 2019. [Online] 2020. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] sida 21. https://stadsnat.malarenergi.se/globalassets/dokument/hallbarhetsredovisning/me_hallbarhetsredovisning_2019.pdf#page=21
- [30] **Mälarenergi**. Mälarenergis Hållbarhetsredovisning 2020. [Online] 2021. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] sida 23. https://www.malarenergi.se/globalassets/dokument/hallbarhetsredovisning/me_hallbarhetsredovisning_2020.pdf#page=23
- [31] **Mälarenergi**. Mälarenergis Hållbarhetsredovisning 2021. [Online] 2022. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] sida 16. https://www.malarenergi.se/globalassets/dokument/hallbarhetsredovisning/me_hallbarhets_arsredovisning_2021.pdf#page=16
- [32] **Mälarenergi**. Mälarenergis Hållbarhetsredovisning 2022. [Online] 2023. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] sida 17. https://www.malarenergi.se/globalassets/dokument/hallbarhetsredovisning/malarenergi_hallbarhets_arsredovisning_2022.pdf#page=17

- [33] **Regeringen.** Regeringens proposition 2023/24:105 Energipolitikens långsiktiga inriktning. [Online] den 14 mars 2024. [Hämtad: den 29 oktober 2024.]
<https://www.regeringen.se/contentassets/2fd0739890d8484b8129d3c0e678f24d/energipolitikens-langsiktiga-inriktning-prop.-202324105.pdf>
- [34] **SCB.** Elproduktion och bränsleanvändning (MWh), efter län och kommun, produktionssätt samt bränsletyp. År 2009 - 2022. [Online] den 21 maj 2024. [Hämtad: den 29 oktober 2024.]
https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_EN_EN0203_EN0203A/ProdbrEl/
- [35] **SCB.** Slutanvändning (MWh), efter län och kommun, förbrukarkategori samt bränsletyp. År 2009 - 2022. [Online] den 27 februari 2024. [Hämtad: den 29 oktober 2024.]
https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_EN_EN0203_EN0203A/SlutAnvSektor/
- [36] **Energimyndigheten.** Nätanslutna solcellsanläggningar, antal och installerad effekt, från år 2016 -. [Online] den 03 april 2024. [Hämtad: den 29 oktober 2024.]
https://pxexternal.energimyndigheten.se/pxweb/sv/Energimyndighetens_statistikdatabas/Energimyndighetens_statistikdatabas_Officiell_energistatistik_Natanslutna_solcellsanlaggningar/EN0123_1.px/
- [37] **Energimyndigheten.** Antal verk, installerad effekt och vindkraftproduktion per län, 2003-. [Online] den 22 april 2024. [Hämtad: den 29 oktober 2024.]
https://pxexternal.energimyndigheten.se/pxweb/sv/Energimyndighetens_statistikdatabas/Energimyndighetens_statistikdatabas_Officiell_energistatistik_Vindkraftsstatistik/EN0105_3.px/
- [38] **Region Västmanland.** Utmaningar med elkraftförsörjningen i Västmanland. [Online] den 24 januari 2023. [Hämtad: den 29 oktober 2024.]
<https://regionvastmanland.se/utveckling/nyheter/utmaningar-med-elkraftforsorjningen-i-vastmanland/>
- [39] **Mälarenergi Elnät AB.** Nätutvecklingsplan Mälarenergi Elnät AB 2025-2034. [Online] 2024. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] sida 15.
<https://www.malarenergi.se/globalassets/dokument/elnat/natutvecklingsplan-malarenergi-elnat-2025-2034---for-samrad.pdf#page=19>

- [40] **Sala-Heby Energi Elnät AB**. Nätutvecklingsplan 2025 - 2034. [Online] den 29 oktober 2024. <https://sheab.se/wp-content/uploads/Natutvecklingsplan-SHE-Elnat-2025-2034.pdf>
- [41] **Västerbergslagens Elnät AB**. Nätutvecklingsplan 2025-2034. [Online] den 26 juni 2024. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] sida 13. <https://www.vbenergi.se/globalassets/bilagor/elnat/preliminar-natutvecklingsplan-vb-elnat.pdf#page=14>
- [42] **Region Västmanland**. Vårstrategi för ett livskraftigt Västmanland, Remissversion, uppdaterad RUS. [Online] den 18 december 2023. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] sida 14. <https://regionvastmanland.se/globalassets/regional-utveckling/otillgangliga-dokument-tillfallig/remissversion-uppdaterad-rus-231208-ruf230251.pdf>
- [43] **Energimyndigheten**. Energistatistik för flerbostadshus 2022. [Online] 2023. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] tabell T3.16. https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.energimyndigheten.se%2F491419%2Fglobalassets%2Fstatistik%2Fofficiell-statistik%2Fstatistikprodukter%2Fenergistatistik-i-flerbostadshus%2Ftabeller%2Frapport_fbh_2022.xlsx&wdOrigin=BROWSELIWSELI
- [44] **Energimyndigheten**. Energistatistik för lokaler 2022. [Online] 2023. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] tabell T3.20. https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.energimyndigheten.se%2F4914136%2Fglobalassets%2Fstatistik%2Fofficiell-statistik%2Fstatistikprodukter%2Fenergistatistik-i-lokaler%2Ftabeller%2Frapport_lok_2022.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK
- [45] **Energimyndigheten**. Energistatistik för småhus 2022. [Online] 2023. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] tabell T3.11. https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.energimyndigheten.se%2F4913f5%2Fglobalassets%2Fstatistik%2Fofficiell-statistik%2Fstatistikprodukter%2Fenergistatistik-i-smahus%2Ftabeller%2Frapport_smh_2022.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK

- [46] **Energiföretagen**. Beräkningsverktyg för Miljöbyggnad 3.0-3.2 (Indikator 4). [Online] den 10 september 2024. [Hämtad: den 29 oktober 2024.]
<https://www.energiforetagen.se/statistik/fjarrvarmestatistik/miljovardering-av-fjarrvarme/berakningsverktyg-for-indikator-4-i-miljobyggnad-3.0/>
- [47] **Mälarenergi AB**. Mälarenergi arbetar för att minska plasten i avfallet. [Online] u.å. [Hämtad: den 29 oktober 2024.]
<https://www.malarenergi.se/om-malarenergi/miljo-och-hallbar-utveckling/ekologisk/plast-och-energiatervinning/>
- [48] **Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)**. Biogas stärker och tryggar hållbar svensk energi- och matproduktion. [Online] den 24 maj 2024. [Hämtad: den 29 oktober 2024.]
https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/fu-food/publikationer/policybriefs/slu-futurefood_policybrief-biogas.pdf
- [49] **Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)**. Bo och bygga mindre och i trä avgörande för att motverka klimatförändringarna. [Online] den 25 september 2024. [Hämtad: den 29 oktober 2024.]
<https://www.slu.se/forskning/kunskapsbank/bo-och-bygga-mindre-och-i-tra-avgorande-for-att-motverka-klimatforandringarna/>
- [50] **f3 Innovationskluster för hållbara biodrivmedel**. Bioflygbränsle, Biojet. [Online] januari 2020. [Hämtad: den 29 oktober 2024.]
<https://f3centre.se/sv/faktablad/bioflygbransle-biojet/>
- [51] **IVL Svenska Miljöinstitutet** och **Sweco**. The Potential of Hydrogen in a Swedish Context. [Online] den 26 september 2024. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] <https://energiforsk.se/program/vatgasens-roll-i-energi-och-klimatomställningen/rapporter/the-potential-of-hydrogen-in-a-swedish-context/>
- [52] **Fossilfritt Sverige**. Strategi för fossilfri konkurrenskraft – Effektiv användning av energi och effekt. [Online] februari 2023. [Hämtad: den 17 december 2024.] sida 7. https://fossilfrittssverige.se/wp-content/uploads/2023/02/FFS_Strategi_Energi_Tryck_V2-1-1.pdf#page=7
- [53] **Energimyndigheten**. Effektiv användning av energi, effekt och resurser. [Online] januari 2024. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] sida 7, 49, 93.
<https://energimyndigheten.a-w2m.se/System/TemplateView.aspx?p=Arkitektkopia&id=0e274642c00a4132844c6ed198997d93&q=2024:03>

- [54] **Energimyndigheten**. Utvecklingsvägar för elproduktion. [Online] juni 2023. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] sida 12.
<https://energimyndigheten.sve.se/Arkitektkopia/ViewTemplate?tid=53d30da361c74f8a85b6c80ec8387bd9>
- [55] **Regeringskansliet**, Försvarsdepartementet. Kraftsamling, Inriktningen av totalförsvaret och utformning av det civila försvaret. [Online] 2023. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] sida 51, 54, 68, 75, 180, 183, 190, 341.
<https://www.regeringen.se/contentassets/0decd61162c24c73a9ca443328ccd9dd/kraftsamling-ds-202334.pdf>
- [56] **North Atlantic Treaty Organization (NATO)**. Resilience, civil preparedness and Article 3. [Online] den 05 september 2024. [Hämtad: den 29 oktober 2024.]
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132722.htm
- [57] **Svenska kraftnät**. Lagring av el - omvärldsanalys. [Online] den 30 november 2022. [Hämtad: den 13 november 2024.] sida 17, 18.
<https://www.svk.se/siteassets/om-oss/rapporter/2022/rapport-ru-energilager.pdf>
- [58] **IPCC 2022**. Jaramillo, P., S. Kahn Ribeiro, P. Newman, S. Dhar, O.E. Diemuodeke, T. Kajino, D.S. Lee, S.B. Nugroho, X. Ou. 2022: Transport. In IPCC, 2022: Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. [Online] 2022. [Hämtad: den 04 november 2024.] sida 1053.
https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg3/downloads/report/IPCC_AR6_WGIII_Chapter10.pdf
- [59] **Fossilfritt Sverige**. Förslag för att minska utsläppen i transportsektorn till 2030. [Online] den 16 juni 2023. [Hämtad: den 04 november 2024.] sida 3, 4, 5. <https://fossilfritt Sverige.se/wp-content/uploads/2023/06/Forslag-for-att-minska-utslappen-i-transportsektorn-till-2030-Fossilfritt-Sverige.pdf>
- [60] **SCB**. Utsläppen från den svenska ekonomin ökar under andra kvartalet 2024. [Online] den 24 oktober 2024. [Hämtad: den 04 november 2024.]
<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/miljoekonomi-och-hallbar-utveckling/miljorakenskaper/pong/statistiknyhet/utslapp-till-luft-andra-kvartalet-2024/>

- [61] **Regeringen.** Regeringens proposition 2023/24:28 Sänkning av reduktionsplikten för bensin och diesel. [Online] den 13 oktober 2023. [Hämtad: den 08 november 2024.] sida 5.
<https://data.riksdagen.se/fil/73854DD6-7107-4769-A00B-0FFD9D073BB9>
- [62] **Energimyndigheten.** Yttrande angående Sänkning av reduktionsplikten för bensin och diesel. [Online] den 23 augusti 2023. [Hämtad: den 08 november 2024.] sida 1.
<https://www.regeringen.se/contentassets/de853e9b01aa453399187bfa5d6be326/statens-energimyndighet.pdf>
- [63] **Naturvårdsverket.** ETS 2 – Utsläppshandelssystem för vägtransporter, byggnader och ytterligare sektorer. [Online] u.å. [Hämtad: den 04 november 2024.] <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/ets2-utslappshandelssystem-for-vagtransporter-byggnader-och-ytterligare-sektorer/>
- [64] **IEA.** Biofuels. [Online] u.å. [Hämtad: den 04 november 2024.] <https://www.iea.org/energy-system/low-emission-fuels/biofuels>
- [65] **Svebio.** Bioenerginytt. [Online] den 30 juni 2024. [Hämtad: den 08 november 2024.] sida 5. https://www.svebio.se/wp-content/uploads/2024/09/BinBip_nr_06_2024_.pdf#page=5
- [66] **Svensk Exportkredit (SEK).** Grönt lån från SEK till Preem för ökad produktion av förnybara drivmedel. [Online] den 20 maj 2024. [Hämtad: den 04 november 2024.] <https://www.sek.se/pressmeddelande/gront-lan-fran-sek-till-preem-for-okad-produktion-av-fornybara-drivmedel/>
- [67] **IVL Svenska Miljöinstitutet.** HVO100 i ljuset av Sveriges och EU:s nya klimatpolitik. [Online] 2024. [Hämtad: den 04 november 2024.] sida 12. <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:ivl:diva-4360>
- [68] **Skogsindustrierna.** Biobränsle. [Online] den 22 januari 2024. [Hämtad: den 04 november 2024.] <https://www.skogsindustrierna.se/om-skogsindustrin/vad-gor-skogsindustrin/material-fran-skogen/biobransle/>
- [69] **European Commission.** Commission approves Swedish tax exemption schemes for non-food biogas and bio-propane. [Online] den 23 oktober 2024. [Hämtad: den 04 november 2024.] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_5426

- [70] **Regeringen.** Regeringens proposition 2023/24:105 Energipolitikens långsiktiga inriktning. [Online] den 14 mars 2024. [Hämtad: den 04 november 2024.] sida 44, 51.
<https://www.regeringen.se/contentassets/2fd0739890d8484b8129d3c0e678f24d/energipolitikens-langsiktiga-inriktning-prop.-202324105.pdf>
- [71] **Trafikverket.** Vägtrafikens utsläpp 2023. [Online] den 29 februari 2024. [Hämtad: den 04 november 2024.] sida 18.
https://bransch.trafikverket.se/contentassets/bdc6eaecf796497dbf5720a71e607fd1/pm_vagtrafikens-utslapp-2023.pdf
- [72] **Trafikverket.** Transporterna i Sverige – nuläge och prognoser: Underlagsrapport till inriktningsunderlag 2026–2037. [Online] den 15 januari 2024. [Hämtad: den 04 november 2024.] sida 5, 6, 16.
<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:trafikverket:diva-12569>
- [73] **Region Västmanland.** Vår strategi för ett livskraftigt Västmanland. Remissversion, uppdaterad RUS. [Online] den 18 december 2023. [Hämtad: den 04 november 2024.] sida 26.
<https://regionvastmanland.se/globalassets/regional-utveckling/otillgangliga-dokument-tillfallig/remissversion-uppdaterad-rus-231208-ruf230251.pdf>
- [74] **Sjöfartsverket.** Muddring av Mälarfärderna för ökad kapacitet och säkerhet. [Online] den 15 juli 2021. [Hämtad: den 04 november 2024.]
<https://www.sjofartsverket.se/sv/farledsprojekt/malarfarlederna/nyheter/artikel-muddringsstart/>
- [75] **Trafikverket.** Hållbar inlandssjöfart i Sverige: offentlig upphandling som effektivt styrmedel? [Online] 2021. [Hämtad: den 04 november 2024.] sida 16, 51, 52.
<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:trafikverket:diva-16094>
- [76] **Trafikverket.** Väg 55, Hjulstabron, ny bro. [Online] den 24 september 2024. [Hämtad: den 04 november 2024.]
<https://www.trafikverket.se/hjulstabron/>
- [77] **EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU).** Byggnaders Energiprestanda. [Online] den 24 april 2024. [Hämtad: den 21 Oktober 2024.] sid:24-27. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=OJ%3AL_202401275

- [78] **Europeiska Kommissionen.** En gemensam EU-ram för grundläggande hållbarhetsindikatorer för kontorsbyggnader och bostadshus. [Online] Januari 2021. [Hämtad: den 4 November 2024.] Sid 11,12,15.
<https://susproc.jrc.ec.europa.eu/product-bureau/sites/default/files/2023-02/UM1.ENV-2020-00021-02-00-SV-TRA-00.pdf>
- [79] **EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU).** Byggnaders Energiprestanda. [Online] den 24 april 2024. [Hämtad: den 21 Oktober 2024.] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=OJ%3AL_202401275
- [80] **Boverket.** Cirkulära byggnader. [Online] den 12 Augusti 2024. [Hämtad: den 24 Oktober 2024.]
<https://www.boverket.se/sv/byggande/cirkular-ekonomi/cirkulara-byggnader/>
- [81] **IVL Svenska Miljöinstitutet.** CIRKULÄR EKONOMI I BYGGBRANCHEN. [Online] Januari 2018. [Hämtad: den 19 November 2024.] Sida 20-21.
<https://www.ivl.se/download/18.694ca0617a1de98f472d71/1628414647319/FULLTEXT01.pdf>
- [82] **Europeiska kommissionen.** Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/98/EG om avfall och om upphävande av vissa direktiv. [Online] den 18 Juli 2018. [Hämtad: den 25 Oktober 2024.] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02008L0098-20180705>
- [83] **Regeringskansliet.** Cirkulär ekonomi – Handlingsplan för omställning av Sverige. 2021. Sida 16, 17, 28 och 30
- [84] **Europeiska regionala utvecklingsfonden.** Cirkulär ekonomi för ett resurseffektivt Östra Mellansverige. [Online] September 2020. [Hämtad: den 26 Oktober 2024.] Sida 10-12.
https://utveckling.regionorebrolan.se/siteassets/regional-utveckling/dokument-regional-utveckling/dokument-energikontoret/ceoms_kunskapsunderlag_tillganglig.pdf
- [85] **RISE.** Closing the Circularity Gap in Sweden. [Online] April 2022. [Hämtad: den 25 Oktober 2024.] Sida 16-21. <https://resource-sip.se/app/uploads/2022/07/Circularity-Gap-Report-Sweden.pdf>

- [86] **Naturvårdsverket**. Nettoutsläpp och nettoupptag av växthusgaser från markanvändning (LULUCF). [Online] den 19 Juni 2024. [Hämtad: den 23 Oktober 2024.] <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/klimat/vaxthusgaser-nettoutslapp-och-nettoupptag-fran-markanvandning/>
- [87] **Regeringskansliet**. Sveriges Klimatstrategi - 46 förslag för klimatomställningen i ljuset av fit for 55. [Online] den 18 Oktober 2023. [Hämtad: den 25 Oktober 2024.] Sida 31-33. <https://www.regeringen.se/contentassets/0b09ab52d60b4f8f8212acc1b71fbbb8/sveriges-klimatstrategi---46-forslag-for-klimatomstallning-i-ljuset-av-fit-for-55.pdf>
- [88] **FAO Natural Resources & Environment and Agriculture Departments**. Sustainable Soil Management. [Online] 2017. [Hämtad: den 25 Oktober 2024.] Sida 3-9. https://www.fao.org/fileadmin/user_upload/GSP/docs/WS_managinglivingsoils/FAO_managing_living_soils.pdf
- [89] **IPCC 2022**. Abu Hatab, A., M. Bustamante, H. Clark, P. Havlík, J. House, C. Mbow, K.N. Ninan, A. Popp, S. Roe, B. Sohngen, S. Towprayoon. 2022: Agriculture, Forestry and Other Land Uses. In IPCC 2022: Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change. [Online] IPCC, 2022. [Hämtad: den 25 Oktober 2024.] Sid 786-789. https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg3/downloads/report/IPCC_AR6_WGIII_Chapter07.pdf
- [90] **European commission**. Land-Use change, and Forestry (LULUCF) Regulation. [Online] [Hämtad: den 24 Oktober 2024.] Sid 3,5,7,37. https://climate.ec.europa.eu/eu-action/land-use-sector_en#what-is-the-land-use-land-use-change-and-forestry-regulation-lulucf
- [91] **Länsstyrelsen i Västmanland**. En förutsättningsskapande handlingsplan 2021–2023 för Livsmedelsstrategin i Västmanland. [Online] u.å. [Hämtad: den 29 oktober 2024.] sida 6. <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.73e6ce3817c115aff9cf9af/1643190023225/Handlingsplan%20f%C3%B6r%20Livsmedelsstrategin%20V%C3%A4stmanland%202021-2023-TA%20.pdf>
- [92] **Energimyndigheten**. Effektiv användning av energi, effekt och resurser. [Online] Januari 2024. [Hämtad: den 19 November 2024.] <https://www.energimyndigheten.se/4afa39/globalassets/klimat--miljo/elektrifiering/effektiv-anvandning-av-energi-effekt-och-resurser.pdf>

Energi- och Klimatstrategi för Västmanlands län

REMISS

Länsstyrelsen
Västmanlands län

www.lansstyrelsen.se/vastmanland

Länsstyrelsen i Västmanlands län

REGION VÄSTMANLANDS REMISSVAR AV ENERGI- OCH KLIMATSTRATEGI FÖR VÄSTMANLANDS LÄN(83270)

Länsstyrelsen i Västmanlands län har överlämnat remiss av Remiss, Energi- och klimatstrategi för Västmanlands län till Region Västmanland för yttrande.

Region Västmanlands yttrande**Inledning**

Region Västmanland tackar för möjligheten att inkomma med synpunkter till Länsstyrelsen Västmanland på Remiss, Energi- och klimatstrategi för Västmanlands län 2025–2029, Dnr, 161-2025

Övergripande synpunkter

Region Västmanland vill upplysa om att en ny Regional utvecklingsstrategi har antagits i fullmäktige. Strategin bör utgå från den nyantagna regionala utvecklingsstrategin.

Ambitionsnivån är hög, vilket är nödvändigt, men det medför också kostnader för länets företag och invånare. Att sträva efter att vara bäst driver kostnader och riskerar att skapa målkonflikter som kommer att behöva jämkas. Det är viktigt att beskriva hur detta påverkar länet utifrån alla tre hållbarhetsdimensioner. Utvecklingen får inte ske på bekostnad av andra områden, utan måste gå hand i hand med en balanserad regional utveckling.

Region Västmanland arbetar för att hållbarhetsarbetet ska driva tillväxten i länet. Företag behöver ta ett ansvar för hållbarheten samtidigt som innovation skapar tillväxt. Region främjar redan idag flera utmaningar i strategin genom finansiering med regionala medel.

Strategin beskriver att Västmanland ska vara en energi- och klimatförebild år 2030. Men respektive fokusområde fokuserar endast på vart vi vill vara 2045. Fokusområdena skulle med fördel kunna beskriva "delmål" till 2030, vad behöver vi göra/vart behöver vi vara för att vara en nationell målbild 2030?

Fossilfri och robust energiproduktion

I remissen framgår det att år 2045 ska Västmanland vara en ledare i den globala gröna omställningen. Region Västmanland anser att fokusområdet bör formuleras om och att det framgår att Västmanland ska fortsatt vara en ledare i den globala gröna omställningen.

Region Västmanland anser att en balanserad energimix av förnybara källor och kärnkraft är viktig för elnätets robusthet. Region Västmanland vill understryka hur viktigt det är för näringslivet, industriell utveckling och ekonomisk tillväxt i regionen att kapacitetsbristen i elnätet undanröjs. Detta för att möta dagens och framtidens behov vilket ger förutsättningar för både etablerade och nya investeringar.

Region Västmanland vill betona att biogas är av stor betydelse i Västmanland och bidrar till en hållbar utveckling genom att utnyttja lokala resurser och minska beroendet av fossila bränslen.

Grön mobilitet och transporter

Framtidsbilden skulle med fördel även kunna beskriva den digitala infrastrukturen. Den digitala infrastrukturen bör ses som ett tredje ben i det transporteffektiva samhället. En stark digital infrastruktur är avgörande för att knyta samman länet och säkerställa att service, utbildning och kultur finns nära till hands, oavsett var man bor.

Region Västmanland har en viktig roll i omställningen i form av huvudman för kollektivtrafiken. Därför bör framtidsbilden kompletteras med att "länet, kommunerna och regionen har arbetat målmedvetet för att sätta upp tydliga och ambitiösa mål för att öka kollektivtrafikens marknadsandel". En välutvecklad kollektivtrafik är även avgörande för att främja hållbara resvanor. Därför är det viktigt att de efterfrågade infrastrukturprojekten genomförs så att vi kan resa mer kollektivt, vilket bör framgå tydligt. Åtgärder på Mälarsebanan är särskilt viktiga men även åtgärder som Nobelbanan, Bergslagspendeln och Hjulstabron är viktiga för att skapa bättre förutsättningar för person- och godstransporter.

Region Västmanland vill påpeka att det planeras för en ny Hjulstabro, vilket är en viktig åtgärd för att förbättra infrastrukturen för godstransporter på Mälaren. Hjulstabron har delvis finansiering inom nationell plan för planperioden 2022–2033.

Hållbar byggnation och förvaltning

Region Västmanland vill belysa att nulägesanalysen bör kompletteras med en beskrivning kring möjligheterna att rusta upp befintliga bostadsområden och förenklade tillståndprocesser kan, tillsammans med en proaktiv markpolitik, påskynda byggandet och skapa bättre förutsättningar för tillväxt och bidra till en hållbar byggnation och förvaltning.

Cirkulär ekonomi och resurseffektivitet

Ekonomiska incitament och stödprogram kan vara ett sätt, och ibland nödvändigt, för att stötta övergången till en cirkulär ekonomi men Region Västmanland vill betona att detta inte får innebära att vi bygger upp system som kräver tillskott av offentliga medel för att kunna fungera över tid. De måste vara ekonomiskt

Datum
2025-03-03Vårt diarienummer
RUF250011
Extern diarienummer
161-2025

hållbara. Samtidigt anser regionen att strategin behöver belysa andra övriga insatser som till exempel att beteendeförändringar behövs i hela samhället för att minska överkonsumtion och främja hållbara livsstilar.

Hållbar markanvändning

Region Västmanland anser att det saknas perspektiv kring äganderätten i strategin. Äganderätten är en stark grundlagsrättighet som ger markägare friheten att bruka, förvalta och fatta beslut om sin mark. Denna rättighet är avgörande för att markägare ska kunna göra långsiktiga investeringar och bidra till en hållbar utveckling i länet.

För Regionala utvecklingsnämnden

Jenny Landernäs (M)
Ordförande
Regionala utvecklingsnämnden

Christer Alzén
Regional utvecklingsdirektör
Regionala utvecklingsförvaltningen

11

RUF250072

Regelverk för Kulturdrömmar – ett kulturstöd för unga i Västmanland

Kulturdrömmar är ett ekonomiskt stöd för unga mellan 13 och 20 år, som ger dem möjlighet att skapa kultur och påverka det regionala kulturlivet. Det syftar till att inspirera och stärka unga kulturskapare i att förverkliga sina idéer, utvecklas och få praktisk erfarenhet av kulturprojekt. Stödet möjliggör också deltagande i aktiviteter som främjar kunskap och engagemang inom kulturområdet, samtidigt som det bidrar till en geografisk spridning för att nå unga i hela Västmanland.

Kulturdrömmar tar avstamp i Region Västmanlands kulturplan, som betonar vikten av att barn och unga får vara delaktiga i de processer som påverkar deras möjlighet att skapa och ta del av kultur. Kulturdrömmar erbjuder unga ett kulturstöd som stärker deras rätt till kultur och inflytande i beslut som rör deras framtid. Exempel på stödberättigade insatser inkluderar kulturprojekt, arrangemang och aktiviteter.

Målgrupp

- Unga mellan 13 och 20 år som bor eller har sin skolgång i Västmanland.
- Stödet kan sökas av enskilda personer eller grupper.

Stödberättigade kulturinsatser beviljas om:

- De har ett tydligt kulturfokus som ger unga möjlighet att utveckla sina intressen inom kultur.
- De främjar ökad delaktighet för unga inom kultur.
- De är kunskapshöjande för unga inom kulturområdet.
- De är genomförbara och har en tydlig plan för sitt genomförande.

Handläggning av ansökningar och beslut

- Ansökningar tas emot löpande via Region Västmanlands e-tjänst [Apply](#).
- Sökande kan endast beviljas stöd en gång per kalenderår.
- Ansökan ska innehålla en projektbeskrivning med syfte, mål och genomförande av projektet.
- Beslut om beviljat stöd meddelas inom en månad efter inkommen ansökan.

Utbetalning och ekonomiska villkor

- Utbetalning sker efter att beslut om stöd har fattats och projektet bekräftats för genomförande.
- För sökande under 18 år utan eget bankkonto sker utbetalning i samråd med vårdnadshavare eller annan ansvarig företrädare.
- Den beviljade summan anpassas efter kostnaderna för kulturprojektet, arrangemanget eller aktiviteten, med ett maxtak om 10 000 kronor.

Redovisning och uppföljning

- Redovisning ska ske senast tre månader efter avslutat projekt i form av en kort beskrivning av vad som genomfördes, samt en förenklad budgetbeskrivning.

Kontaktinformation

- För frågor om stödet Kulturdömmar, vänligen kontakta: projektbidrag@regionvastmanland.se
- Ansökan sker digitalt på blankett *Kulturdömmar Västmanland* via www.apply.se/regionvastmanland

12

RUF250038

Regionala utvecklingsförvaltningen/Tärna folkhögskola
Margareta Wistrand
Epost: margareta.wistrand@regionvastmanland.se
Telefon: 0224-583 02

TJÄNSTESKRIVELSE VERKSAMHETSBERÄTTELSE FÖR 2024 FÖR TÄRNA FOLKHÖGSKOLA

Förslag till beslut

Verksamhetsberättelse för 2024 för Tärna folkhögskola fastställs enligt redovisat förslag.

Ärendet i korthet

Varje folkhögskola ska varje år skicka in en årsredovisning till Folkbildningsrådet innehållande verksamhetsberättelse som skolans styrelse ska ta beslut om.

Detaljerad beskrivning av ärendet

Riktlinjer från Folkbildningsrådet angående vad årsredovisningen ska innehålla finns i länk nedan, se specifikt kapitel 5 som handlar om uppföljning av statsbidragsvillkoren.

https://folkbildningsradet.se/media/vnontjuv/beslutade-villkor-statsbidrag-till-folkhogskolor-2024_webb.pdf

Årsredovisningen ska vara inlämnat digitalt till Folkbildningsrådet senast 15 juni.

Verksamhetsmässiga och ekonomiska konsekvenser

Verksamhetsmässiga konsekvenser

Om inte skolan skickar in det som krävs i årsredovisningen, kan skolan bli återbetalningsskyldig av statsbidragen.

Beslutet skickas till

Rektor/Verksamhetschef Tärna folkhögskola.

Verksamhetsberättelse
för
Tärna folkhögskola
2024

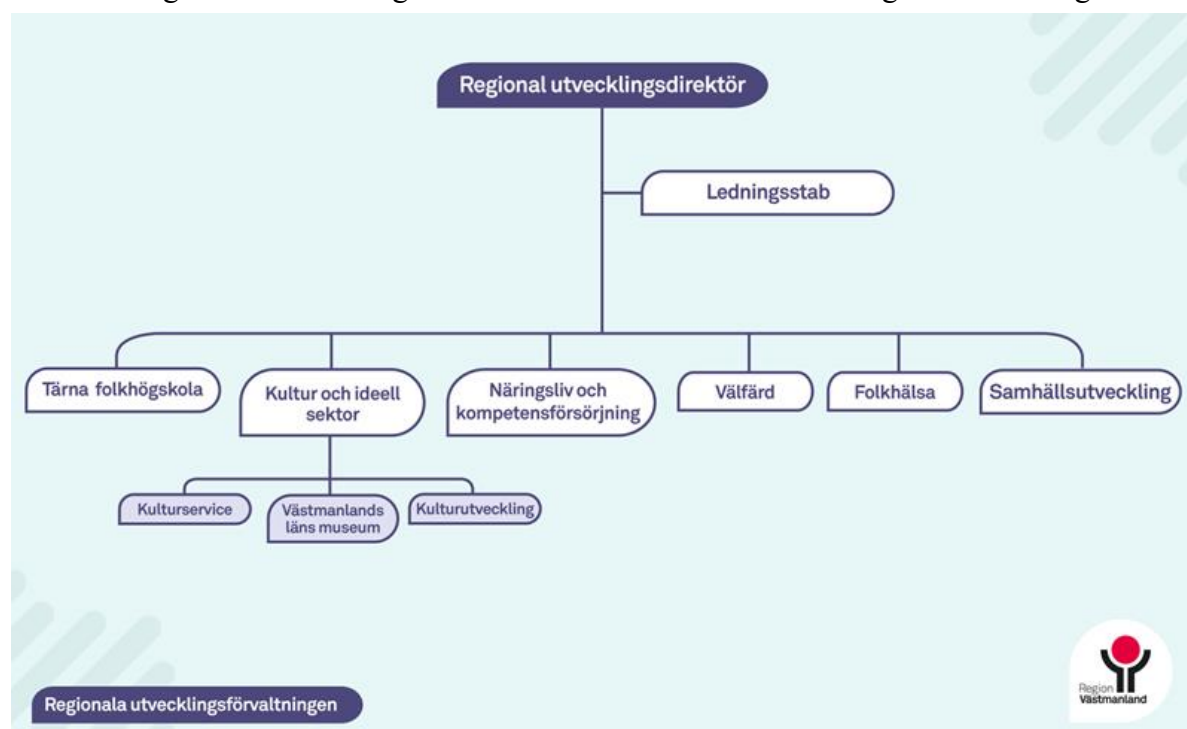
Innehåll

Inledning	3
1. Verksamhetsåret	3
Ekonomiska förutsättningar för 2024	4
Skolgemensamma aktiviteter under 2024	5
Kompetensutveckling hos personalen	6
Lärplattform.....	6
2. Genomförda kurser	7
Allmän kurs, 1-3 år	7
Hälso- och stresspedagogutbildning, 1 år (eftergymnasial kurs)	7
IT-pedagogutbildning på distans, 1 år (eftergymnasial kurs).....	8
Vårdbiträde/Undersköterska, 1-2 år (gymnasial kurs).....	8
Korta kurser (1-14 dagar)	8
Uppdragsutbildningar	8
Konferensverksamhet	9
Internat.....	9
Redovisning per termin, enligt statistik från redovisade siffror till SCB	9
Utvecklingsplan "Framtidens folkhögskola - Tärna folkhögskola 2030"	10
3. Systematiskt kvalitetsarbete	13
4. Organisation	15
Skolan	15
Lärartjänster och övriga tjänster kopplade till långa kurser	15
Statsbidrag med riktat behov och deltagarstöd	15
Regional utvecklingsnämnd.....	15
5. Deltagarfrågor	16
6. Årets arbete för jämställdhet och mot diskriminering	19
Jämställdhetsarbete och jämställdhetsintegrering	19
Region Västmanlands hållbarhetsprogram	20
7. Sammanfattning	21

Inledning

Tärna folkhögskola har Region Västmanland som huvudman. Skolan ligger organisatoriskt under Regional Utvecklingsförvaltning, RUF, där även enheterna Hållbarhet, Näringsliv och kompetensförsörjning, Ledningsstab, Samhällsplanering, Kultur och ideell sektor samt Välfärd och Folkhälsa ingår. Skolan har som uppdrag från regionen att bedriva allmänna och särskilda kurser, korta kurser, uppdragsutbildningar samt konferensverksamhet. Tärna följer Region Västmanlands rapporteringsstruktur och redovisar verksamhetsresultat vid varje delårs- och årsbokslut. Sedan oktober 2022 ingår Tärna folkhögskola i Regionala utvecklingsnämnden, som är verksamhetens politiska nämnd och som har ansvar för samtliga verksamheter inom Regional Utvecklingsförvaltning, RUF.

Nedan framgår hur RUF är organiserad och de verksamheter som ingår i förvaltningen.

Skolan har en verksamhetsplan med indikatorer som redovisas för nämnden utifrån en årsplan. Den politiska nämnden har möte sex gånger per år. Verksamheten har 4850 deltagarveckor att förvalta.

1. Verksamhetsåret

Skolledningen, rektor, biträdande rektor och servicechef, känner sig, i det stora hela, nöjda med verksamhetsåret 2024. Den stora utmaningen har varit ekonomin och att få budget för verksamheten att gå ihop. Verksamheten hade ett mål för året på -300 tkr. Resultatet blev -443 tkr. Inför det nya året har skolan ett ekonomiskt mål på +/-0, det kommer att bli en utmaning där investeringar och inköp kommer att värderas lika noga som under 2024.

Skolan har duktig personal som jobbar lösningsinriktat och är innovativa och kommer med förslag på förbättringar i verksamheten. Det sker ett löpande arbete med förslag och förbättringar gällande våra långa och korta kurser. Under hösten 2020 startade skolan en ny

utbildning inom vård- och omsorg med inriktning mot vårdbiträde och undersköterska. Denna utbildning har fortsatt under 2024. Den 10 oktober 2022 blev skolan medlem i Vård- och omsorgscollege (VOC), så nu ingår Tärna folkhögskola i den lokala styrgruppen för Vård- och omsorgscollege i Sala där rektor och vårdlärare är med. Skolan är även delaktig i den regionala styrgruppen för VOC. Det är en stor fördel att vara medlem i VOC eftersom utbildningen blir kvalitetssäkrad.

Verksamheten har erbjudit korta kurser på kvällstid samt på helger. Sommarkursveckorna v 26 och v 33 genomfördes som vanligt.

Skolan har även erbjudit konferensverksamhet under året. Majoriteten av konferenserna är dagkonferenser.

Skolan planerade för 30 platser till Studiemotiverande folkhögskolekurs (SMF) under året. Resultatet blev totalt 44 deltagare på SMF-kursen under året. Verksamheten fick flera tilldelade platser men ett tiotal personer kom inte för att påbörja sina studier.

Skolan mäter antal deltagarveckor (dv) och följer upp det löpande. Planen är att använda cirka 90% av dv på långa kurser och cirka 10% på korta kurser. Verksamheten regleras löpande, exempelvis kan verksamheten arrangera flera kortkurser om man ser att skolan har färre deltagare på långa kurser och vice versa. 2024 har skolan använt cirka 10 % till korta kurser.

Ekonomiska förutsättningar för 2024

Intäkts-/Kostnadsslag	Mkr	2023	2024
Regionersättning		10,8	11,1
Specialdestinerade statsbidrag		9,3	9,3
Övriga intäkter		5,4	5,5
Intäkter		25,5	25,9
Löner		-9,9	-9,5
Sociala avgifter		-4,6	-5,2
Inhyrd personal		-0,3	-0,1
Övriga arbetskraftskostnader		-0,2	-0,3
Personalkostnader		-15,0	-15,1
Kostnader för utbildning		-1,8	-1,8
Livsmedel		-0,7	-0,9
Lokalkostnader		-5,5	-6,2
Övriga kostnader		-1,9	-2,0
Avskrivningar		-0,2	-0,2
Övriga Verksamhetskostnader		-10,1	11,1
RESULTAT		0,0	-0,3

Skolgemensamma aktiviteter under 2024

Skolan anordnar en mängd skolgemensamma aktiviteter under ett läsår. Det är en viktig del i deltagarnas vistelse på skolan. De kan då få nya insikter, värderingar och tankar och det är meningsfullt att dela upplevelser med andra.

Under 2024 genomfördes bland annat följande aktiviteter:

- För att uppmärksamma Förintelsens minnesdag, genomfördes den 26/1 en temadag, där skolans deltagare arrangerade dagen, där de bl a föreläste för varandra.
- 14/3 gästades skolan av Benton Wolgers som gav inspel på ämnet konspirationsteorier för våra deltagare.
- 18/4 genomfördes en teaterresa till Västerås. Deltagare och personal såg föreställningen Kejsaren av Portugallien.
- 24/4 genomförde några av våra deltagare i kursrådet en klädbytdag.
- 28/11 genomfördes ytterligare en teaterresa till Västerås. Deltagare och personal tog vid detta tillfälle del av föreställningen Kameliadamen.

Vid höstterminens start påbörjades ett läsprojekt som sträcker sig över hela läsåret. Syftet med projektet är att skapa och bibehålla läsglädje hos deltagarna. Egen läsning, författarbesök och bokseminarier är exempel på aktiviteter i projektet.

I övrigt har verksamheten under året haft gruppstärkande övningar för att skapa gemenskap i respektive grupp samt över kursgränser. Skolan har haft schemabrytande aktiviteter varje vecka i form av Friskvård och Estetisk verksamhet. Estetisk verksamhet har erbjudit till exempel yoga, foto, bild och form, textil, gelliprint och tovning. Skolans deltagare på Hälso- och stresspedagogutbildningen har ansvarat för friskvården, där de exempelvis erbjudit aktiviteter som promenad, jogging, gym, fotboll, brännboll, motionsgymnastik och meditation.

Skolans stödteam har vid ett par tillfällen per termin anordnat internataktiviteter på kvällstid för att stärka gruppkänslan för de boende på internatet. Det har till exempel varit aktiviteter i gymnastiksalen, femkamp och pepparkaksbak.

Varje måndag kl 10:00 samlas alla deltagare i matsalen för fika och informationsträff. Personalen, övervägande lärarna och skolläda, har ansvar för cirka ett tillfälle per termin då man har möjligheten att fortbilda samtliga och till exempel lyfta något aktuellt ämne eller titta historiskt kring vad som har hänt tidigare denna period. Det är en trevlig tradition som skolan har haft i drygt 20 år.

Fredagen den 12/4 genomfördes en Öppet Hus-dag, då besökare kunde ta del av Tärnas verksamhet och prova-på-aktiviteter.

Vårterminen avslutades 31/5 traditionsenligt i kyrkan och sedan var det samling i respektive klass för att efter det avnjuta en sommarbuffé i matsalen.

Vid terminsavslutningen 20/12 samlades alla klasser i sina grupper på förmiddagen på skolan och efter lunch blev det "Öppen scen" där både personal och deltagare deltog med musik, sång

och teater. Sedan var det dags för det traditionella julbordet i matsalen.

Kompetensutveckling hos personalen

Skolan följer regionens riktlinjer där det står att man ska göra en kompetensutvecklingsplan vid varje medarbetarsamtal. Detta dokumenteras skriftligt. Personalen har bland annat haft följande fortbildning:

I januari besökte den pedagogiska personalen Ågesta folkhögskola, med syftet att bredda och fördjupa sin förståelse för arbetet gällande deltagare med NPF-diagnoser. Det blev en givande dag med många diskussioner och framåtsyftande idéer.

Folkhögskolornas serviceorganisation anordnar varje år två dagar som riktar sig till bland annat administratörer på folkhögskolor. Då får man information från till exempel CSN, Folkbildningsrådet och SCB. Skolans båda administratörer brukar vara med på dessa dagar och var så även i år.

I augusti genomfördes en workshop för den pedagogiska personalen med fokus på AI och hur detta kan användas i skolans verksamhet.

Under v 44 deltog den pedagogiska personalen på Folkhögskoleforum i Stockholm, SYV har också deltagit i folkhögskolornas SYV-konferens och skolans kommunikator har varit på en konferens som vänder sig till folkhögskolornas kommunikatörer. Därtill har individuella fortbildningar genomförts med olika innehåll.

Kökspersonalen har gått kurs i ”att utveckla din salladsbuffé och kreativa luncher”. All servicepersonal var på studiebesök på Ösby lantbruksgymnasium under året.

Region Västmanland har en digital fortbildningskatalog som samtliga regionanställda ska genomföra med jämna mellanrum. De fortbildningarna rör till exempel HLR, Brandsäkerhet, Hot och Våld, Hälsofrämjande arbetsplats, Grundläggande miljöutbildning och Informationssäkerhet för medarbetare. Dessa fortbildningar görs på arbetstid och det finns teknisk support ifall man behöver det.

Lärplattform

Tärna folkhögskola har sedan hösten 2020 använt Google Classroom och Google+ och det fungerar mycket bra. Denna plattform använder skolan till både distansdeltagare och till de som studerar på skolan. Här delas skolgemensam information samt kursspecifik information och kommunikation med och mellan deltagare.

Skolan har under vårterminen haft en arbetsgrupp i personalen med syfte att synliggöra utmaningar samt skapa och tydliggöra rutiner gällande den digitala arbetsmiljön. Detta har gruppen gått igenom på ett personalmöte.

2. Genomförda kurser

Allmän kurs, 1-3 år

Kurs för komplettering av grundskole- och/eller gymnasiebetyg samt möjlighet till förberedande högskolestudier (yrkeshögskolebehörighet och högskolebehörighet). Studier i bland annat svenska, samhällskunskap, matematik, religion, naturkunskap, historia samt engelska. Skolan har sedan hösten 2022 gått över till att jobba tematiskt så att i princip samtliga ämnen bakades in i ett tema. Matematik och engelska löpte på utanför temaarbetet. Allmän kurs har även haft profilen extra träning i svenska språket, Allmän kurs Språkstöd.

Mål: 55 deltagare

Resultat: 66 stycken på vårterminen och 64 på höstterminen

Hälso- och stresspedagogutbildning, 1 år (eftergymnasial kurs)

Utbildningen ger grundläggande kunskaper inom hälsa och friskvård ur ett biologiskt, psykologiskt och pedagogiskt perspektiv med syftet att förändra attityder och beteenden mot en bättre livsstil i samhället. Innehållet i kursen är bland annat anatomi, fysiologi, kost och näringslära, träningslära, friluftsliv och massage. Arbetsformen varierar mellan teori och praktik, enskilda arbeten och grupparbeten, diskussioner, studiebesök och föreläsningar. Det finns möjlighet till vidare studier genom påbyggnadskursen "Praktisk friskvård, inriktning massage" som är en kurs på en termin, samt till "Diplomerad stresspedagog", en distanskurs med tvådagarsträffar var fjärde vecka på skolan. Kursen är på en termin.

Mål: 22 deltagare

Resultat: 11 stycken på vårterminen och 15 på höstterminen

Massageutbildning

Kursen är en påbyggnadsutbildning till skolans 1-åriga utbildning Hälso- och stresspedagog. Utbildningen leder till examen med kompetens motsvarande SeQF nivå 5, yrkeshögskoleutbildning.

Kursen erbjuds endast på hösttermin.

Mål: max 16 deltagare

Resultat: 7 stycken

Stresspedagogutbildning på distans

Som diplomerad Stresspedagog kommer man kunna handleda, organisera och analysera hälsofrämjande åtgärder på individ- och gruppnivå inom stresshanteringsområdet. Man kommer även att kunna lära ut olika former av verktyg för återhämtning och inspirera till att göra livsstilsförändringar för en bättre hälsa.

Distanskursen har 6 träffar på skolan under året. Varje träff är 2-3 dagar. Kursen använder läroplattformen Google Classroom och Google+ där man kommunicerar flitigt mellan de fysiska träffarna.

Kursen erbjuds endast på vårtermin.

Mål: ca 22 deltagare

Resultat: 22 stycken

IT-pedagogutbildning på distans, 1 år (eftergymnasial kurs)

Utbildningen förbereder för ett yrke som pedagog och utbildare inom informations- och kommunikationsteknik (IKT)-området för såväl individer som grupper.

Distanskursen har 10 träffar på skolan under året. Varje träff är två dagar i månaden, fredag och lördag. Kursen använder läroplattformen Google Classroom och Google+ där man kommunicerar flitigt mellan de fysiska träffarna.

Mål: 20 deltagare

Resultat: 19 stycken på vårterminen och 24 på höstterminen

Vårdbiträde/Undersköterska, 1-2 år (gymnasial kurs)

I denna utbildning får man studera samtliga ämnen som krävs för att få en yrkesexamen till undersköterska inom vård och omsorg, 4 terminer. Eller så studerar man kortare tid och väljer att utbilda dig till vårdbiträde, 2 terminer.

Mål: 20-22 deltagare

Resultat: 21 stycken på vårterminen och 19 på höstterminen

Totalt långa kurser:

Verksamheten har som mål att använda ca 90% av deltagarveckorna (dv) (ca 4 365 dv) till långa kurser och resten till korta kurser.

Mål: 4 365 dv (ca 90% av det totala antalet dv).

Resultat: 5136 dv, varav Allmänna kursen står för 48% av de långa kursernas dv.

Om man räknar på det totala antalet deltagarveckor så står den Allmänna kursen för 43% av årets totala antal deltagarveckor.

Korta kurser (1-14 dagar)

Tärna folkhögskolas korta kurser planeras inom i första hand skolans profiler: friskvård, IT, film och skrivande. Skolan anordnar kortkurser på vardagar, som helgkurser och som sommarkurser. Vecka 26 i juni och vecka 33 i augusti hade verksamheten sommarkursveckor då skolan erbjöd kurs inom bland annat foto, yoga, skrivande akvarellmålning och blomsterarrangemang. Vecka 26 hade skolan 63 deltagare och vecka 33 var det 63 deltagare på sommarkursveckan.

Mål: ca 485 dv (cirka 10% av det totala antalet dv)

Resultat: 622 dv

Totalt för långa och korta kurser:

Årets resultat blev 5 758 deltagarveckor för långa och korta kurser.

Uppdragsutbildningar

Tärna arbetar med kompetenshöjning på flera olika nivåer. Verksamheten erbjuder skräddarsydda uppdragsutbildningar där omfattning och innehåll anpassas till uppdragsgivarens önskemål. Skolan har genomfört Studiemotiverande folkhögskolekurs under

året.

SMF, Studiemotiverande folkhögskolekurs

Mål: 30 platser

Resultat: 44 stycken

Konferensverksamhet

Skolan erbjuder konferensverksamhet till kommuner, regioner och ideella föreningar.

Under året har skolan haft flera dagkonferenser än övernattande konferensgäster.

Mål: ca 800 dagkonferensgäster

Resultat: 557 stycken

Internat

Skolan har ett internat som erbjuder 44 rum till deltagare på de långa kurserna. Man bor i enkelrum med egen toalett och dusch. Rummen är möblerade med all nödvändig utrustning som till exempel säng, skrivbord, bokhylla och lampa. Förutom det så har Tärna konferensboende på 16 platser som verksamheten utnyttjar vid distansträffar, övernattande konferensgäster samt deltagare på korta kurser.

Mål-Antal boende, långa kurser: 40 stycken

Resultat: 30 stycken på våren, 27 på hösten

Mål-Antal boende; korta kurser, IT-pedagoger och Stresspedagoger: 500 stycken

Resultat: 561 stycken

Mål-Antal boende, konferenser: 100

Resultat: 40 stycken

Verksamheten mäter ovanstående faktorer löpande samt rapporterar dem vid behov till den politiska nämnden.

Redovisning per termin, enligt statistik från redovisade siffror till SCB

Siffrorna är hämtade från skolans redovisade siffror till Statistikmyndigheten SCB och är en redovisning gällande långa utbildningar samt Studiemotiverande folkhögskolekurs, SMF.

Tärna folkhögskola		Antal DV	Antal delt	Antal män	Antal kvinnor	Varav utlands födda
	Vårtermin	3614	603	103	500	42
	01. Långa allmänna kurser	1386	66	23	43	26
	02. Långa särskilda kurser	1543	73	15	58	3
	03. Korta kurser	354	439	50	389	-
	15. SMF	150	12	8	4	3
	16. SMF+	181	13	7	6	10

	Hösttermin	2732	539	76	463	42
	01. Långa allmänna kurser	1088	64	23	41	26
	02. Långa särskilda kurser	1119	65	11	54	4
	03. Korta kurser	268	391	27	364	-
	15. SMF	130	10	9	1	6
	16. SMF+	127	9	6	3	6
Summa:	Totalt	6346	1142	179	963	84

Utvecklingsplan "Framtidens folkhögskola - Tärna folkhögskola 2030"

Under hösten 2019 påbörjades ett arbete där verksamheten uppdaterade sin strategiplan, från 2016, och målet var att rikta blicken mot 2030. Utvecklingsplanen skulle gå hand i hand med den nya regionala utvecklingsstrategi som finns i Region Västmanland samt att skolan även skulle ha Agenda 2030 som utgångspunkt. Projektet hade också samhällets och medborgarnas behov 2030 i fokus. Arbetet med utvecklingsplanen gjordes i samarbete med den politiska nämnden samt med skolans personal. Arbetsgrupperna har identifierat olika mål från Agenda2030 samt från den regionala utvecklingsstrategin. Dessa mål kommer att genomsyra verksamheten, och löpande avstämmningar kommer att göras under ett verksamhetsår. Kultur- och folkbildningsnämnden fastställde den nya utvecklingsplanen 8 december 2020.

Utvecklingsplanens utvecklingsområden är:

Att utgå från Agenda 2030

Att utgå från RUS 2030

Kompetensförsörjning

Utbildningar på Tärna

Verksamheten har under året fortsatt arbetet med att konkretisera utvecklingsplanen.

Agenda2030-målet utifrån följande fokusområden

Mål 3 – Hälsa och välbefinnande

Mål 4 – God utbildning för alla

Mål 5 – Jämställdhet

Mål 10 – Minskad ojämlikhet

Mål 12 – Hållbar konsumtion och produktion

På Allmän kurs har man inom olika temaarbeten pratat om Agenda2030. Även skolans särskilda kurser har med sig detta tänk i de olika delkurserna som ingår i respektive utbildning. Skolan har under året arrangerat en klädbyttardag och i samband med det har man pratat om hållbarhet.

Skolan har fortsatt med arbetet att sprida kunskap från verksamhetens olika mål från Agenda2030 genom att till exempel ha skyltar i skolans matsal samt småtavlor på skolans toaletter där verksamheten uppmärksammar något mål då och då.

Kompetensförsörjningsmålet

Kompetensförsörjningsenheten i Region Västmanland hade under våren nätverksträffar med olika branscher där rektor var med. Skolledningen har även uppdaterat sig via olika framtidsprognoser vad gäller behov på arbetsmarknaden, dels i länet, dels nationellt. Ett arbete med ett förändrat kursutbud från och med hösten 2026 kommer att påbörjas i januari 2025.

Utbildningar på Tärna

Skolan har stor hjälp av analytiker samt HR-strateger inom Region Västmanland så att verksamheten kan planera sina särskilda kurser efter behovet hos individen och i samhället. Det är skolans politiska nämnd som inför varje nytt läsår tar beslut om kursutbudet. Inför beslutet gör skolledningen en noggrann behovsanalys som ska presenteras för politiken.

Regionala utvecklingsstrategin, RUS

Den Regionala utvecklingsstrategin, RUS, kommer att uppdateras. Det arbetet startade under 2023 och beräknas bli klar och beslutat våren 2025. Men enligt den nu gällande RUS:en så är Tärna folkhögskolas del så som beskrivs nedan.

Den gröna färgen visar på direkt effekt och den gula på långsiktig effekt. Målen finns med i det dagliga arbetet.

Ett livskraftigt Västmanland

#Hållbar utveckling

#Digital omställning

Ett välmående Västmanland

- #1 Minska andelen barn i ekonomiskt utsatta hushåll
- #2 Balans på bostadsmarknaden
- #3 Öka tryggheten
- #4 Öka tilliten i samhället
- #5 Öka andelen som anger att deras hälsa är bra eller mycket bra
- #6 Öka tillgängligheten till hälso- och sjukvården

Ett tillgängligt Västmanland

- #7 Öka kollektivtrafikens marknadsandel
- #8 Öka frakterna via Mälarhamnarna
- #9 Tillgång till snabbt bredband
- #10 Öka tillgängligheten till natur- och kulturmiljöer
- #11 Öka deltagandet i kultur- och fritidsaktiviteter
- #12 Öka produktionen av livsmedel
- #13 Öka produktionen av fossilfri och förnybar energi

Ett nyskapande Västmanland genom hållbar tillväxt

- #14 Öka den regionala ekonomiska förnyelseförmågan
- #15 Öka antalet exporterande företag
- #16 Förbättrat företagsklimat
- #17 Öka andelen elever som fullföljer sina studier
- #18 Fler företag och organisationer hittar rätt kompetens
- #19 Öka andelen sysselsatta
- #20 God ekonomisk utveckling

3. Systematiskt kvalitetsarbete

Skolans kvalitetsarbete har genomförts mot de uppsatta målen som finns i verksamhetsplanen samt i utvecklingsplanen. Uppföljning sker vid delårs- och årsbokslut.

Kursplanerna för de olika utbildningarna går hand i hand med de riktlinjer som Folkbildningsrådet och Regionen har och som är verksamhetens mål.

Region Västmanland använder verktyget balanserade styrkort som mätmetod. När vi redovisar våra mål så använder vi grön färg för de mål som är klara, gul färg för de mål som vi har påbörjat men som inte är klara, och röd färg för mål som inte är uppfyllda. I samband med dessa mätningar så skriver skolan också en förklaring på varför resultatet har blivit som det har blivit samt hur man ska göra för att nå de mål som inte är uppfyllda.

Utvärdering

Varje enskild utbildning gör utvärderingar vid terminsslut och skolan har ett mentorssystem där mentorn har löpande samtal med deltagarna under studietiden.

Skolan gör en större muntlig utvärdering i slutet av varje termin. I maj deltog skolan i den nationella digitala Folkhögskoleenkäten som görs varje år.

Verksamheten utvärderar löpande även korta kurser och konferensverksamheten genom enkäter. Det är viktigt för skolan att få denna feedback så att man vet vad deltagare, besökare och övriga gäster tycker om verksamheten med mera.

Verksamhetsspecifika mål

Skolans verksamhetsspecifika mål utgår från Regionfullmäktiges övergripande mål, Den Regionala utvecklingsstrategin (RUS) samt Förvaltningsplanen och benas sedan ner till verksamhetsnivå med indikatorer och målvärde. Vissa mål mäts vid varje delårs- och årsbokslut och andra mål mäts vid varje halvårsslut, det vill säga 30 juni och 31 december. Uppföljning och resultatet redovisas till den politiska nämnden.

Huvudrubrikerna på målen är; Ett välmående Västmanland, Ett tillgängligt Västmanland, Ett nyskapande Västmanland, (RUS' mål) samt Nöjda och trygga invånare, Effektiva och ändamålsenliga tjänster av god kvalitet, Engagerade medarbetare med rätt kompetens, Ekonomi i balans. (Regionfullmäktiges mål)

Skolans styrdokument

Verksamheten går löpande igenom skolans styrdokument och uppdaterar vid behov. Sedan distribueras det till personalen och/eller till de studerande.

Medarbetarenkät

Region Västmanland genomför regelbundet, ungefär vartannat år, en medarbetarenkät som vänder sig till alla anställda inom regionen. Hösten 2024 genomfördes en medarbetarenkät för samtliga anställda i Region Västmanland. Skolledningen är nöjd med resultatet då skolan på många områden redovisade ett bättre resultat än vad regionen och förvaltningen hade.

En sammanfattning på de olika rubrikerna och på enheten *Hållbart medarbetarengagemang*, HME samt *Hållbart säkerhetsengagemang*, HSE finns här. Verksamheten kommer att påbörja ett arbete med resultatet januari 2025.

	Region Västmanland	Regionala utvecklingsförvaltningen	Tärna Folkhögskola
HME/Total	79	79	83
HME/Motivation 	79	76	78
HME/Ledarskap	82	85	89
HME/Styrning	77	77	81
HSE/Total	76	76	80

Risk- och väsentlighetsanalys

Från och med hösten 2023 har skolan ett skyddsombud. Möte med skolledning och skyddsombud har varit var tredje vecka.

Interna och externa händelser som kan påverka folkhögskolans möjligheter att nå sina mål identifieras och redovisas till den politiska nämnden vid delårsrapporter samt årsredovisning. Dessa rapporter skall innehålla en beskrivning av väsentliga och kritiska händelser inom verksamheten gällande till exempel kvalitet, ekonomi och medarbetare. På så sätt är risk- och väsentlighetsanalysen systematiserad och dokumenterad.

Riskbedömning och åtgärder

När en intern eller extern händelse har identifierats görs en riskanalys med utgångspunkt från deras sannolikhet och konsekvens för verksamheten. I skydds ronderna (både den fysiska och psykosociala) identifieras risker och händelser värderas och processas i alla personalgrupper, vilket resulterar i åtgärdsplaner. Dessa planer samverkas därefter med berörda personalgrupper.

Riskbedömning arbetsmiljö

- Årliga medarbetarsamtal genomförs då arbetsmiljön diskuteras.
- Risker rapporteras till den berörda personalgruppen.
- Handlingsplaner skapas och följs upp av den berörda personalgruppen.
- Verksamheten gör en gång per år en rond enligt mall som Region Västmanland har. Då inbjuds även någon representant från deltagarna.

Riskåtgärder

Skolledningen i samråd med arbetsledare och den berörda personalgruppen väljer vilka åtgärder som ska vidtas för att undvika eller reducera riskerna inom samtliga perspektiv.

4. Organisation

Skolan

Tärna har totalt 23,25 tjänster i sin personalbudget. Tjänsterna är uppdelade i tre delar; administration, utbildning och service. Administrationen har 3,10 tjänster, långa och kortkurser har 9,75 tjänster, SMF-kursen 1,0 tjänst och serviceenheten har 9,40 tjänster.

Administrationen består av rektor, servicechef, biträdande rektor, administratör.

Enheten *Utbildning* består av pedagogisk personal för långa, korta kurser och för SMF, samt kurator (20%), SYV (20%), socialpedagog/resurspedagog (20%) och biblioteksansvarig (10%).

Varje lång kurs har en kontaktperson.

Enheten *Service* består av husmor/internatföreståndare, kockar, städpersonal, vaktmästare systemtekniker och receptionist samt ett utrymme för extra personal. Skolan har även en person som jobbar som kommunikatör på 40%.

Lärartjänster och övriga tjänster kopplade till långa kurser

Skolan har 2024 totalt haft 9,55 helårstjänster gällande pedagogisk personal exklusive förstärkning eller språkstöd + tolk, fördelade på 5,35 helårstjänster exklusive förstärkning på den allmänna kursen och 4,20 på skolans profilkurser. Det finns även en kurator på 20% tjänstgöringsgrad kopplade till de långa kurserna. Verksamheten har 0,20 tjänst till kursledare på korta kurser. Det ger ett medelvärde på totalt 1,97 helårstjänster på långa kurser på 1000 dv.

Statsbidrag med riktat behov och deltagarstöd

Verksamheten använder sig inte av extra statsbidrag från Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) utan skolan har omprioriterat och anställt personal som till exempel har ansvar för det socialpedagogiska stödet. Verksamheten har kurator, SYV samt socialpedagog anställda som är riktade till långa kurser och SMF.

Regional utvecklingsnämnd

Från och med oktober 2022 ingår skolan i Regionala utvecklingsnämnden.

Regionala utvecklingsnämnden

Jenny Landernäs (M)	Ordförande
Aurora Pirraku Eriksson (M)	Ledamot
Elin Granqvist (KD)	1:e vice ordförande
Richard Fallqvist (L)	Ledamot
Janeth Persson (SD)	Ledamot
Sven Fallgren (SD)	Ledamot
Karolina Myllergård (S)	2:e vice ordförande
Angelica Stigenberg (S)	Ledamot
Marino Wallsten (S)	Ledamot
Malin Kauranen (S)	Ledamot
Eva-Lotta Svensson (C)	Ledamot

Mikael Söderlund (M)	Ersättare
Per Norin (KD)	Ersättare

Birgitta Åkerberg (L)	Ersättare
Håkan Malmström (SD)	Ersättare
Robert Lennes (S)	Ersättare
Ann-Sofie Hesselbäck (S)	Ersättare
Felicia Granath (V)	Ersättare

Skolans politiska nämnd har ansvar för den pedagogiska verksamheten. Det innebär beslut om innehållet på långa och korta kurser, prissättning på internatboendet, revisorsgranskning på årsredovisning samt beslut om verksamhetsberättelse.

5. Deltagarfrågor

Skolan har inplanerade möten med våra deltagare var fjärde vecka. Då har skolan internatmöte och kursråd. Husmor är ordförande på **internatmötet** och biträdande rektor är också med samt alla boende på internatet. Man pratar om sådant som gäller internatet. **Kursrådet** har två representanter från varje klass och sedan är husmor samt biträdande rektor också med. Mötet tar upp skolgemensamma angelägenheter. Varje klass har **klassråd** en gång per vecka där man diskuterar sådant som gäller till exempel klassens utbildning.

Skolan har följande mötesforum där olika grupper når varandra.

Grön text = Forum där deltagarna har möjlighet att påverka sin tid på skolan.

Planeringsdagar, juni o augusti	Planering av läsåret, temadagar, möten, fortbildning, utvärdering och uppföljning
Terminsstart (dvs varje gång nya deltagare börjar)	Information om studeranderättsliga frågor, policydokument, påverkansformer, gruppen –gemensamma regler
Veckovisa Måndagsmöten	Fungerar som ett kort möte med information och sammanfattning av kommande veckan
Lärarråd	Pedagogiska råd, planering och uppföljning av kursutvärderingar, genomförande av utvärdering i slutet av varje termin, resultat och handlingsplaner. Deltagarnas studieplanering i ett gemensamt underlag, rutiner för behörighetsgivning uppdateras och följs upp.
Studerandevårdmöte	Återkommande möten då lärare och skolläda gån genom till exempel närvaro, individuella studieplaner
Omdömeskonferenser	Gemensamma riktlinjer för arbetet, underlag och dokumentation
Administratörsgruppen	Rutiner för antagning, intyg, rapportering, arkivering
Kursmöten för respektive utbildning	Kontinuerligt, frågor skickas vidare till andra kurser, ledning eller externa parter, dokumentation. Handlingsplaner för ärenden, som inte kan åtgärdas omedelbart
Kursråd	Kontinuerligt, här lyfts frågor av skolgemensam art. 2 representanter från varje klass, husmor samt en person från skolläda gån.
Klassråd	Varje vecka, frågor som gäller klassen

Internatmöte	Frågor för alla som bor på internatet. Husmor ärordförande
Mentorssystem	Alla deltagare har en mentor som har löpande kontakt med deltagaren. Sedan finns även stöd av kurator, SYV och socialpedagog.
Facklig samverkan	Skolledning och de olika fackliga ombuden har haft facklig samverkan vid behov.
Personalmöte, APT	Kontinuerligt för all personal. Frågor av skolgemensam art lyftes och planeras.
Skolledning (rektor och biträdande rektor, servicechef)	Medverkar i omdömeskonferensen och kontrollerar behörighetsgivning Följer upp antagningsarbete Ansvarar för intyg Ansvarar för rapportering till extern part Ansvarar för arkivering Medarbetarsamtal på hösten, lönesamtal på våren enligt kollektivavtal Samråd med enskilda medarbetare och deltagare
Utvärdering i december och maj	Utvärdering görs vid varje terminsavslut

På Tärnas hemsida finns en länk, *För deltagare*, där Tärna bland annat har information om studieekonomi, internatet, högskolebehörighet, behörighet till yrkeshögskola, studieomdöme, riktlinjer för antagningskriterier, information om terminsavgift samt skolans riktlinjer. Verksamhetens riktlinjer, "Riktlinjer för Tärna folkhögskola", innehåller handlingsplaner för; Ordningsregler, Kränkande särbehandling och diskriminering, Varning eller avskiljande av studerande, Utvärdering av skolans utbildningsverksamhet, Krissituationer, Närvaro samt Rättigheter på folkhögskola. Under denna länk finns det även riktlinjer för antagning till långa kurser.

Utvärdering för 2024

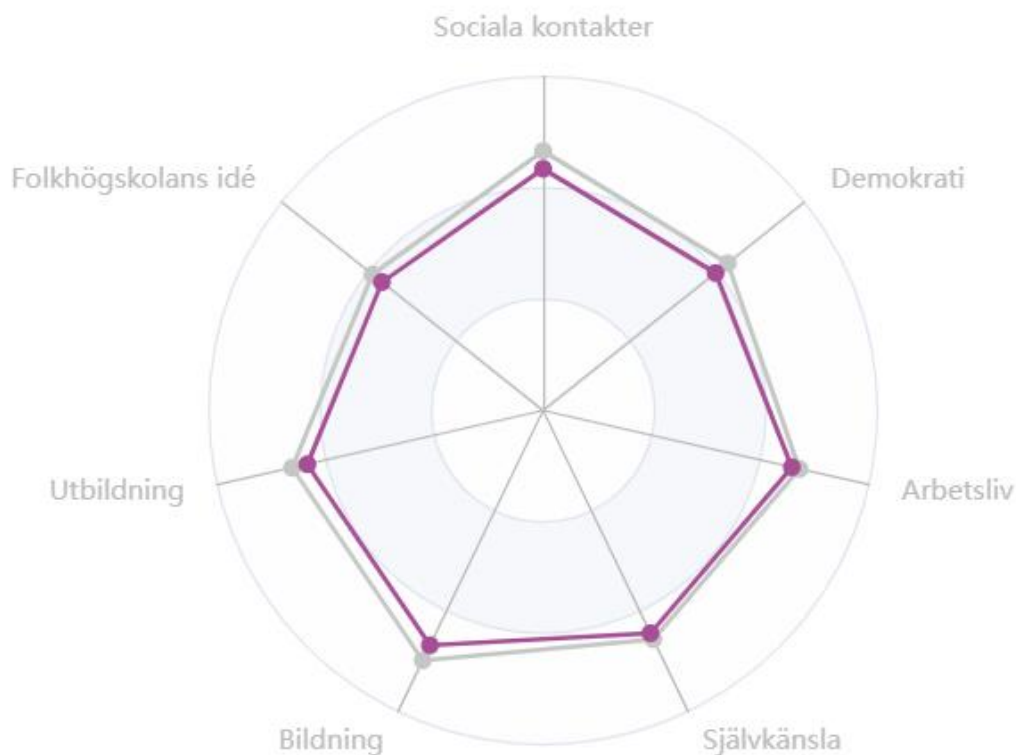
Utvärderingar av verksamheten

Verksamheten genomför utvärderingar med deltagare som studerar på långa kurser, dels återkommande på respektive kurs, dels genom en skriftlig enkät som genomförs vid varje terminsslut, i december och i maj.

Vårterminen 2024

I maj deltog skolan i den nationella Folkhögskoleenkäten som görs varje år under maj månad. Nedan visar hur resultatet i det stora hela såg ut samt också hur resultatet såg ut i jämförelse med föregående år, 2023. Den lila linjen är 2024 års resultat och den gråa linjen är resultatet från 2023.

Svarsfrekvens: 83% (Riket: 41,3%.)

- 87 % anger att studierna på Tärna generellt har ökat deras kunskaper.
- 80 % tycker att studierna på skolan har ökat deras möjligheter att studera vidare.
- 72 % tycker att de har fått bättre självförtroende.
- 75 % har blivit bättre på att samarbeta.
- 80 % känner att de har blivit en del av en gemenskap.
- 66 % har fått inspiration att studera vidare på högskola/yrkeshögskola.
- 82 % vill arbeta vidare med det som utbildningen handlar om.
- 77 % anger att studierna har ökat deras möjligheter på arbetsmarknaden.
- 90 % har fått inspiration att fortsätta jobba med den personliga utvecklingen.
- 91 % har fått inspiration till att fortsätta lära sig nya saker.

Samtliga dessa siffror är försämrade med någon enstaka procentenhet i jämförelse med resultatet för 2023. Skolan kommer att försöka jobba med förbättringar inom de sju områdena genom att tänka mer aktivt och konkret på dem.

Skolan gjorde även en speciell utvärdering till deltagare på internatboendet där man kunde utläsa att de var nöjda med servicen på skolan. Det har förekommit interna konflikter om städning och ordning i dagrummen men annars upplever de boende att det är en bra boendemiljö. De boende tycker att den löpande informationen fungerar bra.

Höstterminen 2024

I december gjorde varje utbildning en muntlig utvärdering i små grupper som man sedan diskuterade tillsammans i klassen. Alla kurser utgick från samma frågor.

Svarsfrekvens: 78%

Lärandemål Allmän kurs

Skolan genomför varje termin en enkät om lärandemål utifrån Folkbildningsrådets riktlinjer om kvalitetssäkring. Skolan använder en skala 1-6. Nedan redovisas svar som fått minst en 4:a.

84% anser att de fått breddade kunskaper i ämnen, men också att de fått kunskaper om hur man kritiskt värderar och redovisar fakta.

75% anser sig vara självständiga i sitt arbete med skoluppgifter.

Resultaten för både vårtermin och hösttermin är mycket lika.

Några citat som kunde utläsas i utvärderingar från 2024:

”Roligt med varierande uppgifter från respektive lärare, exempelvis mer fördjupade uppgifter med lärare NN och mer diskussioner med MM.”

”Det öppnar dörrar till högre utbildningar och bättre chanser till ett stabilare liv i framtiden.”

”Först och främst skulle vi vilja nämna att vi är väldigt tacksamma över utbildningen. Vi har lärt oss massor, lärt känna fantastiska människor och oss själva, utvecklats som människor och fått med oss mängder med kunskap. Om man jämför vilka vi är när vi kom hit i januari och vilka vi är idag är det otroligt. Ni lärare kompletterar varandra väldigt bra och har en gedigen kunskap, och att lärarna och vi elever blir som en stor gemensam grupp som verkligen accepterar varandra, har kul ihop och till och med kan gråta tillsammans.”

6. Årets arbete för jämställdhet och mot diskriminering

Jämställdhetsarbete och jämställdhetsintegrering

Region Västmanland har en policy ”Hälsofrämjande arbetsplats”, som är beslutad i Regionfullmäktige 2023-11-14. (Dokumentet ersätter tidigare dokument: Arbetsmiljö dok. nr. 2031, Jämställdhetspolicy dok. nr 2173, Policy om kränkande särbehandling, trakasserier och sexuella trakasserier dok. nr. 7315, Homosexuella, bisexuella, trans- och queerpersoner dok. nr. 7313.)

”Regionen ska vara en hälsofrämjande arbetsplats. Det innebär att verksamhetsmål uppnås samtidigt som en god arbetsmiljö och förutsättningar skapas för ett hållbart arbetsliv för regionens medarbetare hela arbetslivet. Utgångspunkten för arbetet är framgångsfaktorer för en hälsofrämjande arbetsplats.”

” Målet för arbetsmiljöarbetet i Region Västmanland är hälsofrämjande arbetsplats med låg och stabil sjukfrånvaro samt en god, jämställd och jämlik arbetsmiljö för samtliga medarbetare.”

” Region Västmanland ska vara en arbetsplats fri från kränkande särbehandling, trakasserier och sexuella trakasserier. Sådana händelser är inte accepterade och ska, om de uppstår, hanteras skyndsamt. Medarbetare som gjort en anmälan eller bidragit med information i en utredning får ej utsättas för repressalier.”

De olika delarna är: Mål och uppdrag-Medarbetarskap och ledarskap - Delaktighet och gemenskap – Kommunikation och mötesforum - Systematiskt arbetsmiljöarbete - Hälsa, anpassning och rehabilitering - Likabehandling och jämställdhet - Lärande och utveckling. Som regionfolkhögskola så följer vi Regionens Policy ”Hälsofrämjande arbetsplats”. Region Västmanland gör olika uppföljningar som har med området att göra, till exempel vid medarbetarundersökning.

Region Västmanlands hållbarhetsprogram

Region Västmanland har sedan maj 2023 ett hållbarhetsprogram. Hållbarhetsprogrammet innehåller mål för resurseffektivitet och hållbara inköp, jämlikhet och jämställdhet, klimat, tillgänglighet och delaktighet samt biologisk mångfald och giftfri miljö.

Med hållbarhetsprogrammet 2023-2030 säkrar regionen ett samlat grepp om frågorna, genom att integrera de ekologiska, sociala och ekonomiska hållbarhetsperspektiven i ett och samma program för att se till att regionens verksamheter är i linje med och bidrar till Agenda 2030. Hållbarhetsprogrammet säkrar att Region Västmanland och den egna organisationens arbete är hållbart samt att man arbetar för målen i programmet genom att integrera dem i styrprocessen och målstyrningen. Verksamheten ska utgå från rubrikerna Ekonomisk hållbarhet – Miljö – Miljöarbete i verksamheten – Kemikalier – Social hållbarhet/Mänskliga rättigheter.

Aktiviteter och mål

Tärnas förhållningssätt skall präglas av respekt för olika åsikter och därmed vara fri från diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, funktionshinder, religionstillhörighet, sexuell läggning eller ålder.

Skolan har en tydlig handlingsplan för vad som gäller vid kränkande särbehandling och diskriminering. (Se Riktlinjer kapitel 2, Kränkande särbehandling och diskriminering.)

Rutiner om hur skolan arbetar med jämställdhet har syfte att:

- stödja skolans jämställdhetsarbete
- stödja skolans hållbarhetsarbete

Tärna folkhögskola har, som en naturlig del i det vardagliga arbetet, som mål att kunskapen och medvetenheten om genus- och jämställdhetsfrågor samt mänskliga rättigheter hos både medarbetare och studerande ska finnas. För att uppnå detta så har skolan löpande utbildning/diskussioner inom området vid personaldagar, föreläsare inom ämnet för deltagarna

samt mentorssamtal varje termin där verksamheten tar upp frågan.

I undervisningen har verksamheten ett medvetet och aktivt förhållningssätt till genusfrågor och varje lärare ska se till att undervisningen till innehåll och upplägg präglas av ett jämställdhetsperspektiv.

Skolan har ett kursråd där det finns representanter från samtliga utbildningar samt från personalgruppen. Kursrådets uppgift är att fungera som remissinstans och därmed vara en slags kvalitetsgaranti för olika frågor kring verksamhetens planering, genomförande och uppföljning. I skolans antagningsprocesser strävas att i möjligaste mån få en så jämn könsfördelning bland kursdeltagare som möjligt.

Skolan har genom den nya utvecklingsplanen lyft fram två mål i Agenda2030 som har med jämställdhetsarbete och mänskliga rättigheter att göra; 5 - Jämställdhet, 10 - Minskad ojämlikhet. Dessa mål, tillsammans med de tre övriga identifierade målen från Agenda2030 mål 3, 4 och 12, kommer verksamheten att utgå från när skolan planerar utvecklingsarbetet med Agenda2030 och hur det ska synliggöras. Se sidan 9-11 där det står lite mer om detta arbete.

7. Sammanfattning

Tärna folkhögskola har en väl fungerande verksamhet som genom den unika utbildningsformen folkhögskola kompletterar övriga utbildningsverksamheter som finns i samhället. Skolledningen tycker att verksamheten har klarat året bra och all personal har visat en mycket lösningsinriktad sida där alla hade som fokus att deltagarna på långa kurser skulle nå sina studiemål.

Skolan kan beskrivas som bra och uppskattad med en hög måluppfyllelse avseende utbildningskvalité och deltagarnöjdhet. Tärna folkhögskola har en stabil och professionell medarbetarstab som i hög grad bidragit till ett gott resultat.

Ett orosmoln under året har varit ekonomin och skolan visar ett minusresultat per den 31 december. Det har endast inträffat för två verksamhetsår tidigare under 13 år. Övriga år har verksamheten uppvisat ett positivt ekonomiskt resultat. Skolledningen är orolig för ekonomin de kommande verksamhetsåren, 2025 och 2026, då det troligen inte blir någon uppräkningsall från regionen.

En av folkhögskolans stora utmaningar är att erbjuda vuxenutbildning till människor med låg utbildningsbakgrund och skapa förutsättningar för deras fortsatta lärande. Tärna folkhögskola kan konstatera att många av skolans deltagare upplever sina studier som meningsfulla och att studierna gjort dem bättre rustade för att gå vidare i livet. För många betyder det att de fått behörigheter för vidare studier. Skolan gläds också över att de som fullföljt de yrkesinriktade utbildningarna har goda chanser till jobb efter avslutad utbildning.

Tärna folkhögskola strävar efter att behålla en hög utbildningskvalité och samtidigt vara flexibel och anpassningsbar för att kunna möta framtida utmaningar och behov. En förutsättning för detta är att verksamheten också i fortsättningen kan rekrytera kvalificerad och kompetent personal och erbjuda ett utbildningsutbud som lockar deltagare från såväl Västmanland som övriga Sverige.

Verksamhetens framtida utmaningar är:

- Bibehålla och utveckla det goda varumärket "Tärna folkhögskola". Skolan ska bedriva attraktiv folkbildning vilket ska genomsyra hela verksamheten.

- Arbeta praktiskt med utvecklingsplanen som riktar blicken mot 2030 och det behov som kommer att finnas i samhället och för individen. Utgångspunkt är bland annat Agenda 2030 samt den Regionala utvecklingsstrategin som finns i Region Västmanland.
- Arbeta aktivt med samhällets olika aktörer inom utbildning och arbetsmarknad.
- Använda en tydlig plan för marknadsföring för skolans olika verksamheter.
- Utveckla samarbete med Vård- och Omsorgscollege i Västmanland.
- Skolan har deltagare som har olika neuropsykiatriska diagnoser. Därför måste personalen fortbilda sig löpande inom detta så att Tärna kan ge dessa deltagare den stöttning och undervisning som de behöver för att lyckas.
- Uppfylla antal deltagarveckor.
- Nå de ekonomiska målen.

Sala 2025-03-12

Margareta Wistrand
Rektor/Verksamhetschef
Tärna folkhögskola

14

RUF240098

Regionala utvecklingsförvaltningen, Samhällsutveckling
Siv Living
Epost: siv.living@regionvastmanland.se
Telefon: 0790-611105

TJÄNSTESKRIVELSE REGIONAL SYSTEMANALYS FÖR VÄSTMANLAND

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämndens förslag till fullmäktiges beslut

Regional systemanalys för Västmanland godkänns.

Ärendet i korthet

Genom att skapa god och hållbar tillgänglighet till arbete, studier, aktiviteter och service för invånare, besökare och näringsliv kan visionen i den regionala utvecklingsstrategin om *ett livskraftigt Västmanland* möjliggöras.

Regional systemanalys för Västmanland tydliggör en regional riktning för utveckling av länet med avseende på hållbar tillgänglighet. Genom att peka ut strategiska inriktningar fungerar systemanalysen vägledande vid prioriteringar i kommande planeringsskeden. Det gäller både länstransportplan och trafikförsörjningsprogram, likväl som utvecklingsprocesser och satsningar inom andra områden som har bäring på tillgängligheten i länet. Vilket innebär såväl inom Region Västmanland som hos länets kommuner och andra aktörer. För att uppnå goda resultat är samverkan mellan aktörer en grundförutsättning.

Systemanalysen tydliggör också prioriteringarna kring vilken nationell infrastruktur som är mest angelägen att utveckla för Västmanlands län samt prioriterade policyfrågor vi vill se en förändring kring för att förbättra länets förutsättningar. Genom gemensam prioritering ökar kraften i länets påverkansarbete.

Detaljerad beskrivning av ärendet

Inför framtagandet av *Länstransportplan 2026–2037* och kommande *Trafikförsörjningsprogram* identifierades ett behov av att tydliggöra hur Västmanlands län ska utvecklas inom tillgänglighet och mobilitet. Därav Regionfullmäktiges uppdrag till Regionala utvecklingsnämnden i *Regionplan och budget 2023–2025* att ta fram en *Regional systemanalys för Västmanland*.

Verksamhetsmässiga och ekonomiska konsekvenser

Verksamhetsmässiga konsekvenser

Den regionala systemanalysen utgår från den regionala utvecklingsstrategin och visar inriktningen för utvecklingen av länets tillgänglighet. Systemanalysen ligger till grund för prioriteringar av åtgärder i framtagandet av kommande länstransportplan och trafikförsörjningsprogram. I övrigt bedöms ärendet inte medföra några verksamhetsmässiga konsekvenser.

Juridiska konsekvenser

Ärendet bedöms inte medföra några juridiska konsekvenser.

Administrativa konsekvenser

Ärendet bedöms inte medföra några administrativa konsekvenser.

Ekonomiska konsekvenser

Regional systemanalys för Västmanland ska ligga till grund för prioriteringar i kommande länstransportplan och trafikförsörjningsprogram. Länstransportplanens prioriteringar finansieras via statliga medel från nationell plan och belastar inte regionens budget. Prioriteringar i Trafikförsörjningsprogrammet kan innebära behov av statlig, regional eller kommunal finansiering beroende på typ av satsning.

Hållbarhet***Miljöperspektiv***

Strävan efter ett transporteffektivt samhälle innebär att färre transporter behöver göras och att transporter i första hand ska göras med aktiva och delade färdmedel. Detta leder till positiva effekter för miljö och klimat.

Barnrättsperspektiv

En prövning är inte aktuellt då beslutet inte påtagligt och direkt rör barn eller barn som närstående.

Satsningar som främjar aktiva och delade transporter, såsom gång, cykel och kollektivtrafik, är positivt för barn ur ett hälsoperspektiv med anledning till ökad rörelse. Det ger även en ökad rörelsefrihet samt leder till ökad trafiksäkerhet vilket är positivt.

Invånarperspektiv

Att förbättra tillgängligheten ger stora positiva konsekvenser för länets invånare. Västmanlands län har ett centralt läge i Mälardalen där det storregionala området fungerar som en gemensam marknad för arbete, utbildning och bostäder vilket ger en mångfald av möjligheter och kvaliteter för människor och företag. Genom förbättrad tillgänglighet ökar möjligheterna att kunna bo, verka och leva i hela länet. Det behövs väl utvecklad digital infrastruktur och digitala tjänster, samordnad fysisk planering och samt ett välfungerande och resurseffektivt transportsystem för såväl människor som gods. En attraktiv kollektivtrafik ger människor större möjlighet att göra val av arbete, studier, fritidsaktiviteter och besöksmål vilket skapar ökad livskvalitet.

Uppföljning

Uppföljning sker via indikatorer i Regionala utvecklingsstrategin.

Beslutet skickas till

- Utvecklingsstrateg infrastruktur, Regionala utvecklingsförvaltningen

Regional systemanalys för Västmanland

Inriktning för länets utveckling
inom tillgänglighet och mobilitet

Versionshistorik

Version 1.0	Remissversion	2024-12-04
Version 1.1	Inför beslut i Regionala utvecklingsnämnden	2025-03-05
Version 1.2		
Version 1.3		

Innehåll

Sammanfattning	4
1. Inledning	6
<i>Syfte och mål</i>	6
<i>Beskrivning av process</i>	6
2. Tillgänglighet och transporteffektivitet	7
<i>Vad är tillgänglighet?</i>	7
<i>Prioriteringsordning för hållbar tillgänglighet</i>	7
<i>Transporteffektivt samhälle</i>	7
3. Västmanlands nuläge	9
<i>Rumslig närhet</i>	9
<i>Fysisk mobilitet</i>	11
<i>Digital tillgänglighet</i>	14
<i>Försvar och beredskap</i>	15
4. Tillgänglighetsbehov i Västmanland	16
<i>Tillgänglighetsbehov i landsbygder</i>	16
<i>Tillgänglighetsbehov i tätort</i>	17
<i>Tillgänglighetsbehov i storregional nodstad</i>	17
<i>Tillgänglighetsbehov för godstransporter</i>	18
5. Strategiska inriktningar för hållbar tillgänglighet	19
<i>Strategiska inriktningar för landsbygder</i>	20
<i>Strategiska inriktningar för tätort</i>	21
<i>Strategiska inriktningar för storregional nodstad</i>	22
<i>Strategiska inriktningar för godstransporter</i>	24
6. Prioriteringar för nationell infrastruktur	26
<i>Vikten av påverkansarbete</i>	26
<i>Prioriterade policyfrågor</i>	27
<i>Prioriterade nationella infrastrukturinvesteringar</i>	28
7. Referenser	30

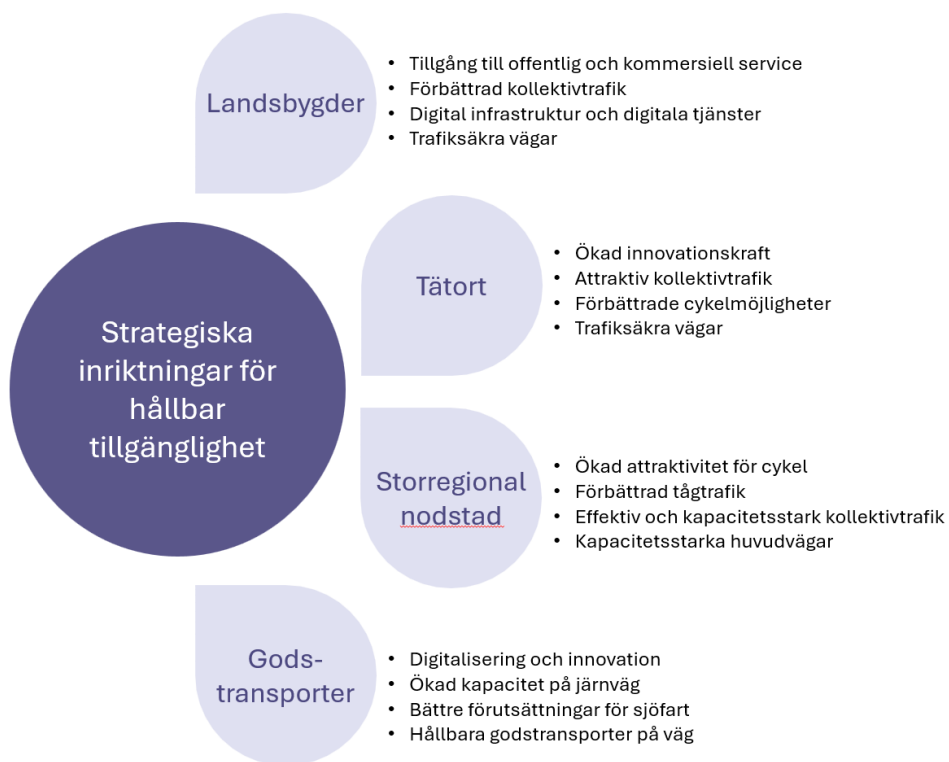
Sammanfattning

Genom att skapa god och hållbar tillgänglighet till arbete, studier, aktiviteter och service för invånare, besökare och näringsliv kan visionen i den regionala utvecklingsstrategin om *ett livskraftigt Västmanland* möjliggöras.

Västmanlands län har ett centralt läge i Mälardalen där det storregionala området fungerar som en gemensam marknad för arbete, utbildning och bostäder vilket ger en mångfald av möjligheter och kvaliteter för människor och företag. God tillgänglighet (digital, rumslig och fysisk) är en förutsättning för att kunna bo, verka och leva i hela länet. Det behövs väl utvecklad digital infrastruktur och digitala tjänster, samordnad fysisk planering och samt ett välfungerande och resurseffektivt transportsystem för såväl människor som gods.

Regional systemanalys för Västmanland tydliggör en riktning för utveckling av länet avseende hållbar tillgänglighet. Satsningar på ett transporteffektivt samhälle som främjar aktiva och delade transporter leder till ett ökat välmående med minskad klimatpåverkan som följd.

Systemanalysen tar hänsyn till att förutsättningarna ser olika ut över länet och innefattar strategiska inriktningar för geografierna landsbygder, tätort och storregional nodstad. För att fånga näringslivets behov hanteras godstransporter separat.

Genom att peka ut *strategiska inriktningar* fungerar *Regional systemanalys för Västmanland* vägledande vid prioriteringar i kommande planeringsskeden, både gällande transportinfrastrukturåtgärder via länstransportplanen och via trafikförsörjningsprogrammets inriktningar, likväl som satsningar inom andra områden som har bäring på tillgängligheten i länet. För att uppnå goda resultat är samverkan mellan aktörer en grundförutsättning.

Behoven av infrastrukturinvesteringar i Sverige är oerhört omfattande vilket innebär att effektivt påverkansarbete är avgörande för att möjliggöra statliga satsningar som gynnar Västmanland. Genom att länet är enade och har tydliga gemensamma budskap skapar vi förutsättningar för att få våra prioriteringar hörda, både gällande investeringar och policyfrågor.

Region Västmanland tydliggör därför prioriteringarna kring vilka nationella infrastrukturinvesteringar som är mest angelägna samt vilka policyfrågor som vi vill se en förändring kring för att förbättra länets förutsättningar.

Alternativ finansiering

Effektiva trimningsåtgärder

Konkurrenskraftig sjöfart

Mälarbanan del av transeuropeiska transport-nätet TEN-T

Ökad grad av målstyrd planering

Effektivisera cykelinvesteringar

1. Mälarbanan

2. Bergslags-
pendeln

3. Nobelbanan

4. Hjulstabron

1. Inledning

Syfte och mål

Regional systemanalys för Västmanland utgår från den regionala utvecklingsstrategin *Tillsammans för ett livskraftigt Västmanland* och visar inriktningen för utvecklingen av länets tillgänglighet.

Med strategiska inriktningar fungerar systemanalysen vägledande vid prioriteringar i kommande planeringsskeden. Det gäller både länstransportplan och trafikförsörjningsprogram, likväl som utvecklingsprocesser och satsningar inom andra områden som har bäring på tillgängligheten i länet. Vilket innebär såväl inom Region Västmanland som hos länets kommuner och andra aktörer. För att uppnå goda resultat är samverkan mellan aktörer en grundförutsättning.

Genom gemensam prioritering ökar kraften i länets påverkansarbete. I systemanalysen identifieras därför vilken nationell infrastruktur som är mest angelägen att utveckla för Västmanlands län samt prioriterade policyfrågor vi vill se en förändring kring.

De transportpolitiska målen är centrala i arbetet med att skapa ett hållbart, tillgängligt och effektivt transportsystem. Genom att arbeta efter dessa mål säkerställs att utvecklingen av Västmanlands transportinfrastruktur förbättrar tillgänglighet och mobilitet och samtidigt minskar klimatpåverkan samt främjar hälsa och välbefinnande.

Målen med *Regional systemanalys för Västmanland* är att

1. Tydliggöra och skapa en bred förståelse om strategiska inriktningar för hållbar tillgänglighet i länets olika geografier.
2. Utifrån de strategiska inriktningarna skapa förutsättningar för att gemensamt planera åtgärder och samordna relevanta insatser med aktörer i länet och omkringliggande län.
3. Få en ökad genomslagskraft för länets påverkansarbete utifrån en gemensam prioritering av behoven gällande statliga infrastrukturens satsningar och policyfrågor.

Beskrivning av process

I framtagandet av *Regional systemanalys för Västmanland* har arbetet utgått från *Handbok för trafikstrategiskt arbete* som tagits fram av SKR (Sveriges Kommuner och Regioner), Trafikverket och Boverket samt ett fördjupningsdokument riktat till regioner. Det primära syftet med en regional trafikstrategi är att dokumentera en regionalt genomarbetad och politiskt förankrad utvecklingsstrategi för hållbar tillgänglighet med utgångspunkt i den regionala utvecklingsstrategin. Handboken innebär en process som bättre kopplar an till samhällsplaneringens olika områden och där fokus ligger på det bredare tillgänglighetsbegreppet snarare än enbart transportsystemets tillgänglighet genom mobilitet.

I processen har politiker och tjänstepersoner från Region Västmanland samt länets samtliga tio kommuner deltagit. Även Trafikverket har haft en aktiv roll.

2. Tillgänglighet och transporteffektivitet

Vad är tillgänglighet?

Med tillgänglighet avses den lätthet med vilken invånare, besökare, näringsliv och offentliga organisationer kan nå det utbud och aktiviteter som de har behov av. Det vidgade tillgänglighetsbegreppet har tre dimensioner; *rumslig närhet*, *fysisk mobilitet* och *digital tillgänglighet*. Många av våra behov kan uppfyllas genom att resa och förflytta oss mellan olika målpunkter, men numera är det vanligt att sköta många uppgifter digitalt. Det kan handla om arbete, handel, utbildning, offentliga tjänster eller vård. Ytterligare sätt att tillgodose tillgänglighet är att placera viktiga målpunkter så att resbehovet minskar, vilket innebär att frågan om tillgänglighet är aktuell i all samhällsplanering.

För att skapa tillgänglighet finns därmed både markanvändning, transportsystemets utformning och digital kommunikation som parametrar att arbeta med. Planeringsaktörer i samverkan får genom det vidgade synsättet på tillgänglighet fler verktyg att arbeta med för att mer effektivt kunna påverka tillgängligheten.

En viktig aspekt är att tillgänglighet ser olika ut för olika människor och i olika livssituationer. Behoven kring tillgänglighet kan även förändras över tid.

Prioriteringsordning för hållbar tillgänglighet

För att skapa ett samhälle med god tillgänglighet för såväl invånare, besökare som näringsliv och offentlig sektor behöver en prioritering ske av hur tillgänglighet kan skapas så resurseffektivt som möjligt. Handboken för trafikstrategiskt arbete introducerar ett förhållningssätt som förklarar hur olika metoder att skapa tillgänglighet kan prioriteras med fokus på hållbarhet.

Vid utveckling av tillgängligheten kommer dessa prioriteringar att variera beroende på geografi. I glesbefolkade områden behöver transport med delat eller eget motorfordon prioriteras högre, medan gång och cykel bör prioriteras högre i tätbebyggda områden.

Prioriteringsordningen går att se som ett komplement till Trafikverkets fyrstegsprincip, som är en arbetsstrategi för att säkerställa en resurseffektiv samhällsutveckling. Den innebär att i första hand ska åtgärder som påverkar behovet av transporter samt val av transportsätt övervägas och analyseras innan åtgärder som innefattar fysiska byggnationer beslutas.

Transporteffektivt samhälle

Ett *transporteffektivt samhälle* strävar efter att skapa ett transportsystem som är långsiktigt hållbart och främjar hälsa. Det innebär att trafikarbetet med energiintensiva trafikslag som personbil, lastbil och flyg minskar. Detta kan ske både genom överflyttning till mer energieffektiva färdmedel och genom att transporter effektiviseras, kortas eller ersätts helt. Förutsättningarna att uppnå ett transporteffektivt samhälle är störst inom och mellan städer och tätorter.

Även om elektrifiering och ökad andel biodrivmedel har en central roll i att nå klimatmålet för transportsektorn finns andra skäl att ändå sträva efter ett mer transporteffektivt samhälle. En sådan riktning ger positiva effekter på markanvändning, buller, föroreningar och framkomlighet. Den stora vinsten är dock förbättrad hälsa till följd av ökad fysisk aktivitet och färre dödade och skadade i trafiken. Ett transporteffektivt samhälle innebär också att tillgängligheten ökar för alla grupper i samhället.

För att gå i en transporteffektiv riktning behöver satsningar för ökad tillgänglighet paketeras med hjälp av olika styrmedel. Detta förutsätter samverkan då ansvar och kompetenser är uppdelade på flera aktörer. Likaså behöver platsernas olika förutsättningar vägas in, liksom människors skilda behov.

3. Västmanlands nuläge

Utifrån tillgänglighetens tre faktorer, rumslig närhet, fysisk mobilitet och digital tillgänglighet, samt försvar- och beredskapsperspektivet, beskrivs länets nuläge inom relevanta områden för *Regional systemanalys för Västmanland*.

Rumslig närhet

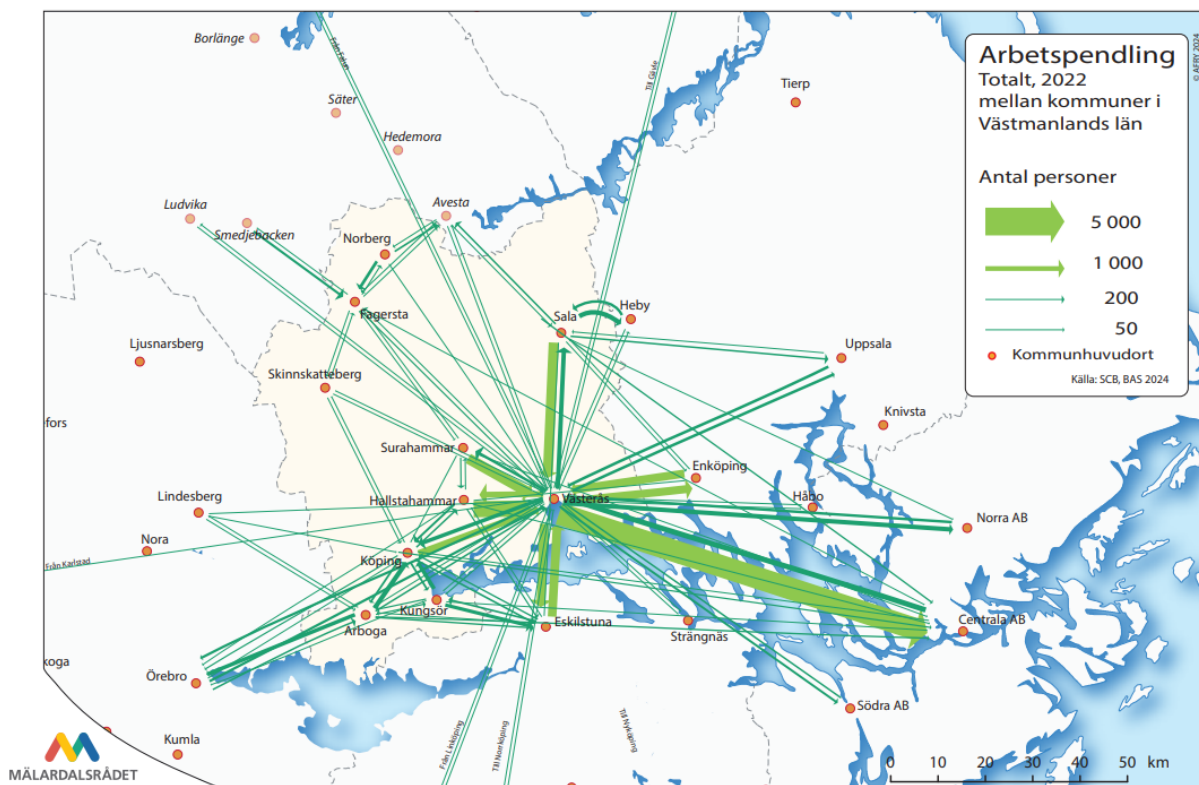
Västmanland är en del av Stockholm-Mälardalenregionen och östra Mellansverige. Det är en central del av Sverige med hög tillväxt och där stora delar av landets BNP skapas. Länets närhet till Stockholm, Eskilstuna, Örebro, Uppsala och Arlanda ger goda möjligheter att nå allt större och mer integrerade bostads-, studie-, och arbetsmarknader. Även norrut mot Ludvika och andra orter i Dalarna finns viktiga kopplingar. Den stora mängd lärosäten som kan nås från länet skapar goda förutsättningar sett till kompetensförsörjning.

I länets tio kommuner bor cirka 280 000 invånare. Ett till ytan litet län, ett av Sveriges minsta, kombinerat med en relativt stor befolkning innebär att befolkningstätheten är femte högst i riket med ungefär 55 invånare per kvadratkilometer. Samtidigt finns det stora skillnader i befolkningstäthet över länet, där det generellt är högre täthet i länets södra delar.

Fram till år 2050 väntas många av kommunerna i länet minska i befolkning enligt Statistiska centralbyråns befolkningsframskrivning från år 2024. Totalt förväntas folkökningen i länet bli sex procent fram till år 2050. Västerås och Hallstahammar förväntas öka under hela perioden medan Arboga och Kungör minskar inledningsvis men utvecklingen vänds till en ökning år 2050. Övriga kommuner i länet minskar. Framför allt minskar barn och unga i samtliga kommuner under de första tio åren, till följd av sjunkande födelsetal. Andelen äldre ökar i samtliga kommuner under hela framskrivningsperioden, främst bland personer 80 år och äldre.

Nio av tio Västmanlänningar bor i någon av länets 44 tätorter, där Västerås är länets storregionala nodstad och Sveriges sjätte största tätort. Runt 131 000 invånare är bosatta i Västerås tätort, vilket motsvarar nästan hälften av länets befolkning. I jämförelse med andra län i Östra Mellansverige bor en stor andel av länets befolkning i en tätort. Den största delen av befolkningen bor i länets södra delar längs E18 och Mälardalen.

Omkring 130 000 personer har sin arbetsplats i länet, varav 25 procent arbetar i annan kommun än de bor i. Var tionde sysselsatt pendlar in till länet, varav merparten från Stockholm, Eskilstuna eller Örebro. Drygt 20 000 sysselsatta bor i Västmanland men arbetar utanför länet, varav drygt hälften arbetar i Stockholm. Goda pendlingsförutsättningar är viktiga för länets arbetsmarknad.

Figur 1. Karta från 2024 som visar pendlingsflöden till och från orter i Västmanland. Bygger på data från 2022. Källa: Mälardalsrådet.

Tillgänglighetsanalys

Tillväxtverkets verktyg *Pipos Regionalanalys* visar att tillgängligheten till offentlig service i Västmanland varierar betydligt beroende på geografiska och demografiska faktorer samt transportmöjligheter. Analysen utgår från att studera tillgängligheten till dagligvaruhandel, utbildning och vårdcentral.

I landsbygderna är tillgängligheten till service generellt lägre än i tätorter. Detta beror på att befolkningsunderlaget inte räcker för att upprätthålla en fullgod service i direkt närhet samt att avståndet till service generellt är längre än i tätorter. Tillgängligheten till service är högre i kommunernas centralorter, som ofta har en högre koncentration av invånare, än i kommunen som helhet. Centralorterna har också i många fall en bättre utbyggd infrastruktur, inklusive vägar, kollektivtrafik och kommunikationsnätverk. Dessutom fungerar centralorter ofta som knutpunkter för kollektivtrafik.

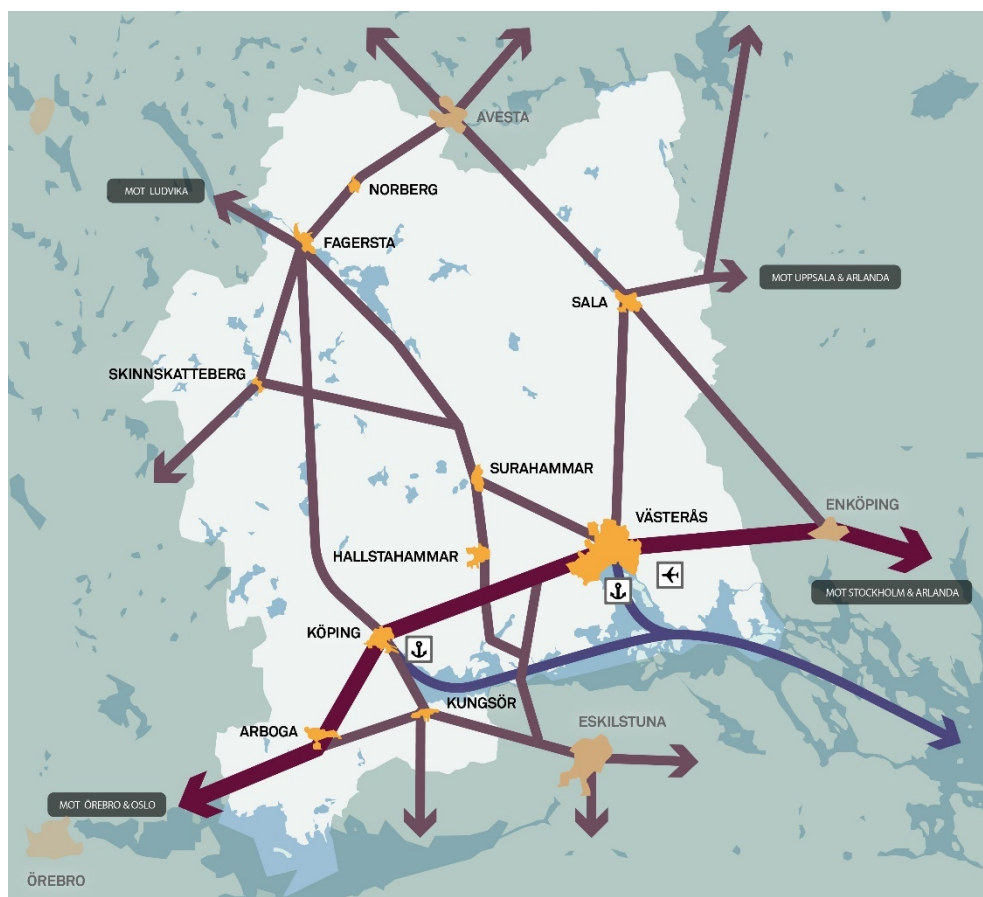
Samtidigt finns det skillnader mellan tätorter och inom kommuner. Ett exempel som illustrerar skillnader i tillgänglighet är en kommun med både tätorter och stor andel landsbygd. På kommunnivå kan tillgängligheten till service ligga under snittet för länet, vilket kan härledas till kommunens stora yta och de utmaningar som följer med att tillhandahålla service i hela området. Men om man tittar på en centralort inom kommunen, kan tillgängligheten vara högre

än snittet i länet. Detta visar att centralorter har bättre förutsättningar att upprätthålla god service jämfört med mer spridda och glesbefolkade områden inom samma kommun. Därmed har framför allt länets centralorter och vissa tätorter en avgörande roll för att försörja den omgivande geografin med olika servicefunktioner

Sedan finns det även delar av länet som har högre tillgänglighet både i centralorten och på kommunnivå. Detta kan förklaras av att det finns en kombination med en välutvecklad infrastruktur, ekonomiska förutsättningar, geografiskt läge och hög befolkningstäthet.

Analysen visar att Västmanlands län generellt ligger på samma nivå som rikssnittet när det gäller tillgänglighet till utbildning och något över rikssnittet för dagligvaruhandel och sjukvård. Detta innebär att länet som helhet inte har undermålig tillgänglighet, men att det samtidigt finns specifika områden med större utmaningar.

Fysisk mobilitet

Figur 2. Stråkkarta över Västmanland som visar hur länet hänger samman sett till transportstråk (omfattar både järnväg och väg) och viktiga kopplingar mellan trafikslagen.

Västmanland är ett transportintensivt län med flera genomgående transportstråk för samtliga fyra trafikslag: väg, järnväg, sjöfart och flyg (se figur 2). Detta ger goda möjligheter för transporter till, från och inom länet, vilket gynnar både invånare och näringsliv. Den internationella tillgängligheten är god avseende koppling till Arlanda och har stor potential att förbättras mot Norge i samband med utvecklingen av järnvägsstråket Oslo-Stockholm.

De största transportstråken inom länet omfattar både järnväg, väg samt sjöfart och är av stor vikt både för person- och/eller godstransporter:

- Mäljarbanan/E18 mot Oslo
- Sala-Oxelösund (UVEN)/ Riksväg 56
- Svealandsbanan/E20
- Dalabanan/Riksväg 70
- Bergslagspendeln/ Riksväg 66
- Godsstråket genom Bergslagen
- Mäljarfarleden

Utöver de största transportstråken finns det regionala vägstråk med mindre trafikflöden, men som är viktiga för att skapa och upprätthålla en god tillgänglighet i Västmanland.

Mäljarbanan är den järnväg som är av störst betydelse sett till länets studie-och arbetspendling. Den 200 kilometer långa järnvägen mellan Stockholm och Örebro står för det största trafikflödet i länets järnvägsnät, som totalt består av 341 kilometer järnväg. Mäljarbanan som är en del av stråket Oslo-Stockholm är i stora behov av investeringar för att tillgodose nödvändig kapacitet och kortade restider.

Enligt Trafikverket finns 11 560 kilometer väg i Västmanland. Av dessa är 2 119 kilometer statliga vägar där Trafikverket är väghållare, men där huvudparten ingår i länsplanens ansvarsområde för investeringar. Cirka en fjärdedel av de statliga vägarna är mötesseparerade. Länets kommuner är väghållare för 1 238 kilometer väg, medan merparten av vägnätet med 8 203 kilometer tillhör enskilda väghållare.

Cykelinfrastrukturen är framför allt koncentrerad till länets centralorter och tätorter. Enligt Trafikverket finns det cirka 80 mil cykelväg i Västmanland, varav 9 mil på det statliga vägnätet, 66 mil inom det kommunala vägnätet och 5 mil på det enskilda vägnätet. Länets kommuner visar på stora behov av cykelinfrastruktur.

Trafikverkets bristbeskrivningar för det funktionellt prioriterade vägnätet i Västmanland visar att många större brister på väg är åtgärdade, men att många främst mindre brister kvarstår. Det gäller särskilt trimningsåtgärder såsom korsningsåtgärder och trafiksäkerhetshöjande åtgärder för oskyddade trafikanter.

Trafiksäkerhetsmässigt för vägtrafiken i Västmanland har det totala antalet inrapporterade personer som skadats ökat under en tioårsperiod. Det råder dock osäkerhet kring det faktiska utfallet, då rutinerna kring inrapportering har ändrats under perioden. Grovt räknat skadas 2000 per år, varav ett knappt hundratal är allvarligt skadade. Antal dödade i vägtrafiken har minskat något under samma period och har ett snitt om fem döda per år de senaste fyra åren. Olyckor med dödlig utgång sker framför allt på det statliga vägnätet medan merparten av övriga olyckor sker på det kommunala vägnätet.

Det transeuropeiska transportnätet (TEN-T) är ett EU-omfattande nät av järnvägar, inre vattenvägar, närsjöfart och vägar som förbinder städer och andra transportnoder. Målet är att till år 2050 säkerställa hållbara transporter genom hela unionen utan luckor, flaskhalsar eller

saknade länkar, med viktiga etappmål 2030 och 2040. Lagstiftningen som reglerar nätet ställer krav på medlemsstaterna, regionerna och kommunerna längs med sträckorna, men öppnar också upp möjligheter för EU-finansiering. I förordningen från 2024 ingår kopplingen Oslo till Stockholm i Scan Med-korridoren. Dock går sträckningen söder om Mälaren och inte via Mälarbanan, som Region Västmanland förordar. E18 samt Västerås hamn är del av TEN-T och Västerås är utpekad som urban knutpunkt.

Västerås flygplats erbjuder reguljära utrikesflygningar och fungerar som ett komplement till större flygplatser i Stockholm-Mälardalenregionen. Flygplatsen hanterar sjukvårdstransporter samt bidrar vid behov med inflygningshjälp för helikoptertransporter till Västerås sjukhus. Västerås flygplats har även en viktig roll som beredskapsflygplats. Närheten och tillgängligheten till Arlanda flygplats och dess större utbud av flyg är mycket viktig för länets näringsliv.

Persontransporter

Kollektivtrafiken i Västmanlands län spelar en central roll och har utvecklats för att möta behoven hos en växande befolkning och ett diversifierat näringsliv, samtidigt som den bidrar till hållbar utveckling. I Västmanland ska bekväm och tillförlitlig tågtrafik hantera de större resandevolymer inom och utanför länet och kompletteras med en väl utbyggd busstrafik i och omkring våra större tätorter. Regionala utvecklingsstrategin slår fast att kollektivtrafikens marknadsandel av det motoriserade resandet ska öka, där andelen år 2023 uppgick till 16 procent. Resandet är starkt koncentrerat till Västerås kommun.

Västmanland har god tågtrafikförsörjning, där läget mitt i Mälardalen gör oss till en central punkt för storregionala tågförbindelser. Länet berörs av fem stråk med persontransporter där samtliga länets tio kommuner, varav nio kommunhuvudorter, har stationer med uppehåll. SJ erbjuder förbindelser till Stockholm och Örebro på Mälarbanan som också är det stråk som har flest resenärer. Mälartåg erbjuder förbindelser på sträckan Linköping-Uppsala med UVEN och har även trafik till Arlanda på Svealandsbanan söder om Mälaren. Tåg i Bergslagen förbinder via Bergslagspendeln Västerås med de norra länsdelarna och med starka arbetsmarknader såsom Ludvika och angränsande län. På Dalabanan finns trafik som förbinder Sala både mot Uppsala och Mora, samt på anslutande bana till Stockholm. Dessa tågförbindelser är avgörande för studie- och arbetsmarknaden och en stor tillgång sett till möjligheten att nå målpunkter inom kultur, turism och rekreation.

Mälartåg och Tåg i Bergslagen erbjuder sina resenärer att utan kostnad ta med cykel, resecykel och elsparkcykel. Antal cykelplatser är begränsade till två till sex platser per tåg och går inte att förboka. Även på vissa SJ-tåg finns möjlighet att ta med cykel.

Bussnätet i Västmanland är välutvecklat och täcker stora delar av länet. De regionala linjerna knyter samman centralorterna med mindre orter. För att säkerställa god tillgång till kollektivtrafik i hela länet finns lokaltrafik som förbinder de mindre orterna med tätorterna. Den inomkommunala busstrafiken planeras i samverkan med regionen och finansieras av kommunerna vilket gör att utbudet och avgifterna för resenärerna skiljer sig mellan länets kommuner. Totalt sett står Västerås inomkommunala busstrafik för merparten av länets totala utbud av busstrafik.

Många reser dagligen med bil. Flödena är särskilt intensiva mellan städer som Västerås, Sala, Köping, Arboga och Fagersta, samt till och från närliggande regioner som till exempel Örebro och Eskilstuna. Trafiken är ofta tät under morgon- och eftermiddagstimmarna, särskilt i stråk som förbinder regionens mest befolkade områden med större arbetsgivare och skolor.

Godstransporter

För att säkerställa effektiva och konkurrenskraftiga verksamheter på både nationella och internationella marknader är tillgången till pålitliga och effektiva transporter avgörande. Västmanland är strategiskt beläget i Stockholm-Mälarenregionen och kan hantera gods via samtliga trafikslag.

Mälarhamnarna i Västerås och Köping är centrala för import och export av gods, vilket gör det möjligt för företag att nå internationella marknader. Västerås hamn är Nordens största insjöhamn och tillsammans med hamnen i Köping hanteras årligen 3 miljoner ton gods. Mälarhamnarna hanterar både gods över kaj samt gods via järnväg och väg och har därmed en nyckelroll i att skapa goda förutsättningar för intermodala transporter. Idag har hamnarna mer kapacitet än vad som nyttjas, vilket ger god potential att öka transportererna med sjöfart och därmed frigöra kapacitet på väg och järnväg.

Godstransporter med flyg är generellt volymmässigt liten, men värdemässigt stor och har ett starkt beroende till persontransporter. Ur ett nationellt och storregionalt perspektiv har Arlanda en särställning och är av stor betydelse för näringslivets transporter.

Västmanland har goda järnvägsförbindelser som kopplar regionen till övriga delar av Sverige och internationella marknader. Banor som *Godsstråket genom Bergslagen, Svealandsbanan och Mälaren* är centrala. Majoriteten av godstransporterna på järnväg passerar endast länet, utan att ha start- eller slutpunkt i Västmanland. Järnvägen är dock en viktig förutsättning för verksamheter i Västmanland, som till exempel hamnarna. Västerås kombiterminal är en viktig del för att skapa förutsättningar för intermodala transporter. Andra större kombiterminaler i Västmanlands närhet finns i Hallsberg och Eskilstuna.

Vägtransporter dominerar i Västmanlands län, liksom i resten av landet. Vägnetet är klassificerat efter vägnas bärighet, där BK4 är den klass som tillåter tyngst fordon. I Västmanland består BK4-nätet av 368 kilometer väg. Ytterligare 748 kilometer väg ingår i BK4-nätet, men då med vissa restriktioner på fordonen. Under ett vardagsdygn sker cirka 2 300 lastbilstransporter inom länet. Utöver dessa transporter sker ytterligare 3 200 lastbilstransporter som har sin start- eller slutpunkt i Västmanland. Samtidigt sker cirka 4 100 transittransporter som enbart passerar genom länet.

Antalet tunga elfordon är fortfarande lågt i Västmanlands län, liksom i många delar av landet. Det finns ett fåtal publika laddplatser för tunga fordon i Västmanland, laddning sker främst inom respektive verksamhet. Andelen biobränsledrivna fordon har ökat i Västmanland, men är sett till den totala fordonsflottan fortfarande låg jämfört med fossildrivna fordon. Biobränslen för transporter, som biogas, biodiesel och HVO används till viss utsträckning inom godstransporter men främst inom kollektivtrafik. Andelen biobränsle av den totala bränslemarknaden är låg och infrastrukturen för tankning är inte fullt utvecklad.

Digital tillgänglighet

En stor andel hushåll och företag i länet har tillgång till snabbt och robust bredband, upp mot 95 procent. Landsbygderna har ofta en betydligt lägre tillgång till bredband av god kvalitet vare sig det gäller fast eller mobilt.

Många som pendlar med tåg, buss eller bil har behov av god uppkoppling under resan. Detta i kombination med att fordon blir alltmer uppkopplade ställer allt högre krav på mobiltäckningen längs järnvägar och vägar. Riksvägar i Västmanland har låg kapacitet där

endast drygt 50 procent av ytan som utgör riksvägar uppfyller nationella målet om hastighet och signalnivå. När det gäller högtrafikerade järnvägar uppnår drygt 60 procent av sträckorna i Västmanland de nationella målen. Detta medför att kvaliteten på uppkopplingen i dessa stråk kan upplevas som otillräcklig. Teknikutvecklingen går snabbt, och nya lösningar som exempelvis satellituppkoppling väntas förändra förutsättningarna för digital tillgänglighet.

Digital tillgänglighet handlar inte enbart om nätens täckning och hastighet utan också om användarupplevelsen. Därför är det viktigt att förutom utbyggnad av nät också satsa på att utveckla tjänsternas användarvänlighet, stabilitet och säkerhet samt åtgärder för att minska digitalt utanförskap.

Försvar och beredskap

Att utveckla en robust, säker och motståndskraftig infrastruktur är avgörande ur ett försvars- och beredskapsperspektiv. Transportinfrastrukturen måste utöver vardagliga behov, också stå emot påfrestningar som kriser, katastrofer och andra nödsituationer. Genom att förutse potentiella hot, identifiera sårbarheter och bygga redundans i transportsystemet och telekommunikationssystemet kan risken för allvarliga störningar minimeras, varav klimatanpassningar är en del.

Västmanland spelar en strategiskt viktig roll på grund av vårt geografiska läge. Som en del av länken mellan Norge och Sveriges östkust är länet avgörande för militär mobilitet och logistik, både för Sveriges nationella försvar och för NATO:s behov. I ett kris- eller krigsscenario skulle länets transportinfrastruktur – vägar, järnvägar, hamnar och flygplatser – bli centrala för att säkerställa snabb förflyttning av människor och materiel. Därför krävs en planering och investeringar i robusta transportlösningar för att möta dessa krav. En utvecklad järnväg mellan Oslo och Stockholm via Mälarbanan är prioriterad.

Västmanland och angränsande regioner har även en stark koncentration av verksamheter inom försvarsindustrin. Dessa spelar en nyckelroll i produktion och lagring av försvarsmateriel, vilket är av yttersta vikt för både Sveriges och allierade länders försvarsförmåga. Det behöver därför säkerställas att de logistiska flödena som stöder dessa industrier är robusta, säkra och motståndskraftiga mot eventuella hot, både fysiska och digitala. Detta inkluderar att säkerställa produktion och tillgång till drivmedel för transporter såsom el och biobränslen.

Västerås flygplats är ett riksintresse för kommunikation och beredskap. Som en av Sveriges utpekade beredskapsflygplatser behöver behovet av samhällsviktig luftfart, inklusive ambulansflyg, räddningstjänst, brandflyg och stöd till totalförsvaret, upprätthållas. Under krissituationer kan flygplatsen bli en knutpunkt för militär logistik och civila nödsituationer.

Hamnarna i Västerås och Köping har en nyckelroll för både civila och militära ändamål och med att säkerställa transportflöden under kriser och militära mobiliseringar.

4. Tillgänglighetsbehov i Västmanland

I ett regionalt perspektiv på tillgänglighet är det nödvändigt att utgå från att olika förutsättningar gäller för olika platser i länet. I detta avsnitt beskrivs behov av tillgänglighet för invånare och näringsliv i tre olika geografiska sammanhang samt för godstransporter.

Tillgänglighetsbehov i landsbygder

I landsbygderna utgör digital infrastruktur en avgörande komponent för att överbrygga de geografiska avstånden. Genom investeringar i bredband och digitala lösningar kan ett större utbud av varor och tjänster göras tillgängliga. Detta skapar även förutsättningar för distansarbete och småföretagande. Etablering av strategiskt placerade arbetsplatshubbar eller lärcentrum kan erbjuda såväl sociala som yrkesmässiga nätverk. Digital tillgänglighet medför även att ett visst behov av vård och omsorg kan tillgodoses utan att behöva resa.

Närhet till grundläggande servicefunktioner bör vara belägna inom en radie av 15 minuters resa. Detta innefattar tillgång till hållplatser för kollektivtrafik, drivmedel, post- och paketombud, apoteksombud samt mindre dagligvarubutiker. I ett servicesammanhang är butikerna särskilt viktiga eftersom de ofta erbjuder ombudstjänster.

Inom ett intervall av 15–30 minuters resa bör det finnas samhällsservice såsom skolor, barnomsorg, idrottsanläggningar och vård. Även pendlarparkeringar och bytespunkter som underlättar resor till större regionala centra bör finnas. För ökad tillgänglighet i mer glesa områden, bör mobila servicelösningar ses som möjliga alternativ.

För längre resor inom intervallet 30–60 minuter är tillgången till kollektivtrafik och ett välfungerande transportsystem avgörande för att nå sjukhus, gymnasieskolor samt ett bredare utbud av kultur, turism, rekreation och handelstjänster. Bilen är ett centralt färdmedel i landsbygder och ofta nödvändig för att uppnå tillgänglighet till olika målpunkter. Cykeln är ett bra komplement för ökad tillgänglighet på landsbygder.

Tillgänglighetsbehov i tätort

I länets tätorter bidrar digital infrastruktur till att öka tillgängligheten till varor och tjänster samt till möjliggörandet av distansarbete. Genom att verka för lösningar som digitala paketombud och effektiva e-handelssystem kan ett större utbud av varor erbjudas närmare bostadsområden. Digitalisering möjliggör även förbättringar i transportsystemet som till exempel ruttoptimering och allt fler uppkopplade fordon.

Inom en radie av 15 minuter från bostaden bör grundläggande aktiviteter och tjänster finnas tillgängliga med gång och cykel. Detta inkluderar barnomsorg, utbildning för de yngsta, hållplatser för kollektivtrafik, avfallshantering samt post- och paketutlämning. Dessutom bör rekreativsmöjligheter som lekplatser och grönområden finnas tillsammans med tillgång till dagligvaruhandel. Att skapa god tillgänglighet till dessa tjänster skapar en bekväm och välfungerande vardag, som främjar hälsa och minskar behovet av längre resor.

För resor inom 15–30 minuter bör det finnas ett större utbud av arbetsplatser, bytespunkter såsom järnvägsstationer samt fler utbildningsmöjligheter. Det bör också finnas vårdcentraler, restauranger, nöjesliv och idrottsanläggningar samt handel i olika former. Den fysiska mobiliteten i dessa områden bör anpassas för att stödja både aktiva och motoriserade färdmedel, samtidigt som klimatsmarta färdmedel såsom gång och cykel bör uppmuntras.

För resor inom 30–60 minuter krävs kollektivtrafik och bil för att skapa god tillgänglighet till större arbetsplatser, sjukhus och ett bredare kulturutbud. Detta skapar förutsättningar för en större arbetsmarknad och näringslivets kompetensförsörjning.

Tillgänglighetsbehov i storregional nodstad

För den storregionala nodstaden spelar digital infrastruktur en viktig roll för att skapa en tillgänglig stad. Genom att möjliggöra digitala tjänster, som paket- och postutlämning via automatiserade system och smidiga e-handelstjänster, kan ett större utbud av varor och tjänster nås snabbt och effektivt. Digital tillgänglighet är även viktig för att tillgodose behovet av allt fler uppkopplade enheter samt för framtida drönartrafik.

De flesta aktiviteter och tjänster för en fungerande vardag bör finnas inom ett 15 minuters avstånd från bostaden med gång eller cykel. Det handlar om barnomsorg, skola, lekplatser, livsmedelsbutiker, post- och paketutlämning, rekreativsområden, handel, arbetsplatser, idrottsanläggningar, sjukvård och hållplatser för kollektivtrafik. Detta skapar en tät och välplanerad stadsmiljö där de viktigaste vardagsbehoven finns nära och där behovet av längre resor minskas.

Inom 15–30 minuter finns stadens resecentrum, som fungerar som en knutpunkt för längre resor. Mellan 30 och 60 minuter eller mer handlar resorna om att nå arbetsplatser i andra kommuner och län, flyg till internationella resmål och större evenemang. För dessa resor är kollektivtrafik och bil de troligaste färdmedlen.

Tillgänglighetsbehov för godstransporter

Tillgänglighet för gods är avgörande för en välfungerande ekonomi och samhällsutveckling, och dess betydelse sträcker sig över alla typer av geografiska områden – landsbygder, tätorter och storregionala nodstäder.

Det är viktigt att arbeta för åtgärder som gör det ekonomiskt fördelaktigt att flytta godstransporter från väg till järnväg och sjöfart. Regelverk och incitament behöver utvecklas för att främja hållbara transporter, som till exempel sänkta banavgifter och lots- och farledsavgifter vilket skulle stärka Västmanland.

Järnväg kommer fortsatt att vara en kritisk komponent för att transportera stora mängder gods längre sträckor. För att säkerställa kapacitet, robusthet och redundans behövs investeringar i järnvägsinfrastrukturen, inkluderat fler spåranslutningar till centrala logistiknav och industrikuster. Dessutom är etablering av övningsanläggningar av stor vikt för att säkra kompetensförsörjningen inom järnvägssektorn.

Transporter på väg med tunga fordon behöver ställa om till fossilfrihet samt tillåtas att bli längre och tyngre. Detta ställer krav på att uppnå högsta bärighetsklass BK4 på det strategiskt viktiga vägnätet för tunga transporter i länet. Många transporter har dessutom start- eller målpunkter som innebär att delsträckor körs på det enskilda vägnätet. En viktig del i omställningen till fossilfria godstransporter är att tillgodose behovet av utvecklad laddinfrastruktur i kombination med vätgas och biobränslen.

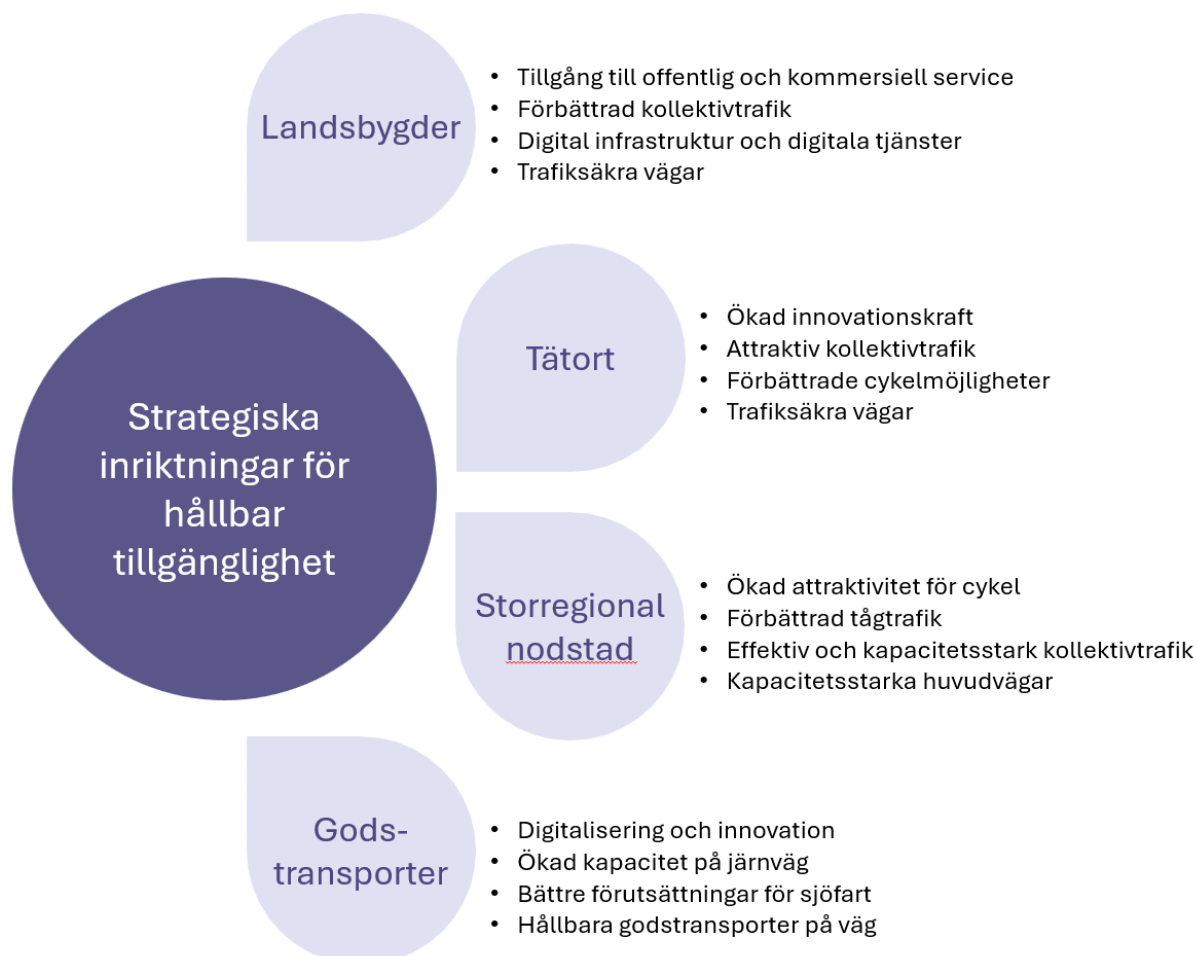
För att uppnå effektiva logistiklösningar är logistikverksamheter beroende av transportnoder såsom kombiterminaler med god samordning mellan olika transportmedel. För att möta framtidens behov kommer det att krävas tillgång till mer verksamhetsmark i direkt anslutning till dessa knutpunkter. Detta gör det möjligt att etablera lager, omlastningscentraler och andra logistikverksamheter som kan dra nytta av god anslutning till både järnväg, väg och sjöfart.

För utvecklingen av sjöfarten i Mälaren har det gjorts stora satsningar på senare år, både statliga investeringar och av Mälarhamnars ägare Västerås stad och Köpings kommun. För att få full effekt av dessa investeringar är det nu nödvändigt att åtgärda den flaskhals som Hjulstabron innebär och som hindrar att ta in större fartyg med högre kapacitet. För sjöfartens omställning är behovet av landströmsförsörjning i hamnarna viktigt att tillgodose. Likaså är behovet av isbrytning i Mälaren påtagligt.

Flygtransporter används generellt främst för högvärdigt gods, men kan komma att få en annan roll framöver. Utvecklingen av elflyg kan innebära att Västerås flygplats roll som logistiknav växer. Det finns även stora behov för tillgängliga transporter till och från Arlanda som är Sveriges nav sett till internationella flyglinjer. Utvecklingen av drönare kommer att påverka godstransporter och även framtida samhällsplanering i form av etablering av vertiports (start- och landningsplatser).

5. Strategiska inriktningar för hållbar tillgänglighet

De strategiska inriktningar som presenteras ska vara vägledande så att effektiva insatser och åtgärder kan formas och prioriteras. Verktyslådan för att uppnå hållbar tillgänglighet är bred och omfattande. Här ges förslag på åtgärdsområden att arbeta inom. För att uppnå goda resultat krävs samverkan mellan aktörer som regioner, kommuner, myndigheter och näringsliv.

Strategiska inriktningar för landsbygder

I landsbygderna behöver vissa grundläggande funktioner och service finnas inom ett rimligt avstånd, samtidigt som det med större avstånd råder ett större transportbehov med eget fordon än i mer tätbefolkade områden då resandeunderlaget för kollektivtrafik är begränsande. Nedan följer de strategiska inriktningar som anses ha störst påverkan för att nå en hållbar tillgänglighet för landsbygderna.

- **Tillgång till offentlig och kommersiell service**

En genomtänkt placering av viktiga målpunkter, såsom förskola, paketutlämning och dagligvaruhandel, kan förbättra tillgängligheten till service. Den digitala infrastrukturen och digitala tjänster har stor potential att bidra till tillgången av service, där exempelvis delar av vårdservicen såsom nära vård kan ersätta behovet av fysiska besök.

Mobilitetsfrämjande åtgärder kan vara utökade möjligheter till kollektivtrafik. Här kan flexibla anpassade tjänster, gärna länsöverskridande, vara en möjlighet. Ambulerade service med mobila enheter inom exempelvis vård, handel eller bibliotek kan också bidra stort. Att tillhandahålla arbetsplatsklubbar eller lärcentrum är andra verktyg.

- **Förbättrad kollektivtrafik**

Tillit är en avgörande faktor i valet av färdssätt varför fokus bör vara på ökad tillförlitlighet i kollektivtrafiken, i synnerhet för tågtrafiken. Det inkluderar att få trafikinformation för att kunna planera sin resa. Andra områden som bidrar till förbättrade pendlingsmöjligheter med kollektivtrafik är utbud, underlätta för byten och enkla biljettköp.

Ett hela-resan-perspektiv behöver beaktas för att tillgodose behov såsom goda anslutningar för gång- och cykeltrafik, trygga hållplats- och stationsmiljöer samt väl anordnade pendlarparkeringar för cykel och bil. Även förbättrad mobiltäckning ingår, då god uppkoppling ger möjlighet till kvalitativ arbetstid.

För att hantera de utmaningar som glesbefolkade områden kan möta gällande kollektivtrafikutbud, bör alternativa tjänster och transportmöjligheter övervägas.

- **Digital infrastruktur och digitala tjänster**

Behovet av digital tillgänglighet är extra utmanande för boende i glesbefolkade områden där utbyggnaden av digital infrastruktur kan vara begränsad. Grundläggande tillgång till robust digital infrastruktur behöver därför säkerställas.

För att kunna ta del av de digitala tjänster som erbjuds krävs en viss kunskapsnivå av användarna, vilka kan behöva stöttning från det offentliga i form av utbildningsinsatser. Både inom det offentliga och det privata finns stora möjligheter inom utvecklingen av nya och förbättrade digitala tjänster.

Arbetsgivare har en viktig roll för ökad digital tillgänglighet gällande att tillåta distansarbete och tillhandahålla de tjänster som behövs för det.

- **Trafiksäkra vägar**

Som boende i landsbygder är bilen viktig för många tillgänglighet varför god trafiksäkerhet på länets vägar blir centralt. Det finns en stor verktygslåda att arbeta med för att öka trafiksäkerheten. För större vägar med höga trafikflöden är mötesseparering aktuellt, samtidigt som goda effekter kan nås med punktinsatser, såsom korsningsåtgärder och att säkra sidoområde som minskar konsekvenserna vid avåkning.

Färre bilar på vägarna minskar också riskerna för olyckor varför det är gynnsamt att öka andelen som samåker, väljer tåg, buss eller andra delade tjänster. Att öka den digitala tillgängligheten och därmed minska behovet av transporter går också i linje med detta.

Att minska antalet fordon på vägen för att öka trafiksäkerheten gäller i högsta grad även den tunga trafiken. Att upplåta fler vägar för tyngre och längre fordon som har högre kapacitet samt skapa incitament för att flytta över vägtransporter till järnväg och sjöfart bidrar till minskade vägtransporter.

Cykelinfrastruktur är ofta mindre utbyggd på landsbygd och därmed kan trafiksäkerheten vara mindre god. Att bygga ny cykelinfrastruktur kan göras med flera olika lösningar som bör utredas för varje enskild sträcka, och där ändrad väglagstiftning skulle möjliggöra effektivare åtgärder.

För att öka trafiksäkerheten finns också möjligheten att arbeta med förändring av beteenden, såsom bättre efterlevnad av hastigheter, högre bilbältesanvändning, inte köra vid trötthet samt ingen användning av alkohol och droger i trafiken.

Strategiska inriktningar för tätort

Tätorten har möjlighet att erbjuda ett relativt nära utbud av service och aktiviteter och har ofta en struktur med korta avstånd som lämpar sig för cykel. Att testa ett innovativt nytänkande i samverkan har stor potential för ökad tillgänglighet.

Strategiska inriktningar för att stärka den hållbara tillgängligheten för tätorten föreslås enligt nedan.

- **Ökad innovationskraft**

För att öka innovationskraften är det viktigt att det finns arenor med resurser att omhänderta och implementera nya idéer och tekniker. Åtgärdsområdet är brett och inom mobilitet kan det handla om att möjliggöra för testverksamhet och pilotprojekt inom nya transportsätt såsom drönare, nya tjänster inom kollektivtrafik, delade mobilitetstjänster eller smart mobilitet.

Denna inriktning bygger i stor utsträckning på partnerskap och samverkan mellan offentliga myndigheter, privata företag och forskningsinstitutioner. Internationella samarbeten kan också bidra till att utbyta kunskap och erfarenheter.

- **Attraktiv kollektivtrafik**

Med en robust och tillförlitlig kollektivtrafik med tillräckligt utbud öppnas nya möjligheter för en breddad studie-, arbets- och bostadsmarknad. En stor del av tillförlitligheten ligger i att trafiken är förutsägbar, resenärerna ska känna en trygghet i hur trafiken går. Här är det viktigt att säkerställa att korrekt trafikinformation når ut till resenärerna. Exempelvis via reseapp i mobilen, som också kan hantera att biljettköpen är säkra och enkla. Samordning kring biljettköp för resande över regiongränser är centralt.

Även här är hela-resan-perspektivet av vikt, där goda anslutningar för gång- och cykeltrafik, trygga hållplats- och stationsmiljöer samt väl anordnade pendelparkeringar för cykel och bil ingår. Likaså har kommunerna ett ansvar att kollektivtrafiken prioriteras gällande framkomlighet.

- **Förbättrade cykelmöjligheter**

Utveckling av den fysiska infrastrukturen som medger ett framkomligt och säkert utrymme för cyklister, genom cykelvägar, säkra passager, goda anslutningar och hastighetsdämpande åtgärder är centralt.

Cykelparkering av god kvalitet är en viktig åtgärd för att främja cykling. Parkeringar bör finnas på attraktiva, trygga och väl upplysta platser nära viktiga målpunkter, med goda möjligheter till fastlåsnings av sin cykel. Det bör även finnas utrymme för olika typer av cyklar, såsom lastcyklar.

Underhåll och vinterväghållning är ett viktigt område, som bidrar till att minimera olyckor och möjliggör cykling året om. Insatser inom mobility management som förändrar beteenden och attityder kompletterar området, liksom utökade möjligheter att ta med cykel inom kollektivtrafiken för att kunna kombinera olika färdmedel under resan.

Andra möjligheter är påverkansarbete som syftar till att förändra väglagstiftning och regelverk samt genomförandeprocesser av cykelinvesteringar.

- **Trafiksäkra vägar**

Även för tätorten finns stora behov att åstadkomma ökad tillgänglighet genom trafiksäkrare vägar. Precis som beskrivet tidigare finns en stor verktygslåda att arbeta med för att höja trafiksäkerheten. Fysiska investeringsåtgärder, minskning av antalet fordon samt att anpassning av högsta tillåtna hastighet är områden som går i linje med inriktningen.

Ytterligare ett verktyg är *Intelligenta transportsystem* (ITS) som är ett samlingsnamn för användning av olika it-lösningar inom transportsektorn. Med hjälp av informationsteknik kan användarna bli bättre informerade och därmed utnyttja transportnäten säkrare, smartare och mer samordnat.

Andra områden kan vara beteendeförändringar såsom bättre efterlevnad av hastighetsbegränsningar, högre bilbältesanvändning, inte köra vid trötthet samt nolltolerans mot alkohol och droger.

Strategiska inriktningar för storregional nodstad

Västerås är som nodstad i Östra Mellansverige en viktig tillväxtmotor och har flera funktioner som bidrar till regionens utveckling. Västerås är starkt integrerad i den storregionala strukturen, vilket innebär att staden har etablerade och täta kopplingar till andra viktiga nodstäder. Dessa kopplingar är centrala för arbetskraftens rörlighet och för stadens funktion som både arbetsnod och boendeort.

I en tät stad som Västerås behöver fokus ligga på att förbättra för aktiva, delade och ytsnåla färdmedel, det vill säga gång, cykel och kollektivtrafik, i det fortsatta arbetet för att göra staden mer attraktiv. Strategiska inriktningar för att stärka den hållbara tillgängligheten för Västerås föreslås enligt nedan.

- **Ökad attraktivitet för cykel**

För att det ska vara attraktivt att cykla behöver infrastrukturen vara väl utbyggd med sammanhängande nät som är trafiksäkra, gena och har god standard. Att prioritera underhåll och vinterunderhåll för cykelvägnätet är viktigt och påverkar attraktiviteten i hög grad. Signalprioritering för cyklister och cykelöverfarter med företräde ökar också status för cykel som färdmedel.

Goda möjligheter till att parkera sin cykel i attraktiva och trygga lägen med låsmöjligheter är viktigt, där hänsyn även behöver tas till lastcyklar som kräver större utrymme. Likaså möjligheten att ta med sin cykel i kollektivtrafiken ger förutsättningar för att använda flera färdmedel under sin resa och ökar flexibiliteten.

Arbetsgivare kan också bidra genom att exempelvis erbjuda lånecyklar, hyrcyklar och väl anordnade cykelparkeringar.

- **Förbättrad tågtrafik**

Förbättringar för att tågpendla åstadkoms framför allt genom ökad kapacitet och kvalitet i systemet. Förutom ett attraktivt utbud gällande tåglinjer och tågavgångar är tillförlitligheten avgörande. För att den enskilde resenären ska våga lita på systemet är tillgången till snabb och korrekt trafikinformation en förutsättning. Likaså är enkla biljettköp av attraktiva produkter och god mobiltäckning bidragande. För dessa åtgärder är samverkan över regiongränser central.

- **Effektiv och kapacitetsstark kollektivtrafik**

Satsningar på mer framkomliga kollektiva färdmedel, exempelvis BRT (bus rapid transit), är åtgärder som ger stora effekter. Busskörfält och signalprioritering är andra framkomlighetsåtgärder för kollektivtrafiken. Flexibla arbetstider för arbete och studier kan bidra till att undvika rusningstrafik och få ett jämnare resande med kollektivtrafik.

Utvecklingsområden och större arbetsplatsområden, som Finnslätten, behöver pekas ut för att säkerställa att kollektivtrafiken är tillräckligt attraktiv.

Utvärderade och förbättrade pendlarparkeringar nära kollektivtrafiknoder, för både cykel och bil, underlättar övergången till kollektivtrafik. Även goda anslutningar med gång och cykel till kollektivtrafiken spelar in, där trygghetsskapande åtgärder är en viktig faktor. Ytterligare åtgärder kan vara att skapa ytor intill hållplatser för elsparkcyklar eller hyrcyklar för vidare färd.

Digitala lösningar och informationsteknik spelar en central roll i att förbättra kollektivtrafikens tillförlitlighet och användarupplevelse. Realtidsinformation ger resenärer uppdaterad information om avgångar, förseningar och alternativa rutter. Utveckling och förbättring av mobila applikationer underlättar planering av resor, biljettköp och ger information om olika transportalternativ.

- **Kapacitetsstarka huvudvägar**

För att säkerställa att nodstaden kan hantera en ökande mängd pendling, och samtidigt minska trängsel och förbättra trafikflöden, behöver kapacitetsstarka huvudvägar för pendling utvecklas.

För ett robust system är trafiksäkerheten viktig. Genom att arbeta för att förbättra säkerheten på vägarna kan en tryggare och mer effektiv trafikmiljö skapas med färre störningar.

För att minska rusningstrafik och förbättra trafikflöden är det möjligt att arbeta med flexibla arbetstider och skolstartstider, vilket kan sprida ut trafiktöpparna och minska belastningen på vägnätet.

Genom att främja användningen av kollektivtrafik och cykel, kan trängseln minskas och därmed framkomligheten förbättras för de som behöver resa med bil.

Strategiska inriktningar för godstransporter

Gods fraktas i alla delar av länet och är därmed inte knutet till någon specifik geografi. Nedan beskrivs de prioriterade inriktningar som anses ha störst bäring på att stärka den hållbara tillgängligheten för godstransporter.

- **Digitalisering och innovation**

Genom att utveckla och implementera nya teknologier och logistiklösningar kan effektiviteten förbättras och hållbarheten öka med minskad miljöpåverkan som följd. Detta gäller samtliga trafikslag och kan inkludera användning av drönare, lots på distans och omlastning till ytsnåla eldrivna fordon i stadskärnor.

Digitala lösningar kan bidra till optimerade ruttor och en jämnare distribution. Genom att tillhandahålla information om flöden är det möjligt för transportföretag att planera sina ruttor mer effektivt och undvika trafikstockningar. Det bidrar till minskade transporttider och bränsleförbrukning, samt förbättrad leveranssäkerhet och kundnöjdhet.

Att ställa krav på leverantörer genom upphandlingar främjar också hållbara transportlösningar.

- **Ökad kapacitet på järnväg**

För att säkerställa att Västmanland kan hantera ökande godsvolymer måste kapaciteten på järnvägen öka. Detta innebär till stor del att genomföra investeringar i järnvägsinfrastrukturen. En avgörande investering för utökad kapacitet är införande av det digitala signalsystemet ERTMS (European Rail Traffic Management System).

Trafikstörningar riskerar att minska kapaciteten kraftigt, varför det är viktigt att satsa på underhåll för att upprätthålla ett robust system samt att genomföra klimatanpassningar.

Investeringar i ny teknik, såsom intelligent trafikstyrning och automatisering, kan ytterligare förbättra framkomligheten och effektiviteten på järnvägen. Genom att använda avancerade trafikstyrningssystem kan flöden optimeras och risken för trafikstörningar minska.

Genom att sänka banavgifterna kan järnvägstransporter göras mer ekonomiskt jämförbara med vägtransporter, vilket kan leda till en positiv överflyttning av gods från väg till järnväg. Ökad kapacitet är då nödvändig för att få plats med önskad person- och godstrafik. En effektiv tilldelning av tåglägen säkerställer att järnvägsoperatörer kan planera sina transporter på ett optimalt sätt och undvika förseningar och flaskhalsar.

Genom att utveckla fler spåranslutningar till centrala logistiknav och industrikluster som skapar effektiva och sömlösa transportkedjor, ges också bättre förutsättningar för godstransporter på järnväg.

- **Bättre förutsättningar för sjöfart**

För att förbättra förutsättningarna för godstransporter med sjöfart i Västmanland är det avgörande att öka kapaciteten och effektiviteten i sjötransporterna. En central del av detta arbete är att åtgärda Hjulstabron.

För att stärka sjöfartens konkurrenskraft måste sjöfarten ha samma förutsättningar som andra trafikslag. Detta innefattar att justera avgiftsstrukturer och regelverk för att göra

sjötransporter mer ekonomiskt attraktiva. Genom att till exempel sänka lots- och farledsavgifter kan kostnaderna för sjöfart minskas.

Digitalisering spelar en viktig roll i sjöfartens effektivitet. Genom att implementera digitala lösningar för trafikstyrning och logistik kan rutter optimeras, väntetider minska och samordningen förbättras mellan olika transportmedel. Detta bidrar till att skapa mer effektiva och sömlösa transportkedjor, vilket minskar transporttider och kostnader.

Genom att förbättra anslutningarna mellan sjöfart och järnväg, väg och flyg kan mer integrerade och effektiva transportlösningar skapas. Detta inkluderar att utveckla intermodala terminaler och logistikcentra som kan hantera stora volymer gods och underlätta övergången mellan olika transportmedel.

- **Hållbara godstransporter på väg**

Genom att anpassa vägarna för att klara av tyngre och längre fordon kan kapaciteten per transport öka och därmed minska antalet transporter. Detta leder till minskade utsläpp och en mer effektiv godshantering.

Genom att etablera laddstationer längs de viktigaste transportvägarna kan vi främja användningen av eldrivna lastbilar och minska beroendet av fossila bränslen. Detsamma gäller utvecklingen av tankställen för andra fossilfria bränslen som biogas och HVO.

För att säkerställa att godstransporter på väg kan ske smidigt och effektivt är framkomlighetsåtgärder på viktiga transportvägar som E18 en del av arbetet.

Genom att utveckla effektiva omlastningspunkter och logistikcentra kan transporttiderna och kostnaderna minska, samtidigt som användningen av transportalternativ som järnväg och sjöfart främjas.

6. Prioriteringar för nationell infrastruktur

Då behoven av infrastrukturinvesteringar i Sverige är oerhört omfattande, och tillgängliga medel begränsade, är det avgörande att bedriva ett effektivt påverkansarbete för att möjliggöra statliga satsningar som gynnar Västmanland. Genom att länet är enade och har tydliga gemensamma budskap skapar vi förutsättningar för att få våra prioriteringar hörda, både gällande investeringar och policyfrågor.

Vikten av påverkansarbete

Den regionala politiken har mandat att prioritera åtgärder inom länsplanens ramverk och planeringsram, som i första hand hanterar investeringar på det regionala vägnätet och statlig medfinansiering till kommunerna. På motsvarande sätt kan kommunerna prioritera åtgärder på det kommunala vägnätet. För åtgärder på det statliga järnvägsnätet, det nationella stamvägnätet samt farleder är det regeringen som har mandatet att prioritera åtgärder via nationell plan. Det förekommer även att regionerna samfinansierar åtgärder i nationell plan.

Riksdagen beslutar via infrastrukturpropositionen den planram som Trafikverket har att förhålla sig till vid framtagandet av nationell plan. Trafikverket ger ett förslag till nationell plan som regeringen sedan fastställer, ofta med ett antal justeringar. Detta gör att en nära och återkommande dialog med regeringen och Trafikverket är nödvändig.

Ett viktigt steg för att lyckas med påverkansarbete är att enas om gemensamma budskap. Om fler framför ett enat budskap ökar möjligheten att bli hörda. Därför är det viktigt att samarbeta med så många som möjligt som har samma mål. Berörda aktörer behöver påvisa nyttorna med att genomföra våra prioriterade behov samt tydliggöra konsekvenserna av uteblivna investeringar. Ju fler som står bakom en satsning, desto bättre förutsättningar för ett större genomslag. Ett gott samarbete med Trafikverket, kommuner, universitet och näringsliv lägger en bra grund. För ett konkurrenskraftigt näringsliv är ett välfungerande transportsystem en förutsättning för att lösa både kompetensförsörjning och transportbehov, vilket gör att företagen har mycket att vinna på att rätt investeringar görs.

Mycket av länets påverkansarbete sker via det löpande arbetet i exempelvis kontakter med Trafikverket och genom att svara på relevanta remisser. Dessutom sker ett stort arbete via storregionala samarbeten såsom Mälardalsrådets *En Bättre Sits* samt genom det regional- och kommunalägda bolaget *Oslo-Sthlm 2.55* som verkar för en bättre tågförbindelse mellan Oslo och Stockholm. Ett utvecklat stråk mellan Oslo och Stockholm har förutom nationell och internationell betydelse, även stora regionala nyttor i form av näringslivets stärkta konkurrenskraft och förbättrad kompetensförsörjning samtidigt som länets invånare får bättre pendlingsförutsättningar. Det är av stor vikt att stråket går norr om Mälaren via Mälarbanan där resandeunderlaget är som störst och därmed störst potential att generera regionala nyttor.

Prioriterade policyfrågor

För att uppnå ett hållbart och effektivt transportsystem är det inte enbart investeringar i transportinfrastrukturen som måste genomföras. Minst lika viktigt är att lagar, förordningar och regelverk ger rätt förutsättningar. Även för dessa frågor är det viktigt att bedriva ett påverkansarbete. Nedan följer prioriterade policyfrågor.

Alternativ finansiering

Med begränsade medel i nationell plan är det viktigt att öppna upp för andra typer av finansiering av infrastrukturinvesteringar för att snabbare komma till genomförande av nödvändiga satsningar. Nobelbanan, en ny järnväg mellan Örebro och Kristinehamn och som ingår i stråket Oslo-Stockholm, anser Region Västmanland är ett lämpligt objekt.

Effektiva trimningsåtgärder

Trimningsåtgärder omfattar investeringar upp till 150 miljoner kronor och har en viktig funktion där Trafikverket på ett effektivt sätt kan genomföra mindre åtgärder som bidrar till stora nyttor. Gränsen har nyligen höjts, men rådande kostnadsutveckling ger ett fortsatt behov av löpande justeringar i takt med prisökningar för att upprätthålla syftet. Region Västmanland anser att det är viktigt att arbeta både för en rimlig gräns samt för en större andel medel för detta ändamål i nationell plan, som ett led i arbetet för effektivisering av infrastrukturplanering.

Konkurrenskraftig sjöfart

För att få utfall av sjöfartens potential är det viktigt att öka dess konkurrenskraft. Sjöfarten står för en betydligt större del av sina infrastrukturkostnader än övriga trafikslag. Genom att arbeta för att justera lots- och farledsavgifterna, öka graden av digitalisering samt accelerera sjöfartens omställning till hållbarhet ökar sjöfartens konkurrenskraft. Även isbrytning i Mälaren är av vikt.

Mälarbanan del av europeiska transportnätet TEN-T

Kopplingen Oslo till Stockholm är en del av EU:s transportkorridor Scan-Med. Dock är Mälarbanan inte en del av TEN-T nätet då sträckningen går söder om Mälaren. Detta är en nackdel sett till prioritering av investeringar och finansieringsmöjligheter. Förordningen från 2024 fastställer att senast år 2034 ska förordningen ses över igen, vilket öppnar upp för möjligheten att inkludera Mälarbanan och ger anledning till att redan nu påbörja påverkansarbetet.

Ökad grad av målstyrd planering

Trafikverkets basprognoser har tidigare slagit fel både för väg- och järnvägstrafik vilket har medfört att investeringar har uteblivit där behoven är som störst. Inte minst gällande regionalstågstrafiken, vars utveckling har underskattats kraftigt och fått till följd att infrastruktursatsningar riktade mot regionstågstrafik har missgynnats i planeringen. Den prognosstyrda planeringen leder inte till ett långsiktigt hållbart transportsystem utan bör gå mot en mer målstyrd planering.

Effektivisera cykelinvesteringar

För att möta behoven av utvecklad cykeltrafik behövs en modernisering av Väglagen (1971:948) samt förenkling av Trafikverkets processer som effektiviserar byggandet. Samtidigt behöver finansieringen av cykelsatsningar ses över för ett bättre utfall.

Prioriterade nationella infrastrukturinvesteringar

För att bedriva ett effektivt påverkansarbete behöver länet vara enade kring vilka infrastruktursatsningar vi anser ger störst effekt. Transportsystemet är just ett system, där brister i infrastrukturen, såsom flaskhalsar, ger påverkan som snabbt fortplantar sig. Därför finns det anledningar att även arbeta för åtgärder som geografiskt ligger utanför länet.

I Västmanland finns stora mängder transportinfrastruktur, inom alla trafikslag, som är betydande för länet. Nedan beskrivs den infrastruktur som regionen och kommunerna gemensamt anser har störst vikt för länets utveckling och därmed har högst prioritet. Stor del av infrastrukturen fungerar tillfredsställande och har därför inte samma utvecklingsbehov. Infrastruktur som tillhör den kategorin finns inte med i detta avsnitt.

1. Mälarbanan

Länets största pendlingsstråk på järnväg går mellan Örebro och Stockholm på Mälarbanan. Förseningen av den beslutade fyrsårsutbyggnaden *Tomtebodakallhäll* ger oacceptabel påverkan, och där vi kräver handlingskraft som ger stora positiva effekter för regionaltågstrafiken. Nödvändiga investeringar för ökad kapacitet och robusthet samt minskade restider:

- Högre kapacitet Hovsta-Kolbäck
- Bangårdsombyggnad och bro vid Västerås C
- Högre kapacitet Västerås-Stockholm

Potential för ökad tillgänglighet:

- Ny station på Finnsletten

2. Bergslagspendeln

Bergslagspendeln består av 11 mil järnväg mellan Ludvika och Kolbäck och är av stor betydelse för att knyta ihop stora industriområden i Ludvika och på Finnsletten i Västerås. För att uppnå mål om robust 30-minuterstrafik och restidsmål om 50 minuter mellan Västerås och Fagersta behöver stora investeringar göras.

- Hastighetshöjande åtgärder Västerås-Fagersta (Samfinansieras av länstransportplan)
- Hastighetshöjande åtgärder Fagersta-Ludvika
- Förlängt mötesspår Ramnäs-Brattheden samt mötesmöjlighet Kolbäck-Hallstahammar

3. Nobelbanan

Nobelbanan är en cirka sju mil ny järnväg mellan Örebro och Kristinehamn och är en del av stråket Oslo-Stockholm. Förutom snabb ändpunktstrafik Oslo-Stockholm ger banan stora effekter för regionaltågstrafiken genom att möjliggöra nya tåglinjer och trafikupplägg. Dessutom skapas robusthet i systemet genom att avlasta andra banor.

4. Hjulstabron

Bro över Mälarleden i Hjulstaviken på väg 55. Mälarprojektet möjliggör för Mälarhamnar att hantera större och mer effektiva fartyg, som förhindras av dagens Hjulstabro. Dagens Hjulstabro byggdes 1953 och har nått sin tekniska livslängd.

Utöver de fyra främst prioriterade behoven finns annan viktig infrastruktur som behöver investeringar. Dessa ska vi också verka för att utveckla. Framför allt gäller det behov på följande infrastruktur:

Svealandsbanan

Ett av Sveriges mest trafikerade enkelspår som sträcker sig 11,5 mil mellan Södertälje och Valskog. Flaskhalsen vid Folkesta-Rekarne innebär en stor negativ påverkan på järnvägssystemet och har därmed hög prioritet att åtgärdas.

Dalabanan

Dalabanan är en 26 mil lång enkelspårig järnväg som förbinder Uppsala med Sala, Borlänge och Mora. Hastighetshöjande åtgärder är nödvändiga för att uppnå förkortade restider. I Sala är planskilda korsningar och mötesspår som ökar kapacitet och trafiksäkerhet prioriterade.

UVEN

UVEN är en tåglinje som förbinder Uppsala, Sala, Västerås, Eskilstuna, Norrköping och Linköping. Förutom investeringar i Sala finns behov av planskild korsning i Kumla kyrkby samt åtgärder i Ransta. På sträckan Västerås-Eskilstuna krävs åtgärder för att uppnå robust 30-minuterstrafik.

E18 genom Västerås

E18 är en nationell stamväg som i Sverige går mellan Årjäng och Kapellskär, via Örebro, Västerås och Stockholm. Stora trafikflöden orsakar störningar i trafiken och ger köbildningar genom Västerås. Åtgärder behövs för att öka kapaciteten och trafiksäkerheten.

E20 Arboga-Eskilstuna

I vår geografi går E20 mellan Örebro och Eskilstuna och delar sträckning med E18 mellan Örebro och Arboga (Gräsnäs). Motorvägsstandard saknas mellan Arboga och Eskilstuna, vilket är en sträcka om cirka 40 kilometer.

7. Referenser

Arbetspendling i Stockholm-Mälardalsregionen 2022. Mälardalsrådet.

Bantrafik 2023, Trafikanalys Statistik 2024:21.

Befolkningsstatistik och Befolkningsframskrivning 2024. Statistiska centralbyrån (SCB).

Behov av publik laddning för tung lastbilstrafik i Stockholm-Mälardalsregionen 2024, Electrification Hub, Trafikverket och Mälardalsrådet.

Handbok för trafikstrategiskt arbete - Tillgänglighet i ett hållbart samhälle, 2022. Trafikverket, Boverket och SKR.

Klimatpolitiska rådets rapport 2024. Klimatpolitiska rådet.

Kolada, Tillväxtverket.

Mål för transportpolitiken. Regeringens webbplats.

Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030. Skr. 2020/21:133.

Nobil, Energimyndigheten.

Pipos regionalanalys. Tillväxtverket.

PTS mobiltäcknings- och bredbandskartläggning 2023. Post och telestyrelsen (PTS).

Regionalt trafikstrategiskt arbete. Fördjupningsdokument till Handbok för trafikstrategiskt arbete. Trafikverket 2023:159.

Sjötrafik 2023, Trafikanalys.

STRADA, uttag av statistik över vägtrafikolyckor. Transportstyrelsen.

Systemanalys för Stockholm-Mälardalsregionen, Stockholm-Mälardalsregionen bygger Sverige starkare. 2024. Mälardalsrådet.

Tillgänglighet – Definition, mått och exempel. Trafikverket 2018:208.

Tillgänglighetsmått förstudie, Göteborg Stad, Trivector rapport 2021:13.

Tillsammans för ett livskraftigt Västmanland. Regional utvecklingsstrategi 2030 - med utblick mot 2050. Region Västmanland.

Vägen till en pålitlig transportinfrastruktur – för att hela Sverige ska fungera. Proposition 2024/25:28.

Västmanlands länstransportplan 2022–2033. Region Västmanland.

Västmanlands Regionala Trafikförsörjningsprogram, 2021. Region Västmanland.

15

RV240941

Motion om instiftande av kulturpris för barn och unga i Västmanland

Växande ojämlikheter i samhället har återigen fört upp behovet av jämlika levnadsvillkor på den politiska agendan. För socialdemokratin är detta en fråga om rättvisa och lika möjligheter för alla – i form av ekonomisk fördelning men också i form av en bredare trygghet som inkluderar hälsa, boende, utbildning och en känsla av delaktighet och gemenskap.

Sverige har under de senaste decennierna följt en internationell trend av ökad ojämlikhet, där utvecklingen har gått snabbare här än i många andra OECD-länder. Detta märks tydligt även i Västmanlands län.

Barndomen och ungdomsåren, från tidig ålder upp till vuxenlivet, är avgörande i en människas utveckling. Skolan är en central plats där kunskap, kritiskt tänkande och social kompetens utvecklas. Men även familjen, kamraterna och fritids- och föreningslivet spelar en viktig roll för individens möjlighet att växa och utvecklas. Denna ungdomstid i livet handlar om att "lära för livet" och det finns även en viktig jämlikhetsaspekt i denna fas. Barn med olika bakgrund har olika förutsättningar att utvecklas som människor och skolan har en viktig utjämnande uppgift och ge en hög lägstanivå på kunnandet och färdigheterna.

Föreningsliv och deltagande i kultur spelar också en högst betydelsefull roll för barn och ungas personliga utveckling. Kulturorienterade ämnen och aktiviteter bidrar till en bredare förståelse för världen, utvecklar kreativitet och stärker självkänslan. Genom kultur kan unga människor hitta sina egna uttryck och identiteter och stärka sin förmåga att stå upp för sina värderingar.

För att främja barn och ungas kulturskapande föreslår vi att Region Västmanland instiftar ett årligt kulturpris för barn och unga mellan 7 och 17 år. Detta pris ska lyfta fram och uppmärksamma barns och ungas kreativa insatser inom olika kulturformer och fungera som en viktig uppmuntran till de unga konstnärerna i vår region. Målet är att uppmuntra ungas skapande samt bidra till att trygga återväxten av unga konst- och kulturutövare i en tid då konstnärlig frihet och yttrandefrihet är hotad.

Med detta som bakgrund föreslår vi att:

Region Västmanland instiftar ett kulturpris för barn och unga i Västmanland enligt ovanstående beskrivning.

För Socialdemokraterna i Region Västmanland

Karolina Myllergård, Marino Wallsten, Malin Kauranen, Angelica Stigenberg, Robert Lennes, Ann-Sofie Hesselbäck

Datum
2025-04-29Vårt diarienummer
RV240941**YTTRANDE ÖVER MOTION OM INSTIFTANDE AV KULTURPRIS FÖR BARN OCH UNGA I
VÄSTMANLANDANGÅENDE KULTURPRIS FÖR BARN OCH UNGA**

Karolina Myllergård, Marino Wallsten, Malin Kauranen, Angelica Stigenberg, Robert Lennes, Ann-Sofie Hesselbäck (S) föreslår i en motion att Region Västmanland instiftar ett kulturpris för barn och unga i Västmanland enligt ovanstående beskrivning.

Regionala utvecklingsnämndens yttrande

I Region Västmanlands kulturplan betonas vikten av att barn och unga får vara delaktiga i de processer som påverkar deras möjlighet att skapa och ta del av kultur. Vi tycker att det är viktigt att lyfta barn och ungas möjlighet att kunna ta del av och utvecklas inom kulturområdet. Vi anser dock att ett kulturpris för unga är fel väg att gå. Att låta barn så unga som sju år tävla med sina kulturella förmågor tror vi inte är det bästa sättet att främja barn och ungas kulturella utveckling.

Ett exempel som vi i stället tror kommer att inspirera och stärka unga kulturskapare i att förverkliga sina idéer, utvecklas och få praktisk erfarenhet av kulturprojekt är det nya kulturstödet Kulturdrömmar. Det är ett ekonomiskt stöd för unga som ger dem möjlighet att skapa kultur och påverka det regionala kulturlivet. Stödet möjliggör också deltagande i aktiviteter som främjar kunskap och engagemang inom kulturområdet, samtidigt som det bidrar till en geografisk spridning för att nå unga i hela Västmanland.

Regionala utvecklingsnämndens förslag till regionfullmäktiges beslut

Att avslå motionen

16

RV250244

Regionkontoret, Centrum för ekonomi stab
Cecilia Aldén
Epost: cecilia.alden@regionvastmanland.se
Telefon:

TJÄNSTESKRIVELSE CREATE BUSINESS INCUBATOR MÄLARDALEN AB, UTVECKLING AV INNOVATIONSSTÖDSYSTEMET I VÄSTMANLAND OCH SÖRMLAND

Förslag till beslut

1. Region Västmanland tillstyrker ägarandel i Create Business Incubator Mälardalen AB som framgår av dokument daterat den 31 januari 2025 med titeln Aktieandelar Create, bilaga 1a).
2. Region Västmanland tillstyrker att det egna kapitalet per 241231, i Create Business Incubator Mälardalen AB, ska vara proportionerligt till ägarandelen. Exakt belopp fastställs i reviderat bokslut för 2024.
3. Region Västmanland godkänner bolagsordning 1b), ägardirektiv 1c), aktieägaravtal 1d) samt aktieöverlåtelseavtal 1e).
4. Region Västmanland tillstyrker att arvode till styrelsens ledamöter och lekmannarevisorer ska vara enligt förslag till aktieägaravtal.
5. Stämмоombudet i Create Business Incubator Mälardalen AB i uppdrag att på bolagsstämma besluta om genomförande av den process som framgår av det dokument som anges i den första att-satsen.
6. Stämмоombudet får i uppdrag att på bolagsstämma i Create Business Incubator Mälardalen AB besluta om genomförandet av bolagsordning, ägardirektiv, och arvodesregler, samt i övrigt verka för att parternas avsikt med det gemensamma bolaget genomförs.
7. Regionstyrelsens ordförande får i uppdrag att teckna aktieöverlåtelseavtal och ägaravtalet för Region Västmanlands.
8. Regionstyrelsen får i uppdrag att fatta alla de ytterliga beslut som erfordras för att kunna genomföra åtgärder som har beslutats i enlighet med vad som framgår ovan.
9. Ovanstående beslut gäller under förutsättning av att ägarna i Eskilstuna kommun, Västerås Kommun, Region Sörmland och MDU Holding AB fattar motsvarande beslut.

Ärendet i korthet

Sörmland och Västmanland har alla förutsättningar att genom entreprenörskap och utveckling av nya innovativa bolag skapa hållbar förändring, lokalt, regionalt och globalt. Med anledning av det har Eskilstuna Kommun, Region Sörmland, Region Västmanland, Västerås stad och Mälardalens universitet genom MDU Holding AB beslutat sig för att vara aktiva i denna utveckling genom formandet, styrning och finansiering av ett sammanhållet och starkt innovationsstödsystem i Västmanland och Sörmland.

Förslag har arbetats fram gällande nästa generation av inkubatorn Create. Målet är ett attraktivt erbjudande till startups och scaleups med unika kunskapsförsprång. Förutsättningar har också varit ett tydligt, sammanhållet och kraftfullt innovationsstöd där kvalificerad affärsutveckling erbjuds men där också regionernas unika förutsättningar är en del av erbjudandet.

Detaljerad beskrivning av ärendet

Creates verksamhet behöver vara marknadskompletterande och även ta hänsyn till regionala förutsättningar i Sörmland och Västmanland. Det innebär ett kvalificerat affärsutvecklingsstöd som kan hantera innovativa bolag från forskningsverksamhet men även övriga bolag med innovationshöjd och marknadspotential.

Inkubatorn Create skall på bästa möjliga sätt få förutsättningar att bedriva en verksamhet med kvalificerad affärsutveckling, långsiktig finansiering, funktionell styrning och tydliga ägardirektiv för verksamheten. Det är därefter styrelsens ansvar att se till att ägarnas direktiv genomförs.

Innovationsstödsystemet bygger på ett samlat stöd av flera aktörer där summan ger det önskade resultatet. Det går därmed inte att säga att det endast är en part som är del i resultatet. Det innebär att ägare och finansiärer behöver se behovet av ett samlat innovationsstöd och att vi tror på nyttan och effekten av ett innovationssystem där vi som parter är aktivt delaktiga.

Mälardalens universitet åtar sig att stärka sitt innovationsarbete gällande kommersiellt nyttiggörande av forskningsresultat och akademiska bolagsbildningar. Det innebär ett långsiktigt målvetet strategiskt arbete att öka andelen forsknings- och akademiska kommersialiseringar och tilldela resurser till detta arbete, främst genom Innovationskontoret Idélab och MDU Holding.

Vid en uppbyggnad av ett starkt och sammanhängande innovationsstödsystem är det av stor betydelse att de olika aktörerna har en nära och löpande dialog med varandra. Exempel på aktörer som i dagsläget samordnar sina verksamheter och tjänster gentemot bolag: ALMI, Create, Innovationskontoret Idélab, MDU Holding AB, ALMI Invest, FoU-rådet, Sörmlandsfonden, regionerna Västmanlands och Sörmlands innovationsverksamhet mm.

Detta förslag fokuserar på ägande, styrning och finansiering av Create, men beaktar övriga nära knutna innovationsaktörer som kommuner, regioner och Mälardalens universitet har särskilda långsiktiga åtagande till. Bilden påvisar förhållandet mellan Create, Innovationskontoret Idélab och MDU Holding i ett cases utveckling samt dess tillväxtresa som bolag. Till det finns övriga parter erbjudanden, ex. ALMI. Projekt är inte medtagna.

Bolagets verksamhet och ändamål

I och med beslutet tydliggörs Creates huvuduppdrag: "Create ska vara en nationellt ledande inkubator för innovativa start- & scaleups som hållbart transformerar och förnyar näringsliv och samhälle och skapa värde i Sörmland och Västmanland. Detta särskilt inom områdena industri och energi."

Inriktningen tydliggör ägarnas önskan om en organisation som genom värdeerbjudanden och kompetens än mer svarar upp på de behov som framöver kommer ställas för att vara en nationellt attraktiv inkubator för startups, särskilt inom områdena industri och energi. Inriktningen ger styrelse, ledning och organisation direktiv och medel för att utvecklas och svara gentemot de krav som ställs. Till detta kan förinkubators- och så kallad scaleup verksamhet bedrivas, men sker i samverkan med omgivande innovationsstödsystem.

Finansiering – Beslut omfattning

För att skapa ett starkt och sammanhängande innovationsstödsystem är det av stor betydelse att resurser nyttjas effektivt och att flödet genom systemet beaktas. Arbetsgruppen har enats om att se hela systemet som en helhet vid åtaganden, men med möjlighet för parterna att även styra genom riktade insatser.

I förslaget gällande finansieringen av Create fokuserar kommuner och regioner sina medel på att stärka Creates affärsutvecklande verksamhet med en långsiktig stabil finansiering om lägst 8 MSEK årligen. Basfinansieringen kan behöva byggas upp över tid. Syftet är att bygga bolag som skapar värde i Sörmland och Västmanland.

MDU har en unik position när det gäller framväxandet av bolag med forskningsbaserad bakgrund. För att öka sannolikheten till ett inflöde i det gemensamma innovationsstödsystemet är det i systemets intresse att MDU i sitt åtagande fokuserar sin finansiering på att stärka innovationsarbete gällande nyttiggörande, studentkommersialiseringar samt akademiska bolagsbildningar med forskningsursprung. Det sker för närvarande med ca 9 MSEK/år och främst genom verksamheterna på Innovationskontoret och Idélab samt genom MDU Holding. Utöver innovationsverksamheten på MDU investerar MDU Holding AB ägarkapital i forskningsbaserade startup i mycket tidig bolagsfas.

Den gemensamma ägarstrukturen i Create möjliggör internupphandling av de tjänster som Create skall utföra åt ägarna. Dessa regleras i ett uppdragsavtal. Under året sker avstämnings, minst 2 st, gällande genomförandet och utfall. Internupphandling begränsar möjligheten till omfattande externfinansiering till mer än 20%. Utöver basfinansieringen finns möjlighet att komplettera med nationella och regionala bidrag/projektmedel. Kontroll- och verksamhetskriterierna skall vara uppfyllda över tid.

MDU Holding tar ett övergripande ansvar gällande ägargruppens sammankallande, framtagning av ägarunderlag inför stämma och avstämnings gällande genomförandet av uppdragsavtalet.

Ägarstyrning och återrapportering

Ägare beslutar om:

- Aktieägaravtal
- Bolagsordning

- Ägardirektiv
- Styrelse
- De på bolagsstämman förekommande beslutspunkter

Ärendets beredning

Ärendet har beretts genom arbetsgruppen för utvecklingen av innovationsstödsystemet bestående av Christer Alzén, Regional utvecklingsdirektör Region Västmanland, Emma Hanson, Strateg Näringslivsutveckling och Innovation Region Sörmland, Niklas Edmark, Näringslivsdirektör Eskilstuna kommun, Eva Lilja, Näringslivsdirektör Västerås stad, Johan Olsson, Enhetschef budget, styrning och analys Västerås stad, Helena Jerregård, Vicerektor Mälardalens universitet samt John-Edvard Stenström, VD MDU Holding AB.

Ärendet har redogjorts för styrgruppen för utvecklingen av innovationsstödsystemet, Martin Hellström, Rektor Mälardalens universitet, Helene Öhring, Stadsdirektör Västerås stad, Maria Linder, Regiondirektör Region Västmanland, Tommy Malm, Kommundirektör Eskilstuna kommun, Kenneth Hagström, Regional utvecklingsdirektör Region Sörmland och Katarina Bergkvist, Verksamhetschef Näringsliv och arbetsmarknad Region Sörmland.

Utredningar har skett gällande inriktningar, finansiering av och ägarkonstellationer för inkubatorsverksamheter nationellt samt hur universitetsnära holdingbolag utvecklat sin verksamhet. Berörda organisationer har internt berett ärendet och stämt av med respektive organisation. Avstämning genomförd med Göran Hogestadh, Ordförande Create Business Incubator, samt med Madeleine Pilstrand, VD Create Business Incubator. Advokatfirman Lindahl (Johanna Näslund samt Ida Karlsson) samt Peter Söderman, Auktoriserad revisor PwC, har bistått vid framtagning av underlag.

Verksamhetsmässiga och ekonomiska konsekvenser

Verksamhetsmässiga konsekvenser

Ärendet bedöms inte medföra några verksamhetsmässiga konsekvenser.

Juridiska konsekvenser

Ärendet bedöms inte medföra några juridiska konsekvenser.

Administrativa konsekvenser

Ärendet bedöms inte medföra några administrativa konsekvenser.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget innebär att kommuner och regioner finansierar 8 miljoner kronor utifrån ägarandel. För Region Västmanland motsvarar det maximalt 2 miljoner kronor, vilket finns avsatt i regionala utvecklingsförvaltningens budget.

Hållbarhet***Miljöperspektiv***

Ärendet bedöms inte medföra några miljömässiga konsekvenser.

Barnrättsperspektiv

En prövning av barnrättsperspektivet anses inte relevant för ärendet.

Invånarperspektiv

Ärendet bedöms inte medföra några konsekvenser för invånarna.

Uppföljning

Uppföljning sker enligt ordinarie uppföljningsprocess.

Beslutet skickas till

Create Business Incubator

RUN

Create Business Incubator Mälardalen AB

Datum: 250131

ÄGARE Create	NULÄGE ÄGANDE		NYTT ÄGANDE - CREATE		
Ägare	Antal aktier - nuläge	Ägande %	Nytt ägande - aktier	Nytt ägande%	Förändring aktier (köp/avyttring)
Eskilstuna Kommun	460	46%	195	19,50%	-265
Region Västmanland	250	25%	195	19,50%	-55
Västerås stad	250	25%	195	19,50%	-55
Sörmlandsfonden	40	4%	0	0,00%	-40
Region Sörmland	0		195	19,50%	195
MDU Holding (MDU)	0		220	22,00%	220

Summa	1000	100%	1000	100%	0
-------	------	------	------	------	---

Kommentar

Region Sörmland förvärvar	195	aktier av	Eskilstuna kommun
MDU Holding AB förvärvar	70	aktier av	Eskilstuna kommun
MDU Holding AB förvärvar	55	aktier av	Region Västmanland
MDU Holding AB förvärvar	55	aktier av	Västerås stad
MDU Holding AB förvärvar	40	aktier av	Sörmlandsfonden
Summa	415		

Beräkning - teckningskurs

Teckningskurs	- kr
Bolagsvärde	
Antal aktier	1000

Enligt Eget kapital per 241231, Exakt belopp fastställs i reviderat bokslut för 2024.

Bolagsordning

§ 1. Företagsnamn

Bolagets företagsnamn är Create Business Incubator Mälardalen AB.

§ 2. Säte

Styrelsen ska ha sitt säte i Eskilstuna kommun, Södermanlands län.

§ 3. Föremål för bolagets verksamhet

Bolaget ska bedriva verksamhet som stödjer framväxten av innovativa företag genom att till entreprenörer och blivande entreprenörer bistå med anpassad rådgivning och support och nätverk (affärsutvecklingsstödjande verksamhet) och utvecklingsprogram för kunskaps- och teknikbaserade företag i Södermanlands- och Västmanlands län, företrädesvis i tidig utvecklingsfas, för att de ska kunna bli hållbara internationella tillväxtföretag samt att idka därmed förenlig verksamhet.

§ 4. Ändamålet med bolagets verksamhet

Bolaget ska bedriva verksamheten enligt § 3 för kunskaps- och teknikbaserade företag, företrädesvis i tidig utvecklingsfas, för att de ska kunna bli hållbara internationella tillväxtföretag samt att idka annan därmed förenlig verksamhet.

Bolaget ska inte ha till syfte att bereda vinst åt aktieägarna. Bolaget ska följa de kommunalrättsliga principerna i 2 kap. kommunallagen, bland annat innebärande att verksamheten ska vara förenlig med den kommunala kompetensen och lokaliseringsprincipen och likabehandlingsprincipen.

Bolaget ska söka bidrag och stöd som finns i innovationssystemet för att öka möjligheterna till finansiering av verksamheten. Det ska ske i syfte att optimera möjligheterna till att genomföra uppdrag som lämnas från ägarna.

Likvideras bolaget ska dess behållna tillgångar tillfalla aktieägarna i proportion till dess ägarandel.

§ 5. Aktiekapital

Aktiekapitalet ska vara lägst 100 000 och högst 400 000 kronor.

§ 6. Antal aktier

Antal aktier ska vara lägst 1 000 och högst 4 000.

§ 7. Styrelse

Bolagets styrelse ska bestå av lägst tre (3) och högst sju (7) ledamöter med lägst (0) och högst sju (7) suppleanter.

Vardera aktieägare ska äga rätt att utse en styrelseledamot och en styrelsesuppleant. Såvitt avser aktieägare som är kommun eller region ska sådan ledamot och suppleant utses av kommun- respektive regionfullmäktige i respektive ägarkommun och -region. För det fall att antalet styrelseledamöter understiger minimiantalet enligt första stycket ska stämman utse ett sådant antal styrelseledamöter som medför att styrelsen åtminstone består av tre (3) styrelseledamöter.

Övriga ev. styrelseledamöter och styrelsesuppleanter ska utses av bolagsstämman.

Styrelsens ordförande ska utses av bolagsstämman. För det fall ordföranden avgår under mandattiden ska styrelsen inom sig välja en ordförande för tiden fram till dess ny ordförande valts av bolagsstämman.

§ 8. Revisorer

För granskning av bolagets årsredovisning och räkenskaperna samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning ska bolagsstämman utse en auktoriserade revisor eller ett registrerat revisionsbolag som revisor.

§ 9. Lekmannarevisor

För samma mandatperiod som gäller för bolagets revisor ska respektive ägarkommun och -region ha rätt att utse en lekmannarevisor med suppleant.

§ 10. Kallelse

Kallelse sker genom brev med posten, eller med e-post, inom den tid som anges i aktiebolagslagen.

§ 11. Ärenden på årsstämma

På årsstämma ska följande ärenden behandlas.

- 1 Val av ordförande vid stämman
- 2 Upprättande och godkännande av röstlängd
- 3 Val av två justeringsmän
- 4 Prövning av om stämman blivit behörigen sammankallad
- 5 Godkännande av dagordning
- 6 Framläggande av årsredovisningen, revisionsberättelsen och, i förekommande fall, lekmannarevisors granskningsrapport.

- 7 Beslut om
 - Fastställande av resultaträkningen och balansräkningen
 - dispositioner beträffande aktiebolagets vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen
 - ansvarsfrihet åt styrelseledamöter och verkställande direktören, om sådan förekommer
- 8 Fastställande av arvoden till styrelsen och revisor samt, i förekommande fall, lekmannarevisor med suppleant.
- 9 Val av styrelseordförande och revisor samt, i förekommande fall, val av styrelse.
- 10 Val till valberedning.
- 11 Beslut om ägardirektiv.
- 12 Annat ärende, som ska tas upp på bolagsstämman enligt aktiebolagslagen (2005:551) eller bolagsordningen.

§ 12. Bolagsstämmans kompetens

Beslut i följande frågor ska alltid fattas av bolagsstämman.

- Anta och revidera bolagsordning,
- Försälja fast egendom av betydelse,
- Bilda, förvärva, försälja eller på annat sätt avveckla dotterbolag,
- Förvärva eller försälja aktier i andra bolag,
- Ny eller ändrad inriktning av bolagets verksamhet, och
- Besluta i andra frågor av strategisk betydelse eller som har en väsentlig påverkan på bolagets eller ägarnas ekonomi.

§ 13. Fullmäktiges rätt att ta ställning

Bolaget ska bereda kommun- respektive regionfullmäktige i respektive ägarkommun och -region samt bolagsstämman i MDU Holding AB, org.nr. 559399-8973, möjlighet att ta ställning innan beslut i verksamheten som är av principiell betydelse eller annars av större vikt fattas.

§ 14. Räenskapsår

Räenskapsår är 1 januari - 31 december.

§ 15. Allmänhetens rätt att ta del av bolagets handlingar

Bolaget ska tillhandahålla allmänna handlingar i överensstämmelse med de regler som följer av kommunallagen, offentlighets- och sekretesslagen och denna bolagsordning.

Fråga om utlämnande av handling avgörs av verkställande direktören. Verkställande direktörens beslut att inte lämna ut handling eller uppgift i handling ska på sökandens begäran prövas av bolagets styrelse. Bolaget ska tillämpa den taxa för utlämnande av allmänna handlingar som gäller i den kommun där bolaget har sitt säte.

§ 16. Inspektionsrätt

Kommun- respektive regionstyrelsen, i vardera ägarkommuner och -regioner samt stämman i ägarbolaget, äger rätt att ta del av bolagets handlingar och räkenskaper samt i övrigt inspektera bolaget och dess verksamhet. Detta gäller dock endast i den mån hinder ej möter på grund av författningsreglerad sekretess.

§ 17. Hembud

Har en aktie övergått från en aktieägare till en person som inte är aktieägare i bolaget har övriga aktieägare rätt att lösa aktien. Lösningrätten ska kunna utnyttjas även för ett mindre antal aktier än erbjudandet omfattar. Den nye ägaren av aktien ska genast skriftligen anmäla övergången till aktiebolagets styrelse. Han ska också visa på vilket sätt han har fått äganderätt till aktien. När anmälan om en akties övergång har gjorts ska styrelsen genast meddela detta till varje lösningsberättigad vars postadress är känd för aktiebolaget. Styrelsen uppmanar de lösningsberättigade att skriftligen framställa lösningsanspråk hos aktiebolaget, senast inom två månader räknat från anmälan hos styrelsen om övergången. Anmäler sig fler än en lösningsberättigad, ska samtliga aktier så långt det är möjligt fördelas mellan de lösningsberättigade i förhållande till deras tidigare innehav av aktier i aktiebolaget. Återstående aktier fördelas genom lottning av aktiebolagets styrelse eller, om någon lösningsberättigad begär det, av notarius publicus. Har en aktie som är underkastad lösningsrätt överlåtits mot vederlag, ska lösenbeloppet motsvara vederlaget, om inte särskilda skäl föranleder annat. Lösenbeloppet ska erläggas inom en månad från den tidpunkt lösenbeloppet blev bestämt. Talan i en fråga om hembud måste väckas inom två månader från den dag då lösningsanspråket framställdes hos aktiebolaget.

§ 18. Ändring av bolagsordning

Denna bolagsordning får ej ändras utan godkännande av kommun- respektive regionfullmäktige i samtliga ägarkommuner och -regioner.

Bolagsordning antagen vid bolagsstämma den 250523

Ägardirektiv
Create Business Incubator
i Mälardalen AB

1	BAKGRUND	3
1.1	Syfte	3
1.2	Ägarförhållande	3
2	BOLAGETS VERKSAMHET OCH ÄNDAMÅL	3
2.1	Bolagets verksamhet	3
2.2	Bolagets ändamål	4
3	BOLAGSSTÄMMA	4
3.1	Tidpunkt för bolagsstämma	4
3.2	Kallelse till/av bolagsstämma	4
3.3	Styrelses och VDs närvaro	4
3.4	Beslut om ägardirektiv	4
3.5	Utöver av vad som följer av aktiebolagslagen ska följande frågor alltid beslutas av bolagsstämman:	4
4	EKONOMI	5
4.1	Finansiering	5
4.2	Ekonomiska mål	5
4.3	Förlust och kapitaltillskott	5
5	STYRELSEN	5
5.1	Rekrytering och sammansättning	5
5.2	Arvode	5
5.3	Styrelsens ordförande	5
5.4	Styrelsens uppgifter	5
5.5	Styrelsens arbetsformer	6
5.6	Intressekonflikt och jäv	6
5.7	Insiderfrågor	6
5.8	VD	7
5.9	Utvärdering av styrelsearbetet och VDs arbete	7
5.10	Ersättning till VD	7
6	ÅTERRAPPORTERING TILL ÄGARE	7
6.1	Årsredovisning	7
6.2	Ägare beslut inför budgetarbete	7
6.3	Uppföljning	7

1 Bakgrund

1.1 Syfte

Syftet med detta dokument är att tydliggöra ägarnas direktiv till styrelsen för Create Business Incubator i Mälardalen AB ("Create"), med organisationsnummer 556740-6615.

1.2 Ägarförhållande

Ägare	Antal aktier	Ägande %
Eskilstuna Kommun	195	19,50%
Region Västmanland	195	19,50%
Västerås stad	195	19,50%
Region Sörmland	195	19,50%
MDU Holding (MDU)	220	22,00%
Summa	1 000	100%

2 Bolagets verksamhet och ändamål

2.1 Bolagets verksamhet

Create ska vara en nationellt ledande inkubator för innovativa start- & scaleups som hållbart transformerar och förnyar näringsliv och samhälle och skapa värde i Sörmland och Västmanland. Detta särskilt inom områdena industri och energi.

Vidare ska Create verka inom följande verksamhetsområden:

Förinkubator, i Sörmland och Västmanland

- Samarbeta med övriga innovationsstödjande aktörer och skapa förutsättningar till inflöde av idéer som har potential att bli innovativa start- & scaleups.
- I samarbete med MDU bidra till kommersialisering av innovativa idéer sprungna ur MDU.

Startup

- Erbjuder inkubation av innovativa startups som motsvarar Creates inträdeskrav och som bedöms ha potential att bli hållbara tillväxtbolag.
- Säkerställa att startup-bolag har tillgång till och får möjlighet att dra nytta av de investerings- och finansieringserbjudanden (mjuka och hårda) som finns att tillgå.

Scaleup

- Samarbeta med övriga innovationsstödjande aktörer och skapa förutsättningar till att accelerera scaleups särskilt inom områdena industri och energi.
- Säkerställa att scale-upbolag har tillgång till och får möjlighet att dra nytta av de investerings- och finansieringserbjudanden (mjuka och hårda) som finns att tillgå.

Övrigt

- Finnas lokalt representerade i Sörmland och Västmanland

2.2 Bolagets ändamål

Creates uppdrag ska leda till resultat och effekter som målsätts, följs och utvärderas både på kort och lång sikt.

2.2.1 Primära resultatmått:

- Antal screenade idéer/bolag för inflöde till inkubator (från MDU, Sörmland, Västmanland, övriga Sverige, andelen idébärare som är kvinnor/män samt andel inom områdena industri och energi)
- Antal inkuberade bolag (från MDU, Sörmland, Västmanland, övriga Sverige, andelen mixade team i ägarkonstellationen, andelen VD som är kvinnor/män, andelen ordf som är kvinnor/män, samt andel inom områdena industri och energi)
- Antal scaleup-bolag (från MDU, Sörmland, Västmanland, övriga Sverige, andelen mixade team i ägarkonstellationen, andelen VD som är kvinnor/män, andelen ordf som är kvinnor/män, samt andel inom områdena industri och energi)
- Antal aktiva bolag i de olika faserna

2.2.2 Primära effektmått:

Då effekter för bolagen ofta visar sig över längre tidshorisont är det av betydelse att följa och mäta alumnbolagens utveckling.

- Från MDU, Sörmland, Västmanland, Sverige
- Andel inom områdena industri och energi
- Andelen VD som är kvinnor/män
- Andelen ordf som är kvinnor/män
- Ackumulerat attraherat kapital (inkubatorbolag och alumnbolag tillsammans)
- Ackumulerad omsättning (inkubatorbolag och alumnbolag tillsammans)
- Ackumulerat antal anställda (inkubatorbolag och alumnbolag tillsammans)

3 Bolagsstämma

3.1 Tidpunkt för bolagsstämma

Bolagsstämma ska genomföras då så krävs enligt lag eller enligt bolagets bolagsordning.

3.2 Kallelse till/av bolagsstämma

Kallelsen ska skickas ut i enlighet med bolagsordningen. Create ska sträva efter att aktieägare och andra med rätt att närvara får rätt förutsättningar att bidra aktivt genom en kallelse som innehåller tydlig och relevant information om det som ska behandlas.

3.3 Styrelses och VDs närvaro

Vid bolagsstämma ska styrelsens ordförande närvara tillsammans med så många ledamöter som möjligt. VD ska närvara.

3.4 Beslut om ägardirektiv

Ägardirektivet antas vid Creates bolagsstämma och är bindande för bolagets styrelse, verkställande direktör och andra ställföreträdare. Antas vid bolagsstämma årligen.

3.5 Utöver av vad som följer av aktiebolagslagen ska följande frågor alltid beslutas av bolagsstämman:

- ställande av säkerhet eller iklädande av borgensansvar samt lämnande av lån
- ändring av bolagets aktiekapital

- inställande av bolagets betalningar, ansökan om företagsrekonstruktion, ansökan om bolagets försättande i konkurs eller beslut om att bolaget ska träda i likvidation i annat fall än då så ska ske enligt lag
- beslut rörande inriktningen av bolagets verksamhet
- avtal eller förändring av avtal med tredje man, om avtalet i väsentlig mån påverkar bolagets verksamhet
- förvärv eller överlåtelse av aktier eller andelar i annat bolag samt bildande av bolag
- beslut i annan fråga som är av principiell betydelse eller annars av större vikt.

4 Ekonomi

4.1 Finansiering

Bolaget ska drivas långsiktigt hållbart och kostnadseffektivt, utifrån anslag och prognostiserade intäkter.

Bolaget ska söka bidrag och stöd som finns i innovationssystemet för att öka möjligheterna till finansiering av verksamheten. Det ska ske i syfte att optimera möjligheterna till att genomföra uppdraget från ägarna som lämnas i uppdragsavtalet.

4.2 Ekonomiska mål

Lönsamhetsmål i fråga om bolagets totala egna kapital samt eventuella övriga ekonomiska mål fastställs av bolagsstämman efter förslag från bolagets styrelse.

4.3 Förlust och kapitaltillskott

Eventuella förluster ska täckas med medel inom ramen för bolagets tillgängliga kapital.

5 Styrelsen

Styrelsen ansvarar för att bolaget sköts i enlighet med gällande lagstiftning, bolagets bolagsordning samt denna ägaranvisning. Styrelsens uppgifter framgår i avsnittet "Styrelsens uppgifter" nedan.

5.1 Rekrytering och sammansättning

Ägarna ska tillse att Creates styrelse besitter de kompetenser som är nödvändiga för att driva verksamheten på ett framgångsrikt sätt. Arbetet med att hitta lämpliga styrelseledamöter och eventuella suppleanter ska bedrivas på ett systematiskt och strukturerat sätt i samverkan med bolaget. Det ska särskilt eftersträvas att styrelsen har en jämn könsfördelning.

5.2 Arvode

Ägarna ska föreslå arvode för bolagets styrelseledamöter, vilket beslutas av bolagsstämman. Arvode ska inte utgå till styrelseledamot anställd hos MDU, MDU Holding, Region Sörmland, Region Västmanland, Eskilstuna Kommun eller Västerås Stad. Arvode skall utgå till ledamot med 0,5 inkomstbasbelopp och till ordförande med 1,5 inkomstbasbelopp.

5.3 Styrelsens ordförande

Ordföranden ska utses på bolagsstämman. Arbetsfördelningen mellan ordföranden och VD skall klargöras i styrelsens arbetsordning och i instruktionen för VD.

Ordföranden organiserar och leder styrelsearbetet och fungerar även som styrelsens kontakt gentemot ägare.

5.4 Styrelsens uppgifter

Creates styrelse ansvarar för bolagets organisation och förvaltning. I detta ingår att säkerställa en ändamålsenlig intern kontroll. Styrelsen ska verka för att bolaget uppnår uppställda mål och att god hushållning sker med samtliga resurser i verksamheten. Det är vidare styrelsens ansvar att fastställa mål och strategi för bolagets verksamhet utöver vad som följer av denna ägaranvisning.

Styrelsen skall årligen upprätta en verksamhetsplan som utgår från uppdrag, primära resultat- och effektmått samt från säkrade anslag och intäkter.

Styrelsen ansvarar för att säkerställa att Create följer ägardirektiv, långsiktig strategi och beslutad årlig verksamhetsplan. Samt vid behov ta initiativ till att revidera dessa.

Styrelsen ska tillse att bolagets organisation är utformad så att redovisning, medelsförvaltning och bolagets ekonomiska förhållanden i övrigt kontrolleras på ett betryggande sätt.

Styrelsen ska fortlöpande bedöma bolagets ekonomiska situation. För att fullgöra denna skyldighet ska styrelsen meddela skriftliga instruktioner för när och hur sådana uppgifter som behövs för detta ska sammanställas och rapporteras till styrelsen.

VD utses och entledigas av styrelsen.

Styrelsen ska tillse att bolagets verksamhet bedrivs och utvecklas på ett skickligt och framgångsrikt sätt till gagn för bolagets Ägare, anställda och för samhället samt att gällande lagar och förordningar till alla delar respekteras och efterlevs. Styrelsen ska säkerställa att bolagets informationsgivning präglas av öppenhet samt är korrekt, relevant och tillförlitlig. Det åligger dessutom styrelsen att värna om Ägares goda namn och rykte.

Styrelsen har vidare ett särskilt ansvar för att bolaget ska framstå som ett föredöme beträffande:

- hållbart företagande, inklusive ekonomiskt, miljömässigt och socialt ansvar
- jämställdhetsarbete
- arbete för mångfald och mot diskriminering

5.5 Styrelsens arbetsformer

Styrelsen ska arbeta i enlighet med vad som anges i aktiebolagslagen (2005:551). Därutöver ska styrelsen fastställa en arbetsordning för sitt arbete som närmare preciserar hur arbetet fördelas mellan styrelsens ledamöter och mellan styrelsen och VD och eventuellt andra organ som styrelsen inrättar samt hur den ekonomiska rapporteringen ska vara utformad. Arbetsordningen ska omprövas årligen.

5.6 Intressekonflikt och jäv

Utöver vad aktiebolagslagen kräver ska ledamot och VD vid varje konstituerande styrelsemöte skriftligen redovisa egna intressen i form av aktier och/eller ägarandelar eller liknande engagemang som direkt eller indirekt kommer i kontakt med bolagets verksamhet och som bedöms kunna utgöra en potentiell intressekonflikt. Underrättelse om förändringar ska ske fortlöpande och dokumenteras. Vid behandling av enskilda ärenden har styrelsen att avgöra om ett anmält innehav kan utgöra en intressekonflikt som är av sådan art att den bör jämnställas med jäv. Ansvar för jävsfrågor ligger dock alltid på den enskilda ledamoten/VD.

5.7 Insiderfrågor

I noterade bolag är det enligt lag/börsavtal förbjudet att utnyttja insiderkunskap för egen vinning. För styrelseledamot och VD i Create ska denna regel även omfatta icke noterade bolag där ledamoten och VD genom sitt arbete i Create får tillgång till insiderinformation. För att denna regel ska kunna följas upp och efterlevnaden kunna granskas ska därför ledamot och VD som ämnar delta i eller har deltagit i affärer i bolag som har en affärsmässig relation till Create av annan karaktär än normalt kund- eller leverantörsförhållande alltid anmäla detta till styrelsen. Sådan anmälan ska dokumenteras. Detta ska även gälla för all personal i Create, som anmäler till VD.

5.8 VD

VD ska utses av styrelsen. VD ska inte ingå i styrelsen. Styrelsen ska godkänna väsentliga uppdrag som VD har utanför Create. Uppdragen får inte påverka VDs arbete i Create.

5.9 Utvärdering av styrelsearbetet och VDs arbete

Styrelsens ordförande ska se till att styrelsearbetet och VDs arbete utvärderas årligen och avrapporteras till Ägarna.

5.10 Ersättning till VD

Styrelsen ska inför årsstämman föreslå riktlinjer för bestämmande av lön och annan ersättning till VD. Ersättningen för VD ska vara rimlig och väl avvägd. Den ska vara takbestämd och konkurrenskraftig utan att vara löneledande. Rörlig lön ska inte ges till VD.

Vid uppsägning av VD från bolaget sida gäller att avgångsvederlag totalt får motsvara högst 12 månadslöner efter uppsägningstidens slut. Vid uppsägning från den anställdes sida ska inget avgångsvederlag utbetalas.

6 Återrapportering till Ägare

6.1 Årsredovisning

Styrelsen för Create avger årsredovisning till Ägare.

6.2 Ägare beslut inför budgetarbete

Ägarna ska ges möjlighet att ta ställning till budget och strategiska beslut.

Styrelsen ska tillse att Ägare i tid erhåller tillräckliga underlag för respektive verksamhets budgetarbete. Eftersom ägarna ska ges möjlighet att ta ställning till budget och strategiska beslut behöver det utarbetas i god tid.

6.3 Uppföljning

Då en god dialog mellan Ägare och Create är en förutsättning för bra samverkan ska verksamheten följas upp löpande för att säkerställa att Create har den information från Ägare som behövs för att kunna planera sin verksamhet. Ordförande i Create ska kalla till dialog med Ägare på tjänstemannanivå två ggr per år, omkring februari samt september. Närvarande på mötet skall vara representanter från Ägare, styrelsens ordförande, VD samt de ledamöter som önskar närvara. Mötena ska protokollföras av Ägare.

Vid dialogerna sker uppföljning av uppdrag, måltal och ekonomiskt utfall och dess syfte är främst att fungera som underlag för en löpande uppföljning och ska därmed utvärderas över längre tidsperiod så väl som årsvis. Eventuella avvikelser redovisas av Create för en gemensam diskussion.

I de fall måltalen är av kvalitativ art sker redovisning muntligt med tillhörande skriftlig redovisning (max 1 A4).

I de fall måltalen är av kvantitativ art sker redovisning muntligen utifrån kort skriftlig redogörelse av utfall halvårsvis (för perioderna 1/1 tom 30/6 resp 1/7 tom 31/12).

6.4 Lekmannarevisor

Lekmannarevisor utsedd av ägare ska inte erhålla någon ersättning.

DETTA AKTIEÄGARAVTAL ("Avtalet") är daterat den 250501 och har ingåtts mellan:

- (1) **Eskilstuna kommun**, org. nr. 212000-0357;
- (2) **Region Västmanland**, org.nr. 232100-0172;
- (3) **Västerås kommun**, org.nr. 212000-2080;
- (4) **Region Sörmland**, org.nr. 232100-0032; och
- (5) **MDU Holding AB**, org. nr. 559399-8973 ("**MDUH**").

(1)-(5) var för sig benämnda "**Part**" och gemensamt "**Parterna**".

1 BAKGRUND

- 1.1 Parterna äger samtliga aktier i Create Business Incubator Mälardalen AB, org.nr. 556740-6615, ("**Bolaget**"). Bolagets aktiekapital uppgår till 100 000 kronor fördelat på 1 000 aktier, vilka innehas av Parterna med följande fördelning:

	Antal aktier:	Andel aktier (%):
Eskilstuna kommun	195	19,5 %
Region Västmanland	195	19,5 %
Västerås Stad	195	19,5 %
Region Sörmland	195	19,5 %
MDUH	220	22,0 %
Summa:	1 000	100 %

- 1.2 MDUH är ett av Mälardalens universitet helägt bolag, vars verksamhet bland annat regleras av Statens ägarpolicy och riktlinjer för förvaltningen. Övriga Parter är styrda av de kommunala principerna i 2 kap. KL och respektive ägares regleringar rörande ägarstyrning.
- 1.3 Bolagets ändamål är att vara en nationellt ledande inkubator för innovativa start- & scaleups som hållbart transformerar och förnyar näringsliv och samhälle och skapa värde i Sörmland och Västmanland. Detta särskilt inom områdena industri och energi.
- 1.4 Parterna har överenskommit att deras samarbete rörande Bolaget och deras respektive ägande av Aktierna i Bolaget ska ske i enlighet med villkoren i detta Avtal.

2 AVTALETS OMFATTNING

- 2.1 Avtalet omfattar Parternas samtliga nuvarande och framtida aktier i Bolaget samt nuvarande och framtida konvertibler, teckningsoptioner, vinstandelslån, kapitalandelslån samt andra instrument som berättigar till erhållande av andel av Bolagets aktiekapital eller andel i vinst i Bolaget ("**Aktierna**").
- 2.2 Parterna förbinder sig att, i enlighet med Avtalet, lojalt verka för Bolagets bästa, inklusive men inte begränsat till att själva eller genom ombud vid bolagsstämma och i övrigt utöva sin rösträtt på sätt som erfordras för genomförande av detta Avtals bestämmelser.

3 BOLAGSORDNING

- 3.1 Bolagets nuvarande bolagsordning har det innehåll som framgår av Bilaga 3.1. Eventuella ändringar av bolagsordningen ska ske i enlighet med reglerna i aktiebolagslagen och Avtalet.

- 3.2 Vid bristande överensstämmelse mellan innehållet i bolagsordningen och Avtalet ska Avtalets bestämmelser äga företräde mellan Parterna.

4 ÄGARDIREKTIV M.M.

- 4.1 Bolagets verksamhet ska bedrivas inom ramen för de riktlinjer som anges i de ägardirektiv som vid var tid gäller för Bolaget ("Ägardirektiven"). Ägarna ska gemensamt arbeta fram ägardirektiv till en handling. Ägardirektiven ska fastställas av bolagsstämman i Bolaget.
- 4.2 De Ägardirektiv som gäller vid upprättandet av detta Avtal bilägges som Bilaga 4.2.

5 UPPDRAGSAVTAL

Mellan Bolaget och respektive Part ska det upprättas avtal för att reglera uppdragen som bolaget ska utföra åt ägarna, ("Uppdragsavtalet").

6 STYRELSE

- 6.1 Bolagets styrelse ska bestå av fem (5) ledamöter och fem (5) suppleanter varvid Parterna ska äga rätt att utse en ledamot och en suppleant vardera. Suppleant får endast tjänstgöra i stället för den ordinarie ledamot som nominerats av samma Part.
- 6.2 Styrelsens ordförande ska utses av bolagsstämman. För det fall ordföranden avgår under mandattiden ska styrelsen inom sig välja en ordförande för tiden fram till dess ny ordförande valts av bolagsstämman. Styrelsens ordförande ska ha utslagsröst vid lika röstetal.
- 6.3 Styrelsen ska sammanträda minst [fyra (4)] gånger per år. Styrelseledamot eller Part har dock rätt att när som helst under Avtalets giltighetstid påkalla styrelsemöte, om styrelseledamoten eller Parten anser att ett styrelsemöte är av väsentlig betydelse för Bolaget. Kallelse till styrelsemöte ska ske genom styrelsens ordförande eller genom Bolagets försorg, om Part begär det.
- 6.4 Styrelsen ska besluta om arbetsordning för sitt arbete. Arbetsordningen ska revideras årligen genom beslut av styrelsen.
- 6.5 Styrelsen ska upprätta skriftliga instruktioner avseende arbetsfördelningen mellan å ena sidan styrelsen och å andra sidan den verkställande direktören, samt skriftliga instruktioner för när och hur sådana uppgifter som behövs för styrelsens bedömning av Bolagets ekonomiska situation ska samlas in och rapporteras till styrelsen.

7 FIRMATECKNING

Bolagets firma tecknas, förutom av styrelsen, av två (2) styrelseledamöter i förening.

8 VERKSTÄLLANDE DIREKTÖR

Bolaget ska ha en verkställande direktör.

9 REVISORER

- 9.1 Bolaget ska ha en auktoriserad revisor som utses av bolagsstämman.
- 9.2 Vidare ska Eskilstuna kommun, Västerås kommun, Region Västmanland och Region Sörmland ha rätt att utse varsin lekmannarevisor i Bolaget. MDUH äger motsvarande rätt.
- 9.3 Revisorerna i Parterna ska ha rätt att ta del av Bolagets räkenskaper och övrig information som kan ha betydelse för deras respektive revisioner.

10 BOLAGSSTÄMMA

- 10.1 Bolagsstämma ska hållas då så erfordras enligt lag eller bolagsordning eller när så begärs av Part.
- 10.2 Styrelsens ordförande, eller den hen sätter i sitt ställe, ska vara ordförande på bolagsstämma.

11 INFORMATION

Part har rätt att få ta del av samtliga handlingar som rör Bolagets verksamhet i den omfattning som krävs för att bedöma Bolagets finansiella ställning och hur Bolagets verksamhet utvecklas.

12 BESLUTFATTANDE

- 12.1 För giltigt och verkställbart beslut avseende de frågor som anges i nedan krävs enighet mellan Parterna. Kan sådan enighet inte uppnås ska frågan avföras från dagordningen.
- (a) ändring av bolagsordningen, såvitt inte sådan ändring följer av annat beslut som fattats enligt reglerna i Avtalet;
 - (b) ändring av Ägardirektiven;
 - (c) beslut om emission av aktier och ändring av Bolagets aktiekapital samt utgivning av teckningsoptioner, konvertibler eller andra värdepapper som kan resultera i ändring av aktiekapitalet;
 - (d) beslut rörande väsentligt förändrad inriktning av Bolagets verksamhet;
 - (e) avtal om förvärv av rörelse/rörelsegren eller bolag samt etablering av ny rörelse eller bildande av bolag;
 - (f) avtal om försäljning av rörelse/rörelsegren eller bolag samt nedläggning av befintlig rörelse eller bolag;
 - (g) beslut om att Bolaget ska träda i likvidation i annat fall än som ska ske enligt lag eller detta Avtal;
 - (h) beslut om fusion, delning, ackord, företagsrekonstruktion, konkurs eller motsvarande förfaranden avseende Bolaget såvida detta inte följer av lag;
 - (i) avtal eller förändring av avtal med någon av Parterna (inklusive Uppdragsavtalet), dess ägare eller juridisk person som ägs eller kontrolleras av någon av Parternas ägare; eller
 - (j) annan fråga som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt.
- 12.2 Parterna ska tillse att Bolaget ger kommun- respektive regionfullmäktige i Parterna samt, såvitt avser MDUH, bolagsstämman i MDUH, möjlighet att ta ställning till sådana beslut i Bolagets verksamhet som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt.

13 FINANSIERING

Bolagets verksamhet finansieras genom upplåning, eget kapital samt egna vinstmedel. Bolaget ska söka bidrag och stöd som finns i innovationssystemet för att öka möjligheterna till finansiering av verksamheten. Det ska ske i syfte att optimera möjligheterna till att genomföra uppdraget från ägarna som lämnas i uppdragsavtalet. Parterna har ingen skyldighet att tillskjuta Bolaget ytterligare kapital.

14 ÖVERLÅTELSE AV AKTIER

- 14.1 Med undantag för vad som föreskrivs i Avtalet har Part inte rätt att överlåta, överföra eller pantsätta hela eller del av sitt innehav av Aktier i Bolaget utan att dessförinnan ha fått övriga Parter skriftliga godkännande.
- 14.2 Vid överlåtelse av Aktier enligt detta Avtal ska eventuella bestämmelser om inskränkningar i Aktiernas överlåtbarhet som återfinns i Bolagets bolagsordning inte tillämpas.

15 FÖRKÖP

- 15.1 Part som önskar sälja sina Aktier ("**Erbjudande Part**") och som mottar ett *bona fide* erbjudande från någon ("**Presumtiv Köpare**") att förvärva Aktierna har rätt att överlåta hela (men inte del av) sitt aktieinnehav i Bolaget under förutsättning att vederlaget för överlåtelsen består av kontanter samt att Aktierna först skriftligen erbjuds de övriga Parterna ("**Mottagande Parter**") till förköp. Erbjudande Part ska i erbjudandet lämna uppgift om den Presumtive Köparen, priset per Aktie samt övriga villkor för överlåtelsen. Mottagande Parter ska inom fyra (4) veckor från mottagandet av erbjudandet ("**Erbjudandefristen**") skriftligen meddela Erbjudande Part om förköpet accepteras eller förkastas.
- 15.2 Accepterar flera Mottagande Parter erbjudandet, ska de till förköp erbjudna Aktierna så långt som möjligt fördelas mellan dem i proportion till det antal Aktier envar innehar vid tillfället för erbjudandet. Kan samtliga Aktier inte fördelas mellan Parterna enligt ovan ska företrädesrätten mellan Parterna bestämmas genom lottning.
- 15.3 Accepteras erbjudandet ska Erbjudande Part omedelbart överlämna sina Aktier vederbörligen transporterade *in blanco*, varvid äganderätten till Aktierna övergår. Priset för Aktierna ska motsvara det pris som Presumtiv Köpare har erbjudit sig att köpa Aktierna för om inte särskilda skäl föranleder att Aktierna ska åsättas en annat värde.
- 15.4 Förkastas erbjudandet eller har Erbjudande Part inte mottagit något meddelande från Mottagande Parter inom Erbjudandefristen ska Erbjudande Part ha rätt att överlåta samtliga erbjudna Aktier till den Presumtive Köparen. Denna rätt gäller dock endast under förutsättning att
- (a) överlåtelsen kommer till stånd inom två (2) månader från utgången av Erbjudandefristen;
 - (b) överlåtelsen sker till de villkor som Erbjudande Part uppgav i erbjudandet om förköp; samt
 - (c) förvärvaren i samband med sitt förvärv av Aktierna skriftligen förklarar sig tillträda Avtalet som Part i Erbjudande Parts ställe.

16 INLÖSEN AV AKTIER VID PARTS AVTALSBRÖTT

- 16.1 Begår Part ett Väsentligt Avtalsbrott ("**Avtalsbrytande Part**") och vidtas inte rättelse inom trettio (30) dagar efter skriftlig uppmaning från annan Part ("**Rättelsefristen**") har en eller flera av övriga Parter rätt att säga upp Avtalet i förhållande till Avtalsbrytande Part med omedelbar verkan och att lösa in, samtliga men ej del av, Avtalsbrytande Parts Aktier i Bolaget ("**Option**").
- 16.2 Om Part vill utnyttja sin rätt ska denne inom skälig tid efter det att trettiodagarsperioden i punkten 16.1 löpt ut påkalla Optionen genom att lämna den Avtalsbrytande Parten ett skriftligt meddelande härom ("**Meddelandet**"). Part som uppmanar Avtalsbrytande Part att vidta rättelse ska samtidigt tillställa övriga Parter kopia av denna uppmaning. Så snart den Avtalsbrytande Parten har mottagit Meddelandet ("**Optionsdagen**") ska den Avtalsbrytande Parten överlämna sina Aktier (transporterade *in blanco*) och vidta alla sådana andra åtgärder som erfordras för att äganderätten till Aktierna och övriga rättigheter i Bolaget ska överföras.

- 16.3 Önskar flera av övriga Parter lösa in den Avtalsbrytande Partens Aktier ska Aktierna så långt som möjligt fördelas dem emellan i proportion till Parternas aktieinnehav när avtalsbrottet ägde rum. Kan samtliga Aktier inte fördelas mellan Parterna enligt ovan ska företrädesrätten mellan Parterna bestämmas genom lottning.
- 16.4 Om Parterna inte inom trettio (30) dagar från Optionsdagen enats om priset för Aktierna ska priset slutligen fastställas till femtio (50) procent av Aktiernas Eget kapital enligt värderingen i punkt 18. Köpeskillingen för Aktierna ska betalas inom trettio (30) dagar från det att priset slutligen fastställts.
- 16.5 Med begreppet "Väsentligt Avtalsbrott" avses i denna bestämmelse ett kontraktsbrott som är av väsentlig betydelse för en Part och som den Avtalsbrytande Parten måste insett var av väsentlig betydelse för sådan Part. Ett "Väsentligt Avtalsbrott" ska alltid anses vara för handen för det fall ett kontraktsbrott föreligger mot endera av bestämmelserna i punkterna 12 (*Beslutsfattande*) samt 14 (*Överlåtelse av aktier*).
- 16.6 Part, som gör sig skyldig till Väsentligt Avtalsbrott ska betala skadestånd till den skadelidande Parten. Skadeståndet ska motsvara den skada den skadelidande Parten åsamkats genom avtalsbrottet.
- 17 INLÖSEN VID ÄGARFÖRÄNDRING**
- 17.1 Om MDUH blir föremål för en ägarförändring som innebär att någon annan än Mälardalens universitet övertar det bestämmande inflytandet över MDUH, ska de andra Parterna ha rätt, men ej skyldighet, att lösa in, samtliga, men inte del av, MDUH:s Aktier i Bolaget.
- 17.2 Vid inlösen enligt punkt 17.1 ska punkt 16 tillämpas på motsvarande sätt.
- 18 VÄRDERING**
- 18.1 Ska värdering av Aktier ske enligt detta Avtal ska värdet bestämmas till Aktiernas andel av Bolagets egna kapital ("**Eget kapital**"). Eget kapital ska bestämmas till Bolagets egna kapital enligt den vid tidpunkten för värderingen senast fastställa årsredovisningen och med avdrag för utdelningar som skett efter den aktuella balansdagen.
- 18.2 Kan Parterna ej enas om Eget kapital enligt punkt 18.1 ska detta fastställas av en auktoriserad revisor med särskild sakkunskap i företagsvärderingsfrågor som utses av verkställande direktören för Handelskammaren Mälardalen. Parterna förbinder sig att godta det värdet på Aktierna som den utsedde auktoriserad revisor fastställt. Kostnaden för den utsedde auktoriserade revisorn ska fördelas mellan Parterna *pro rata* i förhållande till deras respektive ägarandelar.
- 19 UTTRÄDE UR AVTALET**
- 19.1 Oaktat vad som anges i punkt 20 är Parterna införstådda med att det kan uppkomma situationer där viss Part i förtid vill utträda ur ägandet av sin andel av Aktierna och Avtalet. Om så sker, och rätt till utträde inte föreligger på annat sätt enligt Avtalet, ska den Part som vill utträda informera övriga Parter om detta samt skälen för detta. Parterna ska därefter diskutera frågan och i god tro försöka hitta en lösning som alla Parter accepterar. Om Parterna i en sådan diskussion inte kan enas om att viss Part ska medges rätt att utträda ur Avtalet i förtid ska Avtalet fortsatt gälla enligt vad som anges i punkt 20.
- 19.2 Om Parterna enas om att viss Part ska medges rätt att utträda ur Avtalet i förtid ska (i) Avtalet uppdateras såvitt avser sådana villkor som behöver anpassas i förhållande mellan kvarvarande Parter, samt (ii) en överenskommelse ingås mellan samtliga Parter (inklusive den Part som utträder) som reglerar villkoren för det förtida utträdet.

20 AVTALSTID OCH AVTALETS UPPHÖRANDE

- 20.1 Detta Avtal gäller från och med undertecknandet till och med den 31 december 2044. Om Avtalet ej skriftligen sagts upp senast tolv (12) månader före avtalstidens utgång förlängs dock Avtalet med tio (10) år i sänder med enahanda uppsägningstid.
- 20.2 För det fall Part ("**Uppsägande Part**") säger upp Avtalet till upphörande ska Uppsägande Part erbjuda sina Aktier till övriga Parter i samband med uppsägning i enlighet de inlösenregler som gäller vid Parts kontraktsbrott. Värdet på inlösta aktier ska fastställas till 100 % av det värde för Aktierna som fastställts enligt punkt 18. Avtalet ska i detta fall bestå mellan övriga Parter.
- 20.3 Parterna är överens om att lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag inte ska tillämpas på detta Avtal. Skulle det förekomma tvingande likvidationsgrund enligt nu nämnda lag, som inte regleras särskilt i detta Avtal, ska bestämmelserna i punkt 18.2 istället för lagens regler härom tillämpas mellan Parterna. Härvid ska den Part till vilken likvidationsgrunden kan hänföras anses som uppsägande Part.

21 ÖVRIGT

- 21.1 Ändringar i eller tillägg till Avtalet är endast giltiga om de upprättats skriftligen och undertecknats av samtliga Parter.
- 21.2 Detta Avtal innehåller Parternas hela överenskommelse med avseende på de frågor som regleras i Avtalet och ersätter alla andra eventuella avtal och uppgörelser därom.
- 21.3 Ingendera Part äger rätt att överlåta detta Avtal eller rättigheter hänförliga till detta Avtal utan övriga Parters skriftliga medgivande därtill.

22 TVIST

Twist i anledning av detta Avtal ska avgöras av allmän domstol.

Detta Avtal har ingåtts på den dag som anges på första sidan av Avtalet. Parterna har undertecknat detta Avtal med elektronisk signatur och tagit varsin digital version av Avtalet med tillhörande signeringscertifikat.

Eskilstuna kommun

Region Västmanland

[Namn]

[Namn]

Västerås kommun

Region Sörmland

[Namn]

[Namn]

MDU Holding AB

[Namn]